

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata
55. (XIV/3.) szám
2018

SZERZŐK

Boleratzky Lóránd
Forrai Tamás Gergely SJ
Gyulai Gergely-Várhelyi Krisztina
Hangóné Birtha Melinda
Hevesi Attila
Kaffka Margit
B. Kovács István
Lajhóné Tóth Andrea
Linczenbold Levente
Patsch Ferenc SJ
Racs Csaba
Szabó Ferenc SJ
Tompa Mihály

Tartalomjegyzék

HEVESI ATTILA VERSE: Világgá ment... (3)

TOMPA MIHÁLY (1817–1868) VERSE: A vándor könyvébe (6)

KAFFKA MARGIT (1880–1918) VERSE: Magdolna (7)

• ÜNNEPEK – ALKALMAK •

RACS CSABA: A jeruzsálemi templom munkatársai (11)

LINCZENBOLD LEVENTE: Plébánia, mint élő közösség (16)

Koszorúzás a szétszóratás emléknapján (22)

• EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK •

SZABÓ FERENC SJ: A 20. század lelki megújulásának három tanúja (25)

„Legyen az ima számokra létszükséglet” (28)

PATSCH FERENC SJ: Többnejűség az iszlámban: keresztény szempontok (32)

• EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM •

HANGÓNÉ BIRTHA MELINDA: Egy hagyomány újjáéledése (35)

GYULAI GERGELY–VÁRHELYI KRISZTINA: Vallási közösségek működése és

egyházi személyek szolgálata Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (38)

LAJHÓNÉ TÓTH ANDREA: Az egyházak szerepvállalása

a cigányság integrációjában (49)

• EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM •

BOLERATZKY Lóránd: Az Ordass-per (Jogi szempontból) (57)

FORRAI TAMÁS GERGELY SJ: Mit tanulunk a történelemből? (67)

• EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA •

B. KOVÁCS ISTVÁN: Máger Ágnes festőművész Tompa Mihály illusztrációit

bemutató kiállításának megnyitója (70)

VÁMOSI KATALIN: A Miskolc-Mindszent Római Katolikus Plébánia

rejtett kincsei (73)

SZALIPSZKI PÉTER: A 18. századi latin nyelvű fancsali hagyaték (88)

• IN MEMORIAM •

Búcsú Jeney Edittől (1955–2018) (91)

A Szemere-Szalon programja 2018 (94)

• SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

HEVESI ATTILA

Világgá ment...

Világgá ment Kányádi Sándor.
A Nagy-Küküllőn ült
irkalpból maga hajtogatta hajóra,
a Maroson fát meg sót
szállító tutajra szállt át,
– Enyednél talán meglátogatta
a török követet és a szultánt –
Szegeden Tömörkény István,
Móra Ferenc, Mécs László
meg Radnóti Miklós hallével
vendégelve várta,
s gőzösre segítette át
a Tiszára, és Titeltől
már a Dunán hajózott
„Küküllő Bácsi”.
Nándorfehérvárt hallotta
a déli harangszót,
a Vaskapu előtt a víz alá nézve
látta Jókai Senki szigetét,
a Kazán-szorosban
Széchenyi emléktábláját.
Bodonynál (Vidin) talán
a Nyerges-tetőre gondolt,
Havaselve és Dobrudzsa után,
a Deltában Páskándi Gézára.
Tomiban (Constanța) Ovidius
szerződtette át matrónak
tengerre való hatalmas hajóra.
Várnánál Lengyel (U)László,
Sztambulban a Héttorony
magyar foglyai fogadták,
és a Márvány-tenger
rodostói partján a Nagyságos Fejedelemmel

és hű deákjával hallgatta
– nem „egyedül”¹ – a „tenger mormolását”.
A Dardanellák után
egészen Gibraltárig
Odüsszeusz vette át
a kapitányi tisztet hajóján,
s ahogy az Ér, a Nagy-Küküllővel
Ő is elért „a szent nagy Óceánba”.
És ott jár, hol
„habra hab ezredek
ezrede óta
döngtet a hajnal boltozatán.”
Most már Fa Nándor
lélekvesztője, a Szent Jupát
viszi a Dél Keresztje alá,
ahol „az indián és a néger
tüzet rakni éppúgy térdel
mint a Hargitán a pásztor.”

S verseket ír.
Melyeket, mint az óceán csöppjeit
ragadja magasba
a folyton föláramló levegő-örvény
(a passzát szélrendszer fölszálló ága)
s onnan viszi, viszi
a Világba szerte,
hogy szólva hulljanak
Hajdan-Magyarország
mindegyik tájára,
a Felső-Őrségnek meg a Szerémségnek
és a Csallóköznek meg a Rábaköznek
és a Bodroglaköznek és a Temesköznek,
a Zoboraljának, a Mátyusföldjének,
Göcsejnek, Zselicnek meg az Érmelléknek
és Kalotaszegnek, Hanságnak, Nyírségnek
meg a Szilágyságnak, Bácskának, Bánságnak
minden városára, minden falujára,

Alsóórtől kezdve Szécsiszentlászlóra²,
Királyfiakarcsa- s Torontáltordára,
Kopácsra és Székelykevére,
Viskre, Csetfalvára,
Szépkényerűszentmártonra,
Széphalomra, Kiskőrösre és Nagyszalontára,
Kis- és Nagyszelmence meg
Nagyszentmiklóssa s „mellé” Galántára
és Somoskára meg Szabófalvára,
NAGYGALAMBFALVÁRA;
s jusson, mert nagyon köll(!)
Marosvásárhelyre, Kincses Kolozsvárra,
Váradra, Kassára, Rozsnyóra, Pozsonyra
és Érsekújvárra, Szatmárnémetibe,
Alsólendvára és még Szabadkára,
Pestre meg Budára!

Miskolc, Szent Jakab havának 4-13. napján

¹ Az idézett verssor-töredékek, verssorok sorrendben Lévay Józseftől Ady Endrétől, Babits Mihálytól és Kányádi Sándortól származnak.

² A települések helyének megtalálásához segít Sebők László „Magyar neve? Határon túli helységnév szótár”-a (1990); Hajdú-Moharos József „Magyar Településtár”-a és Lükő Gábor: „A moldvai csángók” című könyve.

TOMPA MIHÁLY (1817–1868)
A vándor könyvébe

Kit változó kép csalogat tovább,
S nagy messze földek tájain ragad,
Ki jársz hullámon, havas bérceken:
Megáldja Isten! vándor, útadat!
Eszedbe jusson, ha a vágy veled
Egy helyről másra nyugtalan siet:
Egész világé hogy mégsem lehetsz,
Egész világ nem lehet a tied!

S hogy lelked egykor lész fáradt madár,
Előtte fény s zaj: fárasztó, unott;
A zajgó kőrből nyugalomba vágy,
Ohajtván csak egy bizalmas zugot.
Azért hatalmas, nagy népek között,
El ne felejtsd hazád és nemzeted!
Mig a világ azoknak birtoka:
Ennek mindene az, ha szereted!
Tekintsd meg a nagyok sírszobrait,
De őseidnek hamvát ne feledd...
Ne, a fényes, dús paloták miatt:
Az egyszerű kis szalmafedelet!

*(Tomba Mihály elhunytának 150. évfordulója július 30-án volt.
A Miskolci Galéria Mager Ágnes festőművésznék a költő verseihez készített
illusztrációi bemutatásával tisztelgett emléke előtt.
A kiállítás megnyitó alkalmából a Szlovákiai Református Keresztynén
Egyház Tudományos Gyűjteményei igazgatója
B. Kovács István mondott beszédet, melynek szövegét
az Egyház és Kultúra rovatunkban olvashatják.)*

KAFFKA MARGIT (1880–1918)

Magdolna

Halálra vál a szombatéj legottan
Még violás párákba rezg a város.
Gyékény a parton, görnyed ott sarutlan
Péter, Jakab, az idősebb, meg János,
Odább a bárka tört padján, leverve
Alél az asszony, elnyomá keserve.

A hab susog, mikép ha titka volna.
Remegő bánat néma, mint a hab.
Messze sötétlik a Golgotha orma
Ah, szinte féli, kerüli a nap.
Megholt az Úr, ki igaz volt szavában,
Nincsen próféta több Galileában.

Ki az? Valaki erre tart sietve!
Kavics zörgött, hullám neszelt csupán!
Mind hátrarezzen balga rémületbe,
Míg az ösvényen feltörtet a lány,
Haja kuszált, - köntöse összetépett, -
Magdolna, te? Mi hozott ide téged?

S feddi Jakab: Asszony, hol van a fátylad?
És Péter mond: A kebled eltakard!
És János néz, a szeme csupa bánat:
Szólj lányom, honnan jöttél, mit akarsz?

- Véres vagyok? Ott a kereszt tövébe,
Igen, igen! Palástom elveszett,
A hajamat a tüske összetépte.
Mit? Mért nem keltek? Fel, fel emberek!
A mester él! Jöjj gyorsan uram, Péter!
Ne bánts! Hisz ép eszem van! De hogy nézel?!
Felel Péter: Eszelős vagy, leány!
S Jakab: A mi gyászunkat ne zavard!

S János, ki ült az Úr jobb oldalán,
Szegény te, - közénk ülj, velünk maradj!

Pihenni most? Hisz harmadnapja járom
A sűrűt, mint az erdei vadak,
És minden bokrot, fát elért az átkom,
Hogy nem fedezte jobban uramat.
Most felvirrad ím! Rossz álom repült el,
Megéledt, felkelt, visszajött a mester.
Ah hallgasd! A tanácsbeli kertjében
Leskedve vártam a kelő napot,
Hogy a szombat multával visszakérjem
Az Úr testét, ki minket elhagyott,
Vagy tán szememnek minden könnyűjét
Örökre el akartam sírni ott,
Vagy mit tudom! De hogy közelíték
Reszketve láttam: eltűnt a halott,
Üres a sír, de fényes, mint az ég
És villámkép tündöklő sugarak
Vették szemem fényét. Tovább menék,
S egy férfi állt a fák alatt,
Fehérruhás, komolyszemű, szelíd -
És szóltam néki: Szánd meg bajomat!
Mert bizonynal a kertész vagy te itt,
Mondd nékem, hová tetted az Urat?
S ő szólt, a hangja ép úgy rezge most,
Mint mikor minden bűnömet lemosta,
S letörlé rólam a gyalázatot.
Nevemen hítt, homlokom símította.
Rabbóni! S mint szokása, úgy felelt:
Magdolna! Meg ne érints engemet!

És Péter szólt: Te láttad legelőbb őt?
S Jakab: Magad láttad? Te bűnös féreg?
És János nézi Máriát, a kesergőt:
- Halkan! Az asszony szunyadt, s íme, ébred.
Költsétek föl! Mondjátok meg neki,
Én láttam őt, a senki lánya, én,

Nem az, ki virradatra megtagadta
Kaifásnál a tornác küszöbén,
Nem akinek kendőjit elfogadta,
A szent asszonynál, ím, méltóbb vagyok,
Sem akinek keservit oltogatta,
S vigasztalásra más fiat hagyott.
Ah, volt szava a két gonosztevőhöz,
És Jeruzsálemért imádkozott,
És szeretettel szólt az asszonyoknak:
- Magatokon, ne rajtam sírjatok! -
Sohsem mondott vigasztalást nekem,
De láttam, visszajött! Áldott legyen!

És Péter int: Hallgass, boldogtalan!
És Jakab szól: Hagyd abba, nem lehet,
Ne higgyétek! A sátán véle van.
S János: Ha káprázat játszik veled?

- Nem hiszitek szavam? Mondom bizony,
Jobb nálatok a fegyveres pogány,
Ki örül áll a joppei kapun,
Az hajlott szómra, engedett korán.
Mielőtt a kakas háromszor szólalt,
Futék repesve túl halmon, hegyen,
És aki látott, aki vette szómat,
Mind hitt nekem, megannyi jött velem.
És mentünk kerteken, vetésen át,
Felvertük a külvárost, a határt -
S Emmausnál, az országút felén
Mind összegyűlve zsong a falu népe
És pálmaágot tör és dallva mén,
Mint ünnepen az utcák csöcseléke,
És reménykedve zeng az öröm-ének,
Az élő mestert várja béna, vak,
Almát, tojást osztanak el a vének,
Hogy csend legyen. Mégis kiáltanak
És szerte-zengi a kisdedek szája,
Mint írva van: Él a zsidók királya!

Igaz ne lenne, Kápráznék szemem?
Oh, ha a sátán csúfot űz velem!
Hallgassak én? Nem, esküszöm fejemre!
Ha százezernyi jó is ellenemre,
Ki nyúl hozzám? Szabad vagyok, szabad!
S ha nem kiáltok, szívem megszakad.
- Bezúgja szóm a kisértő vadont,
Hol csonka ágon rémít Iskárióth,
Bekiáltja a pusztákat szavam,
Ha senki sem hisz, - én hiszek magam,
Az Úr megtért, - én akarom, hiszem,
Feltámadtén mesterem, Istenem.

Már indul, köntöse repked a szélben.
Utána bomlik hosszú, rőt haja.
Egymásra néz a három, s észrevétlen
Felkél a sápadt asszony, Mária,
Lépte inog még, - a szava remeg:
- Magdolna várj, én is veled megyek.
1902

(Kaffka Margit Miskolcon tanult, majd egy évet tanított a Szatmári Irgalmas Nővérek leányiskolájában, majd tanított a polgári leányiskolában. Budapesten tanult tovább és tanári oklevelet szerzett. Ezt követően visszatért Miskolcra, ahol a polgári leányiskolában irodalmat és gazdaságtant tanított. Házasságkötését követően Budapestre költözött, ahol a Nyugat írói között vett részt az irodalmi életben. Az első világháború végén gyermekével a spanyolnátha-járvány áldozata lett.)

RACS CSABA

A jeruzsálemi templom munkatársai

Ószövetség, jeruzsálemi templom, benne szolgáló papok, az ő munkatársaik, a leviták, az egyetlen Istennek a tisztelet, áldozatbemutatás, ószövetségi ünnepek – egy olyan világ, ami számunkra nagyon távoli, amivel nem is nagyon szeretünk foglalkozni. És amikor hallunk is róla, nem nagyon értjük, de nem is nagyon szeretünk róla hallani, mert azt mondjuk, az Újszövetséggel ez a világ már idejét múlta, nincs értelme vele foglalkozni. Keresztény emberektől nagyon távoli világ ez, sok mindent tudunk erről a hittanórákról, sok mindent el tudunk képzelni azoknak az ábrázolásoknak köszönhetően, amiket valaha láttunk, de mégis ez egy olyan világ, ami távol áll tőlünk. Nekem ebbe a világba kellene Önöket elkalauzolni. Nem hálás feladat, de valakinek ezt is el kell végeznie. Arra vállalkoznék, hogy egy olyan utazáson vezetném végig önöket, ami ennek a világnak a szolgálatteltevőit, a kultuszát bemutatná, mindazt, ami az Ószövetség világának a lényege. Honnan lehet kezdeni?

Racs Csaba

Én a megszólítással kezdem. Hogyan hangzott az elején a megszólítás? Excellenciás érsek atya, főtisztelendő atyák, tisztelendő jelenlévő teológushallgató urak, kedves testvérek! Hogy nevezzük ezt másképp? Ez a hierarchia. Az Ószövetségnek a lényege a hierarchia, hogy mindennek megvan a rendje ebben a világban. Tessék elolvasni a Teremtés könyvének első fejezetét, itt Isten a világot rendezett rendszerként alkotja meg, mindennek megvan a maga helye, alá-, fölérendelések vannak, senki sem kerülhet más helyzetbe, mint abba, amibe az Isten helyezte. Senki ebből a rendből ki nem léphet, és mindenkinek tisztelnie kell ezt a rendet. Ez az Ószövetség lényege, mert az Isten ezt várja el az embertől.

Isten – ember – világ. Isten szolgálja az ember, az ember szolgálja a világ, ugyanakkor az ember Isten parancsára vigyáz a világra, amely őt szolgálja, az emberre pedig vigyáz Isten, aki őt szolgálja. Nagyjából ezt lehet mondani elsőként az Ószövetségnek arról a felfogásáról, amely az egész ószövetségi Szentírásban tükröződik, és ennek megfelelően az istentiszteletre is, hiszen ez a mai előadás témája. Nincs külön kifejezése erre az Ószövetségnek, nem mondja istentiszteletnek, mert az Istennek nem tiszteletet ad, hanem szolgálja, mégpedig olyan módon, mint ahogy abban az időben – az ókori Közel-Keletről beszélünk – a szolga szolgálta az urát. Nagyon sokszor kikényszerített

engedelmességgel, sokszor önként vállalt engedelmességgel, de ami közös: feltétlen engedelmességgel.

Szolgálat. Nem tisztelet, hanem szolgálat. Olyan szolgálat, ahol az embernek mindenét oda kellett adni, és olyan szolgálat, amit pontosan kellett elvégezni, úgy, ahogy egy ókori ember kellett, hogy szolgálja az urát. Istennel szemben ezt soha nem érezték megaláznak, nem érezték úgy, hogy Isten lenézi őket, sokkal inkább egy olyan tevékenységnek, amellyel valaki betölti azt a küldetést, amit Isten adott neki ebben a világban.

Itt egy újszövetségi kitekintést tennénk, János evangéliumából. Jézus ott van az utolsó vacsorán az apostolaival és a szeretetparancsot adja nekik, és azt mondja az apostoloknak, hogy barátainknak mondalak benneteket, mert a szolgáló nem tudja, mit tesz az ura. Itt az Ószövetségre utal az Úr. Azt mondja, hogy az ő tanítása, ami megvilágítja az Ószövetség értelmét, a végsőkig, a halálig elmenő szeretet, hiszen senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért, ezért barátainknak mondalak benneteket.

Nem azt mondja, hogy Istent nem kell szolgálni, hiszen máshol meg azt mondja, hogy barátaink vagytok, ha megteszitek, amit parancsolok nektek. Azt mondja, hogy ez már nem úr – szolgáló viszony, mert a barátaink vagytok, mert tőlem megtudtátok, hogy Isten miért kényszerített benneteket az ószövetségi időszakban szolgálatra. Hogy miért kellett ezt precízen megtenni. Mert Isten a végsőkig elmegey értetek. Innen érthető ez a jézusi kijelentés. Az Ószövetség tehát szolgálatként fogta fel az Isten tiszteletét, nem csak egy kultikus tevékenységnek, és ezért megfelelő komolysággal kezelte a szolgálatot.

Ezután megnézzük a szolgálat színtereit. Úgy hangzik a cím, hogy szolgálattelvők a jeruzsálemi templomban, valójában azonban az ókori Izraelben az istentisztelet két nagy színtéren zajlott. Az egyik a hivatalos színtér volt, a jeruzsálemi templom a maga hivatalos szertartásaival, az arra rendelt személyek sokaságával, papokkal, levitákkal, akik mind Lévi törzséből származtak. Az arra rendelt épülettel, felszereléssel, és magával a templom területével, ami erre a célra volt fenntartva. Itt ünnepelték a nagyobb ünnepeket, a húsvétot, az Egyiptomból való szabadulásnak az ünnepét, a pünkösdöt, ami egy aratási ünnep volt, valójában a törvénynek, Isten akaratának a kinyilatkoztatása. Itt ünnepelték a sátoros ünnepet, ami a pusztai vándorlásra emlékeztette őket, tehát minden olyan nagyobb eseményt, ami adott a választott népnek egy közös visszaemlékezési alkalmat egy olyan történelmi eseményre, amely egységbe kovácsolta őket, mert minden nemzetnek, így az ókori zsidóságnak is szüksége volt olyan történelmi eseményre, amihez az identitását köti. Ez a zsidóság esetében az Egyiptomból való kivonulás, a pusztában való vándorlás és Istennek a Sinai hegyen történő kinyilatkoztatása, ahol átadta Mózesnek a tízparancsolatot, azt az életrendet, amit ő követtek. Szükségük volt erre, hiszen ezáltal váltak Isten népévé és valódi közösséggé. Minden templomban zajló tevékenység ezt a kettős célt követte, hogy vagy az ünnepek révén visszaemlékeztek, vagy általa közösséggé váltak. Ünnepe, közösség, Istennek a népe, ez a maga egységében a jeruzsálemi templomban lévő szolgálat, ami hivatalos szolgálat volt.

Mindenekelőtt az áldozatbemutatás a sokféle áldozattal, a növényi eredetű áldozatokkal, olajjal, borral, búzával. Állati eredetű áldozatokkal, juhval, galambbal, szintén pontosan meghatározott rendjével, úgy, ahogy a Szentírásban megtalálhatjuk. Azért, hogy érzékeljék azt az ott lévők, hogy ez a rend nem más, mint annak a teremtett világ rendjének a tükré, amit Isten megteremtett. Aki részt vett az áldozatbemutatáson, tisztában lehetett azzal, hogy Isten egy rendezett világot teremtett, ahol mindennek meg van a maga feladata. Nekem is megvan a magam feladata.

A másik nagy színtér a hivatalos, de mégsem teljesen hivatalos színtere az istentiszteletnek, ez a zsinagóga és a család. A zsinagóga nem templom, hiszen ott nem zajlik istentisztelet. Létrejöttét az indokolta, hogy a Krisztus előtti 587-et követően megszűnt a jeruzsálemi templom, az új babiloni birodalom megszüntette az ókori Izrael létét, megszűnt a hivatalos kultusz, megszűnt a papság. Kényszerhelyzetbe kerültek, mert valahol az Istennel való kapcsolatot, a hitéletet folytatni kellett. Ennek a gyümölcse lett a zsinagóga, amely két célt szolgált, az egyik, hogy tanulmányozzák a Szentírást, illetve, hogy közösségben megünnepeljék a nagyobb ünnepeket, hiszen akkor már nem volt templom, nem volt papság, nem volt áldozatbemutatás. Csak az írásokat tudták tanulmányozni, és helyben a közösséget tudták építeni.

Ugyanezt a célt szolgálta a családi közösség, ahol a családfő vezetésével minden fontosabb ünnepet családi közösségben is előírászerűen kötelező volt megtartani. Ez az ószövetségi iratokban mind megtalálható. Tehát volt egy hivatalos és egy félig hivatalos helyszíne az ünneplésnek.

Kezdjük a hivatalos helyszínnel. A jeruzsálemi templom a maga áldozatbemutatói rendjével, melynek főszereplői a papok voltak, az odaszentelt, odarendelt személyek. Egy nagyon bonyolult szertartási rend volt ott, áldozatbemutatás, az ünnepek megtartása, ezekhez nagyszámú kiszolgáló személyzetre is szükség volt. Ez volt a leviták csoportja, akik szerteágazó tevékenységet folytattak, minden olyan tevékenységet, amit önök is a maguk közösségében végeznek. Kántori tevékenység, énekkari szolgálat, rendfenntartás, az épület takarítása, karbantartása, tehát minden olyan háttérmunkát elvégeztek, ami ahhoz kellett, hogy a papságot felszabadítsák a saját feladatok elvégzésére. Amit haza tudunk vinni az ószövetségi istentiszteletből, pontosan az, hogy ez azóta sem változott, az Önök óriási, pótolhatatlan szerepe abban áll, hogy felszabadítják az atyákat a papi feladatokra. Nem nekik kell elvégezni a templom kitakarítását, nem nekik kell virágozni, nem nekik kell a kántori szolgálatot elvégezni, nem nekik kell az épületet felújítani, mert vannak alkalmas munkatársaik, akik mindezt a háttérfeladatot elvégzik és így azokat a feladatokat, amiket csak ők tudnak elvégezni, megtegyék.

Sokkal többet használnak azzal az atyáknak, még az Ószövetség szemléletében is, ha lelkiismeretesen, szépen elvégzik a dolgukat, mint mondjuk az, hogy valaki helyettük temessen, vagy igeliturgiát tartson. A szertartás végzése, az emberek Istennel való kapcsolatának, a közösségek építése, a pap feladata. Ezt nem tudja megtenni anélkül, ha nincsenek meg azok a munkatársak, akik a fontos háttérmunkát elvégzik. A jeruzsálemi templomban a leviták ezt a háttérmunkát végezték el, ami nélkül nem lett

volna kultusz. Az az ószövetségi kultusz, amiről mi hallottunk, nem létezett volna az ő névtelen tömegük nélkül.

Az istentisztelet nem hivatalos része a zsinagógákban történt. Ez volt az istentisztelet helye a babiloni fogság után, és az itt szolgáló emberek laikusok voltak. Volt egy vezetője, előjárója a zsinagógának, akiről hallhatunk Pál apostol leveleiben is, aki felelős volt az épületért, a közösségért, a szertartások rendjéért, a megfelelő munkatársak kiválasztásáért. Ő nem felszentelt személy volt, hanem egy a közösségből, aki felvállalta ezt a feladatot. Volt egy helyettese, a zsinagógai szolga, aki a zsinagógában talán a leginkább nélkülözhetetlen személy volt, ő szervezte meg a szertartásokat, kijelölte a felolvasókat, bonyolította a szertartás menetét, felkérte az arra alkalmas laikus személyt, hogy tartson homíliát, szentbeszédet – gondolhatunk Jézus názareti fellépésére –, és ő kérte fel az esetlegesen jelenlévő papokat, hogy áldják meg a közösséget.

A családhoz kötődött két nagy ünnep, a húsvét, az egyiptomi kivonuláshoz kapcsolódó ünnepkör és a sátoros ünnep megünneplése. Talán látták a televízióban a húsvét mai zsidó megünneplését. A húsvéti vacsorát az előírásoknak megfelelően költik el. Nincs jelen felszentelt személy, de ott a családfő és a család, minimum tíz fő, és egy közös vacsora keretében megünneplik a húsvét eseményét. Ez tehát nem egyszerű vacsora, hanem visszaemlékezés a húsvéti eseményekre, egy olyan liturgia, ahol megvan a szerepe a Szentírásnak, az események felelevenítésének, hogy hogyan vándorolt ki Izrael Egyiptomból, hogyan szabadította meg őket Isten. Kérdés-felelet formájában zajlott mindez, az apa válaszolt a legkisebb gyerek kérdésére. Közben elimádkozták az úgynevezett Hallér zsoltárokat, ez a 112-estől a 118. zsoltárig terjedő rész és így zárták le a vacsorát. Nem abban a formában ünnepelték a húsvétot a családoknál, ahogy mi, a templomban, hanem odahaza. A családfőnek óriási felelőssége volt, hiszen ismernie kellett a Szentírást, ismernie kellett a szertartásokat, hogy megfelelő válaszokat tudjon adni a fiának. Ennek köszönhető az, hogy az ókori Izraelben tömeges volt az írás-olvasás tudása, a családfők kénytelenek voltak ezt megtanulni, hogy tudják olvasni a Szentírást, el tudják mesélni a legfontosabb ünnepek lényegét a gyermekeiknek.

Mi a tanulság ebből? Ez már nem arra vonatkozik, ami az Önök feladata a templomban, hanem arra, ami a legfőbb feladatuk a családjaikban. Hogy a hitünk legfontosabb igazságait, azt az életformát, amit a kereszténység jelent, a gyerekek ne a templomban tanulják, hanem otthon, a családi körben. Erre is tanít bennünket az Ószövetség, hogy milyen komolyan vette a családfő, hogy a húsvét jól legyen megünneplelve, nemcsak nekiültek valahogy a húsvéti vacsorának, mint ahogy számos magyar családban csak úgy nekiülnek a húsvéti ebédnek, ahogy Szenteste nekiülnek a karácsonyi vacsorának, és egy szó el nem hangzik arról, hogy tulajdonképpen miért van ez a nagy felhajtás. Nem beszélnek a gyerekeikkel a hitről, ráhagyják a hitoktatóra, a papra. Hány gyerek nálam tanul imádkozni, ahelyett, hogy már otthon megtanult volna. Az Ószövetség valami fontosat üzen számunkra. Mit lehet mindebből megtanulni, mit vihetünk haza ebből a nagyon távoli, számunkra sokszor idegen, érthetetlen világból? Négy szempontot említek ismétlésképpen.

Első a szolgálat. Milyen komolyan vették a szolgálatot, mint ahogy a szolga szolgálja az urát, de nekünk van egy többletünk. Bennünket Krisztusnak a halálíg elmenő szeretete kötelez. Számunkra ez a törvény, aminek alapján szolgálunk, mert tudjuk, hogy ez a szeretet kötelez minket. Ezt az ószövetségi emberek még nem tudták. Ennek a világnak van egy rendje, amibe neki be kellett illeszkednie, s ha ezt megteszi, Isten megjutalmazza érte. Mi tudjuk, hogy Krisztus szeretete szab számunkra törvényt.

A második szempont a szakralitás, a szentség tisztelete a pontosan elvégzett szertartásokban. Ezzel együtt az Isten személyének a tisztelete, még ha nem is ezt mondta ki, hanem azt, hogy szolgálata.

A harmadik a papság felszabadítása a papi szolgálatra azzal, hogy elvégzik a nélkülözhetetlen háttérmunkát.

A negyedik szempont, amit ki lehet emelni – gondoljunk a húsvéti vacsorára – az otthoni műhelymunka, amit a szülőknek kell elvégezni a saját családjuknak a körében, hogy ne haljon ki a hit. Gondoljunk a zsidóságra, nem volt a végén templomuk, nem volt papságuk, nem volt önálló államuk, mégis megmaradtak, itt élnek közöttünk. Miért? Mert minden családban a szülő, a családfő fontosnak tartotta, hogy a hitet, Istennek az ismeretét és azt az életformát, amit ő megkövetel, életben tartsa. Ez is legalább olyan fontos, ha nem fontosabb szolgálat, mint az, amit a templomban elvégeznek. Az előadás végén annyit szeretnék mindnyájuknak kívánni, hogy legyenek olyan jó, hűséges és lelkiismeretes munkatársai az atyáknak, mint amilyen lelkiismeretes és hűséges szolgálói voltak az ószövetségi szolgálattelvők az egyetlen Istennek.

*(Az egri bazilikában május 12-én tartott,
az egyházközi munkatársak találkozásán elhangzott előadás
szerkesztett változata)*

Plébánia, mint élő közösség

A plébánia, mint élő közösség című elmélkedésemnek adtam egy alcímet is: A szeretet több, mint az én igazságom. A következő vázlatpontok szerint haladnék. Először is a plébánia fogalmát néznénk meg, helyzetértékelés; keresztény, vagy krisztusi közösség, és néhány alapszabályt ajánlanék a kedves híveknek és magamnak is.

A plébánia fogalmának kifejtésekor látni fogjuk, hogy a plébánia nem egy épület, hanem egy közösség. A helyzetértékelésben pedig világossá válhat, hogy a plébániai közösségeink sajnos nem élők. Fáradtak, kimerültek, agyonhajszoltak, mondhatnánk úgy is, hogy élettelenek. Az élő közösséghez viszont szükséges az élet. Az élet pedig nem más, mint Krisztus, s ezért el kell döntenünk, hogy keresztény közösséget, vagy krisztusi közösséget építünk. És végül, ha élő, krisztusi közösséget akarunk építeni, akkor be kell gyakorolnunk az életet. Ezért ajánlok a végén néhány alapszabályt a krisztusi közösség megvalósításához: ima, hála, ünneplés, Mária-tisztelet.

Nézzük az elsőt, a plébánia fogalmát. Természetesen az Egyházi Törvénykönyvet hívjuk segítségül, az fogalmaz legprecízebben. Az 515-ös kánon így fogalmaz az első paragrafusban: „A plébánia a Krisztus-hívőknek a székesegyházban belül állandó jelleggel megalapított közössége, amelynek a lelkipásztori szolgálatát a megyéspüspök felügyelete alatt a plébánosra bízta, aki annak saját pásztora.” Nyilván ezt a jogi megfogalmazást egyszerűbben így lehetne összefoglalni: a plébánia a hívek olyan közössége, amelyiknek saját pásztorja van.

A plébánia tehát elsősorban közösséget jelent, nem pedig infrastruktúrát. Nem a parókiát, nem a templomot, nem a szervezeteket jelöli az adott területen, hanem a hívek közösségét, csoportját, amelyet a plébános, mint pásztor, vezet. Milyen szép elmélet...

Azt hiszem, hogy az itt jelenlévők ismerik a plébániáink, közösségeink helyzetét, ugyanis ezt szolgálják nap, mint nap. Mégis fontos lenne egyfajta helyzetfelmérés végezni, azért, hogy lássuk, miként lehet a plébániáinkból élő közösséget faragni. Bár a zsinati tanítás ideális megfogalmazásban azt írja elő, hogy a plébánia Isten családja, testvériség, és a keresztény hívek közössége kell, hogy legyen, mégis, a gyakorlatban azt látjuk, hogy a templomok konganak az ürességtől, kivéve a székesegyházat, most...

A plébániai közösségeink fáradtak, kimerültek, erőtlének, csak néhány veterán, igazán hűséges Krisztus-hívő kopatja meg a templomok küszöbét és őrzi a végyárat az

Linczenbold Levente

ellenséges erőktől. Köszönet és hála mindazoknak, akik itt vannak, akik nem tudtak eljönni, akik hősiességükkel kitartanak a legvégsőkig. Akik szolgálatukkal biztosítják a Krisztussal való találkozás lehetőségét.

Az alacsony létszám mellett a nehézséget még az is tetőzi, hogy a templomi közösség nem igazán mondható élő közösségnek, mert hiszen a hit, az elevenség, a tenniakarás, a kölcsönös szeretet, s a missziós tudat hiánya jellemzi a szent maradékot, és ezért nem tudunk hatékonyak lenni.

Hogyan nyilvánul ez meg a hétköznapi életben? A pap szidja a kántort, hogy lusta és pénzéhes, a kántor elmondja, hogy a plébános sóher és nem becsüli meg a munkáját, a sekrestyés szolgálatát nem nézik semmibe, s állandóan panaszkodnak rá, hogy rendetlen és hanyag. Ha a sekrestyést kérdezem, akkor kiderül, hogy a plébános egy despota, csak parancsolgat, és ingyen dolgoztatja őt. A hívek a házvezető munkáját sem becsülik eléggé, és úgy gondolják, hogy valószínűleg ő a plébános testi-lelki jó barátja, ő pedig a sok hálátlanság ellenére kitart, és egy idő után már nemcsak a háztartást vezeti, hanem az egész egyházközséget is.

Az adóbeszedőket házról házra elhajtják a jó keresztény, katolikus híveink, mert mindig csak a pénz kell nekik, mondják, s egyébként is az egyház miatt a hívek pénzén gazdagodik és hizlalja magát. Az áldozatok és a felolvasó testvérek is megkapják a magukét, tudniillik, hogy az oltárnál pipiskednek és szenteskednek, ahelyett, hogy otthon élnének becsületes, tisztességes, példás életet.

A közösségek meghasonlanak, mindenki a másikra mutogat, a hívek között elindul a rivalizálás, megosztják a közösséget, mondván, én a plébános úrral tartok, én pedig a kántorral. Nekem elég a sekrestyés a többivel szemben. Ki kivel tart... Kéféssal, ismerős a szentírás hasonlat.

Ilyen plébániákra nehezen mondjuk, hogy élő közösségek. A megosztottság, a szeretetlenség, a reménytelenség helyévé válik az ilyen plébánia és természetesen senki nem akar egy ilyen közösségnek a tagja lenni egy idő után. De vajon mi az oka ennek az egyenetlenkedésnek? Ki a hibás és mi a megoldás? Küldjük el a papot? Nem könnyű... Szabaduljunk meg a kántortól? Még nehezebb... Vagy a harangozótól? De akkor mi lesz a templommal, ki lesz helyette, hiszen az Úr szőlőjében már egyre kevesebb munkás akar dolgozni. A problémák okait legtöbbször az anyagiasságban, vagy az érdekek ütközésében kell keresni, de leginkább az Úrral való kapcsolatunkban van a hiba. Ezért kell eldöntenünk, hogy milyen közösséget akarunk építeni, keresztény, vagy krisztusi közösséget? Miért, van különbség? Van bizony.

A keresztény közösség az, ahol a hívek ugyan meg vannak keresztelve, de nem szeretik egymást. Úgy elüldögélnek a padban, hogy nem szólnak egymáshoz évtizedeken keresztül. A krisztusi közösség pedig az, ahol a hívek szeretetének középpontjában Krisztus áll, aki maga az élet. Nem csupán keresztény programokat akarunk csinálni. Nem csupán jól szervezett keresztény közösségeket akarunk építeni. Nemcsak keresztény célok megvalósítását tűzzük ki, amelyeket természetes eszközökkel meg akarunk valósítani, hanem Krisztust állítjuk életünk középpontjába.

Nem lehet Krisztus nélküli közösséget építeni. Márpedig sajnos sokszor ezt tesszük. Karitást hozunk létre, jót teszünk másokkal, de nem a legfőbb jót, Jézust adjuk a rászorulóknak, hanem helyette valami mást. Együttléteket szervezünk, lélektelenül, csak azért, hogy jól érezzük magunkat. Vagy csak azért, hogy működtessük a rendszert. Találkozókat rendezünk, szalonnázunk, sütünk-főzünk, barátkozunk, egymást dicsérsük, de mindezt Jézus nélkül.

Mindezek után pedig csodálkozunk, hogy Jézusért senki nem akar áldozatot hozni. Hogy nincs senki, aki felkelne a korábban kezdődő misére. Nincs aki Jézusért levágja a füvet a templomkertben ingyen. Nincs, aki éjszaka is felkelve virrasztana másokért. Nincs, aki Jézusért egy kicsit korábban elmenve a templomba, imádkozik a mise előtt. Vagy a temetések előtt elvégezne egy-két tizedet az elhunyt lelkiüdvéért. Nincs, aki miseszándékot íratna élőkért, elhunytakért.

Miért csodálkozunk ezen? És ne csodálkozzunk azon se, ha majd zörgetünk a mennyország ajtaján, s az Úr megkérdezi, hogy ki vagy, nem biztos, hogy jó feleletet fogunk adni. Bizonygatjuk majd, én vagyok XY, a plébános, a harangozó, a sekrestyés, a kántor, az adószedő, a felolvasó, aki ennyit meg annyit tett az egyház-községért, s a válasz: távozz innét az örök kárhozatra, nem ismerlek téged. A helyes válasz nem az lesz, hogy én vagyok Levente atya, aki annyit küzdött a kispapokkal, az egyházközséggel, renovált, építkezett, nem tudom én, mit csinált, szervezett, hanem az lesz a helyes válasz, hogy Te vagy Uram! Olyan ember vagyok, aki krisztusivá vált. Ez a cél. Nem véletlenül nevezték el az első Krisztusban hívő testvéreket keresztényeknek, azaz krisztusiaknak az ősegyházban. Ők Krisztushoz akartak hasonlónak válni a kereszthordozásban, a liturgiában, az imádságban, az irgalmazásban, a jóságban, az önfeláldozó szeretetben.

Tegyük fel magunknak a kérdést, mennyire hasonlítok Krisztushoz. Krisztusból, vagy Krisztusban élek? Nézzük meg a Mester stílusát. Ő attól függetlenül, hogy Péter elárulta, nem szakította meg a vele való közösséget. Attól, hogy Júdás lopta a pénzt és irigykedett, még leült vele egy asztalhoz. Attól, hogy az apostolok közömbösen és érdektelenül mosogatták a hálóiakat, akkor, amikor Jézushoz tódultak az emberek, hogy hallgassák őt, azért még beszállt a bárkájukba és tanította a népet. Azért, hogy a tanítványok tudatlanok voltak és képzetlenek, még nem nézte le őket. Attól, hogy az apostolok tele voltak félelemmel és kétellyel, még nem szakította meg velük a barátságot. Ez a krisztusi magatartás. Ezt akarjuk követni. A szeretet több, mint az én igazságom.

Bennünket nem valami köt össze, hanem Krisztus szeretete, Krisztus jelenléte. A plébánosra úgy kell néznom, mint Krisztus követére. Lehet, hogy nem sok hasonlóságot fogok felfedezni benne, de akkor is hiszem, hogy Jézus küldte őt a közösség szolgálatára. In persona Christi cselekszik, Jézusban cselekszik az oltárnál és a lelkipásztori munkában. Ha nem úgy viselkedik, akkor ő is hiába fog akár papként zörgetni a mennyek országában, biztosak lehetünk benne, nem fog bebocsátást nyerni, lehet rajta akármilyen cím. Ha nem a pástora lesz a népének, a nyájnak, csak bérese, akkor nyilván a farkas szétszéleszti majd a nyáját. De ez az ő felelős-

sége. Az enyém az, hogy megmaradjak krisztusinak minden élethelyzetben. Ezért mindenkinek elsősorban a Krisztustól kapott hivatást kell megélnie úgy, ahogy azt az Úr rendelte számára.

A pap, a kántor, a harangozó, a sekrestyés, és így tovább, mindenki azért a szolgálataért felel, amelyre meg lett hívva, és amelyet elvállalt Krisztusban. Ezért lélekben meg kell erősödnünk, meg kell hallanunk az Úr hívását, hiszen a szolgálat, amit kaptunk, egy hivatás, nem egy megélhetési kereset. Egy munkatárs akkor lesz krisztusi, ha törekszik a Jézussal való bensőséges kapcsolatra, és ennek jelét is adja. Például él a szentségekkel, rendszeresen gyónik és áldozik. Nem furcsa az, hogy valaki évekig, évtizedek óta szolgál az Isten házában és soha nem gyónik és áldozik? Hogy nem látják a hívek soha imádkozni, szentséget imádni? Jézus megmondta: Nem nevezlek benneteket többé szolgálóknak, mert barátainknak mondlak titeket, mert mindent tudtul adtam nektek. Akkor miért viselkedünk szolgálói módon?

Egyszer egy káplánnal azért vesztünk jól össze, mert nem volt hajlandó az 5 órakor kezdődő májusi litániát elvégezni, mondván, neki a munkaideje csak 4 óráig tart, hagyjam őt békén. Mondtam is neki, hogy testvér, holnap már nem kell bejönni dolgozni. Nem vagyunk képesek az érintés közelségében maradni. Nagy veszély ez. Jézus körül tolongott a tömeg, az apostolok védték Jézust testükkal, de egy ember volt, aki a hitével megérintette Jézust. Bennünket is ez a veszély fenyeget. Ez a vérfolyásos asszony nem csak közel akart kerülni Jézushoz, de hitt is Jézusnak a gyógyító erejében.

Ahhoz – és ez a negyedik pont –, hogy a plébánia élő közösség legyen, elsősorban nekem kell élőnek lennem, és ha lelki stroke-ot kaptam – ez most egy komoly betegségünk sajnós –, és részlegesen lebénultam, nem tudok menni, nem tudom a hitemet megvallani, megélni, nem tudok „járni Krisztusban”, akkor a gyógyulás legbiztosabb útja az életfunkciók begyakorlása. Be kell gyakorolnom a keresztény életet. Az imádságot, az irgalmasságot, a jóságot, a hálát, a megbocsátást és így tovább. Ez munka. Meg kell tanulnom újra Krisztussal együtt járni életem emmauszi útját. Azt mondják, hogy aki minden nap betartja a következő öt gyakorlatot, az előbb-utóbb kereszténnyé válik. Megtanul élő kereszténnyé válni.

Nézzük ezt a híres receptet. Ne botránkozzunk meg, nagyon egyszerű lesz. Az első: reggeli ima és a Miatyánk. Felkelés után köszönjük meg Istennek, hogy vagyunk. Kaptunk még egy napot, egy lehetőséget, hogy megváltoztassuk a világot, de legalább saját magunkat. Nem kell mást tenni, csak kérni néhány percben, hogy jó tanítványod akarok lenni, Uram. Ezért a legszebb és leghatékonyabb imádság az, ami az Úr ajkáról fakadt, amit ő tanított nekünk, a Miatyánk. Mít imádkozunk a Miatyánkban? Azt kérjük ebben az imában, hogy szenteltesse meg a te neved. Jöjjön el a te országod. Alig várjuk. Igaz, meghalni nem akarunk, de alig várjuk, jöjjön már el a te országod. Legyen meg a te akaratod. Mondjuk, de azért a magunkét csináljuk... És imádkozunk a mindennapi kenyérért, a napi betevőért. Kérjük azt is, hogy bocsássa meg a bűneinket, és mi is meg fogunk másoknak a mai nap. Ne vigyen bennünket kísértésbe, azaz ne állítson bennünket olyan próba elé, amit

nem fogunk kibírni. De legfőképp: szabadítson meg a gonosztól. Ez az ima csak néhány percig tart, mégis Isten jelenlétébe helyez bennünket. Ne mondjuk, hogy nem érünk rá!

A második a lefekvés előtti hálaadás. Este ne felejtünk el hálát adni mindazért a jóért és rosszért, amit kaptunk. A családjunkért, a munkánkért, az egészségünkért, a feladatainkért, a gyermekeinkért, a keresztjeinkért. Mindazokért az áldásokért, amelyben növekedhettünk a szeretetben.

Harmadik: étkezési ima. Olyan természetesnek vesszük, hogy tele van a hűtőnk mindenféle étellel. Csak a magamét mondom: hús, szalonna, kolbász, tojás, zöldség, gyümölcs, joghurt, májkrém, tej, vaj, kakaó, szalámi. Megy a kukába a fele, megromlik, nem számít... ezt a pazarlást! És nem adunk hálát a jó Istennek. Nem mondjuk azt, hogy Uram, a te jóságodból kaptam mindezt. Csak annyit kellene mondani, hogy köszönöm. Mikor milliók éheznek. A hűtőládáról nem beszélve. Egyik kollégám mondta, hogy több mázsa hús ment tönkre, mert a két hűtőládája kikapcsolt, minden tönkrement. Jól bespájzolt, jó, hogy nem a világvégre készült. Nem adunk hálát a jó Istennek.

Az iskolából hazafelé tartó kisgyermeket kérdezem, kisfiam, miért dobod el a szendvicset? A válasz, azért, mert a mama haragszik, hogy nem eszem meg az ételt az iskolában. Nem bírom megenni. Akkor miért nem adod oda a kutyának? – kérdezem. Tetszik tudni plébános úr, romlott ételt nem adunk a kutyának, mert beteg lesz tőle. Azt tudta. Teremtett világ dicsérete...

Negyedik: szentmise. Hadd ne érveljek amellet, hogy a vasárnapi mise nem kérdés. Mi már azért is hálásak vagyunk, ha vasárnap valaki elméltóztatik jönni az Isten házába. De az nem kérdés, nem választási lehetőség. Sütök-főzök a gyerekemnek, az unokámnak, sosem érek rá, tetszik tudni, mindig jönnek, jönnek a családtagok. Hát hányan vannak, kérdezem. Mindig jönnek. Ez a válasz. Hogy egyszer-kétszer így van, jó. De hogy sosem ér rá? Az Isten napját szenteld meg. Együtt lenni azzal, aki az életet adta, megváltott, megszabadított a bűneimtől, hogy hallgathatom az ő szavát, hogy együtt ünnepelhetek vele, ez mindennél többet ér. A Mesterrel együtt töltött idő, napi fél óra. Erre sincs idő. – Tetszik tudni tisztelendő úr, meghalni sincs időm.

Milyen jó, hogy örökké fogunk élni, nem?

Az ötödik a napi egy Üdvözlégy Mária. Milyen öröm az, ha egy olyan szentnek a közbenjárását kérhetem, aki nemcsak tanítványa volt Jézusnak, hanem tanítója is, a Boldogságos Szűz Mária. Azt hiszem, hogy ez egy óriási kiváltság számunkra. Persze mondhatok egy teljes rózsafüzért, mondhatom a kilencedet, a Fatimát, mindent mondhatok. Az öreg néni mondja, hogy én már annyi rózsafüzért elmondtam, de egyre se bírtam odafigyelni. Egyetleneg Üdvözlégy Mária, ha szívvel mondja, hogy úgy mondjuk el, hogy odafigyelünk rá, lelkünkkel, szívünkkel imádkozunk, amikor a köszöntések után megfogalmazzuk felé a kérés: imádkozzál érettünk Istennek szent Anyja. Arra kérjük, hogy imádkozzon értem most, amikor szenvedek, amikor küzdök, amikor a családban nincs egyetértés, amikor beteg vagyok, amikor másokért aggódok, feladataim vannak. Most imádkozz értem! De nemcsak most, hanem

amikor eljön földi életem utolsó pillanata, halálom órája, akkor is bizalommal mondhaszam: Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet. És ekkor is számítok a Boldogságos Szűz közbenjárására, anyai szeretetére.

Ez az öt gyakorlat, ima, hála, köszönet, ünneplés, Mária-tiszteletünk segít bennünket abban, hogy újra visszatáljunk a nagybetűs élethez, Krisztushoz, akiben ismét élő tagjai lehetünk a misztikus testnek, az egyháznak.

Összefoglalva: a cím, A plébánia, mint élő közösség volt, az alcíme: A szeretet több, mint az én igazságom. Fogalmának kifejtésekor láttuk, hogy a plébánia nem épületet, hanem közösséget jelent. A helyzetértékeléssel világossá vált, hogy a plébániai közösségeink sajnos nem élők, elfáradtak, elgyöngültek, élettelenek. Viszont az életbe kapaszkodunk, Krisztusba. Az élet pedig, a krisztusi élet segít bennünket, hogy közösségekben legyünk. Ezért el kell döntenünk, keresztény közösség, vagy krisztusi közösség. Ha élő ez a krisztusi közösség, akkor be kell gyakorolnunk az életet. Erre voltak az alapgyakorlatok, ennek a közösségnek a megvalósítására.

Végül pedig Ferenc pápa intelmét szeretném megosztani, amit egy plébániai látogatása kapcsán mondott május 7-én. Így fogalmaz: a plébánia az öröm háza, ne feledjétek. Ha a plébánia olyan közösség, amelyik krisztusi közösség, amely szereti Krisztust, befogadja Krisztust, együtt él Krisztussal, akkor valóban élő közösség lesz és az öröm házává válik. Erre bátorítalak benneteket és mindannyiunkat!

*(Az egri bazilikában május 12-én tartott,
az egyházközségi munkatársak találkozásán elhangzott előadás
szerkesztett változata)*

Koszorúzás a szétszórátás emléknapján

ELHURCOLT MINORITÁKRA EMLÉKEZTEK

A szétszórátás emléknapján a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportja koszorúzási ünnepséget rendezett június 19-én, a minorita rendház falán elhelyezett emléktábla előtt. *Kartal Ernő* minorita tartományfőnök tizennégy éve kezdeményezte ezt az ünnepséget, és azóta is, évről évre megemlékeznek azokról a szerzetesekről, növendékekről, munkatársakról, akiket 68 éve, június 17-én éjjel az ávósok elhurcoltak és kényszerlakhelyre szállítottak.

Idén *Sasvári István*, a miskolci KÉSZ-csoport vezetőségi tagja köszöntötte az ünnepségre összegyűlteket, majd *Pehm G. Antal* ferences kistestvér, vasgyári plébános mondott ünnepi beszédet.

– Azokra a minorita szerzetesapokra, növendékekre, segítőkre emlékezünk – mondotta –, akiknek elhurcolására ez a tábla emlékeztet minket. 1950. szeptember 7-én az Elnöki Tanács törvényerejű rendelete a szerzetesrendek feloszlatásáról hozott döntést. Ezt megelőzően, mint tudjuk, megfélemlítésként, nyár derekán, jó néhányszor, váratlanul, embertelen módon, hajnalban, éjszaka hurcoltak el szerzeteseket úgy, ahogy azt tették itt, a minorita atyákkal, növendékekkel és segítőkkel együtt.

Nem volt ez új. 1945-től folyamatosan és lépésről lépésre bontakozott ki ez az ember-telen eljárás. A szerzetesek elhurcolása, a rendek feloszlatása folytatása volt mindannak, ami a marxista-leninista, sztálinista ideológia eltervezett és fontosnak látott. A nagy félelmük a vallás volt, amit nemcsak feleslegesnek tartottak, hanem egyenesen veszélyesnek. Leginkább talán csak kifogásnak tűnik az a vád a kereszténységgel szemben, hogy az embert passzivitásra kárhoztatja a társadalmi igazságtalansággal szemben, mert hívő belenyugvással fogad mindent, anélkül, hogy átalakítaná a társadalmat.

Ennél a helyzet valószínűleg egyszerre egyszerűbb és bonyolultabb is. Az okkult eredete az idő múlásával egyre inkább kiderül ennek az ideológiának. Sem én, sem a közösségem nem éltük át ezeket az időket, nem voltunk részei, de vannak, akik még átérték ezeket

Fojtán László felvételei

a jelenlévők közül is, közvetlen emlékeik is lehetnek talán még. Mindenesetre, olyan ember biztos, hogy nincs itt, akit ne érintene hatásában ez a törtézés. A II. világháborút követően lépésről lépésre kibontakozott az istenellenes erőknél a térnyerése, ami aztán az egész társadalmat, az egész egyházat és mindegyikünket sebezte.

Itt eljutottunk az emlékezésnek az indítékaihoz. Mert azért jó tisztáznunk mindig, hogy miért is emlékezünk, egy-egy ilyen koszorúzás mit is akar elérni, azon túl, hogy természetesen együtt érzünk az áldozatokkal. Az embernek az érzelmi együttérzése az idők távlatában is nagyon fontos egy ilyen embertelen történéssel kapcsolatban, de vannak ezen túl megfontolandó okok. Az emlékezés ilyen szempontból feladat is valamennyiünk számára. Először is minden emberi szenvedés tiszteletet érdemel. Bárkivel történik is, bárki a szenvedő.

A mai állapotainknak, sebzettségeinknek, lehetőségeinknek pozitív és negatív értelemben is a múltban keresendő az oka. A történelmünknek valamennyien személyes, nemzeti, egyházi értelemben egyaránt a tárgyai és alanyai vagyunk egyszerre. Azaz magunkban hordozzuk mindazt a jót, amit őseink erényeiből átörököltünk, akár tanulással, akár a génjeinken keresztül, akár bármilyen módon. Ugyanakkor hordozzuk mindazokat a sebeket, amiket ők személyesen vagy közösségekben hordoztak, átéltek. Ahhoz, hogy mi magunkat megértsük, azokat a sebeket, amik időnként sajognak, fájnak, élesek, aminek az eredetét nem tudjuk, hogy ezeket be tudjuk azonosítani, megértsük saját magunkat, megértsük egyházunkat, megértsük a ma társadalmát, ahhoz emlékezve kell megismernünk mindazt, ami történt.

Az emlékezés ebből a szempontból tehát feladat is. A részletek az idő múlásával halványulnak talán, ugyanakkor egyre nagyobb rálátásunk is van a nagy összefüggésekre. Ezeket meg kell értenünk, mert újra és újra megdöbbenő az a tény, hogy minden ilyen szörnyűség kicsiben kezdődik.

Az ember belegondol, hol kezdődött az a szörnyűség, ami ebben nyilvánult meg, aztán volt más, szörnyű megnyilvánulása. Hol kezdődött? Hol volt az a kezdet, ahol még döntéshelyzet volt, ahol még ez mind megakadályozható lett volna, hogy alakulhatott volna másként? Annál is inkább mondom ezt, mert a XX. századnak a nagy prófécijája, ami 1917-ben Fatimában elhangzott, ugyanennek a századnak a végén, az egész század értelmezésének a kulcsává lett. Egy olyan prófécia hangzott el a század elején, amire ha hallgat az egyház, ha hallgat a hívők közössége, akkor nem lett volna szükség szerű, hogy mindez végbemenjen, az egyházüldözés, ezek a szörnyűségek. Ott hangzott el három gyermek felé, mai kifejezéssel élve magán-kinyilatkoztatás formájában – én veszélesnek tartom ezt a szót, mert sokkal inkább a prófécia műfajaként értelmezhető –,

amire a Jelenések Könyve, a Biblia utolsó könyve ugyanúgy felhívja a figyelmet. Jézus tanúságtétele a próféta-ság lelke. Isten nem tett semmit anélkül, hogy övéit ne figyelmeztetné. Ez történt a XX. században is. Megtérés, imádság, szentségekkel való élet, és Oroszország felajánlása, hogy tévtanait el ne terjessze az egész világon. Ha ez nem történik meg, hangzott el ott, ezeken a gyerekeken keresztül, Oroszország elterjeszti tévtanait az egész világon,

szörnyű szenvedések következnek be, a jók nagyon sokat fognak szenvedni, a Szentatyja is sokat fog szenvedni, de végül Szeplőtelen Szívem győzedelmeskedni fog.

Tudjuk, hogy Szent II. János Pál pápa sorsa milyen szorosan kapcsolódott ehhez a próféciához. A XX. század vége felé, a nagy jubileum felé közeledve, éppen az ő személyén keresztül, aki megtette ezt a felajánlást, úgy, ahogy a Szűzanya kérte, ismerjük meg, mi az, ami elkerülhető lett volna. Nem szükségszerű, hogy a történelem úgy alakuljon, ahogyan alakult. Sem a mi sorsunk, se a nemzetünké, sem az egyházé. A jövő a jelen pillanatban születik. Mindig itt születik, és ezért a kérdés az, miközben emlékezünk mindazokra, akik szenvedtek, és akiknek a többsége feltehetően ezen keresztül a Krisztussal megélt szenvedésén keresztül megújult, és az életszentségre jutott el, mi az, amit nekünk itt, most, rajtuk keresztül, rájuk emlékezve meg kell tanulnunk? Először is a jeleket értelmezni. Értelem és érzelem kérdése egyaránt. Hívó intelligencia és hívó érzelmi intelligencia kérdése, és a kettő együtt. A jelek jelentőségére, a prófétai szóra ráérezni. A prófétákat az Istentől elkérni. A felajánlásnak és az engesztelésnek a jelentősége, ami régies kifejezés. Az egyházi szóhasználatban ezek ismertek. A köztudatban egy kicsit üres szavakká váltak. Mi az, hogy engesztelni? Az egyház közösségében, a saját magunk minőségének, emberségéből fakadó, vagy emberségét jelentő minőségnek a fokozása, az egész egyháznak és az egész emberiség minőségének a növelése, a közbenjárás erejének a fokozása. Azaz az a fajta tudatos kereszténység, ami nem pusztán külső, intézményes keretek kérdése, hanem a mély, belső meggyőződés. Igazi közösségek, kis, és azokból felépülő nagy egyházi közösségnek a kérdése.

A gondolkodás és a cselekvésnek a lustasága, és a gyávaság készíti elő mindig a szörnyűségeket. Ezzel folyamatosan küzdenünk kell ma is, személyes életünkben, közösségi életünkben, és kérni azt a bátorságot, és azt az igyekezetet, buzgóságot, amivel a jeleket felismerni tudjuk, és amikkel a jeleknek engedelmeskedni tudunk – mondotta befejezésül Antal testvér.

Az ünnepi beszéd után a miskolci minoriták, a plébániai képviselőtestület tagjai és a miskolci KÉSZ-csoport nevében koszorúzták meg az emléktáblát. Az ünnepség után a templomban szentmisén emlékeztek meg az elhurcoltakról, amelyet szintén Pehm G. Antal atya mutatott be. Az ünnepségen és a szentmisén a templom Szent Ferenc-kórusa működött közre, Gergely Péter Pál vezetésével.

SZABÓ FERENC SJ

A 20. század lelki megújulásának három tanúja

Az 1905 és 1915 között katolikus hitre tért írók, művészek, gondolkodók jelentős részének ihletője a zsidó származású filozófus, Henri Bergson spirituális filozófiája volt, aki élete végén (†1941) szintén eljutott az evangélium Krisztusához, de nem vette fel a keresztiséget az üldözött zsidókkal vállalt szolidaritásból.

Henri Bergson 1911–1912-ben Párizsban, a Collège de France-ban tartotta híres előadásait. Ezeket hallgatta Dienes Valéria (†1978) magyar filozófusnő is,¹ aki Bergson spirituális filozófiájának megismerését tekintette gyermekkori hitéhez való visszatérése kezdetének.

Dienes Valéria – Henri Bergson, majd Teilhard de Chardin műveinek fordítója és eszméiknek hazai terjesztője – az 1920-as évek elején a szintén bergsoni ihletésű fehérvári püspököt, Prohászka Ottokárt (†1927) választotta lelki vezetőjének (miközben létrehozta, szintén bergsoni inspirációra, a mozdulatművészetet, az orkesztikát). Dienes Valéria maga is vérbeli filozófus volt, nemcsak fordította Bergson műveit, hanem továbbfejlesztette „mesterei” gondolatait, és egy sajátos „eszméletcsere”, ozmózis révén született meg prohászka-Teilhard-i ihletésű misztikája. Mindhármuk lelkiségének napja az Eucharisztia volt.

Henri Bergson (1859–1941)² még a 19. század végén (1889) a tudattények elemzésétől indult el, majd *Anyag és emlékezet* (1896), azután *Teremtő fejlődés* (1907) című művein keresztül eljutott a keresztény misztikusok Istenéig, a Szent János-i „Szeretet az Isten” felismeréséig (1Jn 4,16). Erről szól utolsó nagy műve, *Az erkölcs és a vallás két forrása* (1932). A várva várt művet 1933-ban Babits Mihály is örömmel üdvözölte és ismertette a Nyugatban. Dienes Valéria az 1940-es évek elején e műről írta: „Ha lefejtjük e mű alapgondolatáról mindazt, amivel a kivitel fölékesítette, az egész bergsoni művön végigvonuló Tartam-intuícióból fakadó teremtő fejlődésnek a tapasztalati világban elérhető legmagasabb állomását pillanthatjuk meg a keresztény misztika hatalmas élménykincsében, mely Bergson számára az emberi szellemiség

Szabó Ferenc SJ

¹ Szabó Ferenc SJ, *Dienes Valéria önmagáról*, „Mai írók és gondolkodók/9”, Agapé, Szeged, 2001.

² Bővebben Szabó Ferenc SJ, *Bergson útja az Evangéliumok Krisztusa felé*, Vigilia 1985/1.

csúcsteljesítményét jelenti. Az emberiség e morális hősei az evangélium neveltjei a teremtő fejlődésnek új győzelmét képviselik. A teremtő fejlődés szellemlépteiben mindegyikük egyetlen és megismételhetetlen megújulás az anyagon áttörő eszméleti erőnek új meg új állomásai, egybehangzó bizonyosságok arról, hogy a lét Okának és Céljának a mi eszmélésünk köréből vett legjobban megközelítő vonása a szeretet.” Bergson a *Két forrás*ban már nem annyira a múltat vizsgálja, hanem a jövőt kémleli, előre és felfelé keres valami Transzcendenst: erről a misztikusok tapasztalata alapján megállapította, hogy nem elvont eszme, hanem szabad teremtés, élő valóság, kicsorduló élet, személyes Szeretet. Ez a Szeretet mozgatja a mindenség életlendületét, a „tartamban” sodródó „teremtő fejlődést”. Isten teremtő Szeretetenergia: erről tanúskodnak a keresztény misztikusok.

Dienes Valéria 1967. május 22-én jegyzi be naplójába: „Szeretném felgyújtani itt azt a belső tüzet, amit az én nagy lelkeim táplálnak, melyik volna alkalmasabb: Bergson–Prohászka–Teilhard; szeretném megírni a nagy Triót [...], Henrik–Ottokár–Péter trióját, akik abban az Időn kívüli örök állapotban talán el tudnák mondani az Idők emberének azt, amit nem találnak meg maguk...”

Szabó Ferenc SJ 1965-ben Párizsban ismerkedett meg Dienes Valériával, segített neki a *Hit az emberben* címmel megjelent Teilhard-válogatás fordításának megvalósításában. Minderről így ír: „Ettől kezdve élete végéig kapcsolatban maradtunk. Vali néni 1972. január 23-i hozzám intézett levelében többek között ezt írta: »Talán emlékszik, Feri, milyen vonalakon jár a gondolatom. Ha az ember életének már a tizedik évtizedében él, nagyon kimélyül az időgondolat, a nem-idő, és olyan különös, meglepő eszmefüzérek alakulnak, kivált, ha Bergsonnal, Prohászkaival, Teilhard 'mezőnyein' sétál az ember. És Jézus emberi eszmélete ennek a három léleknek világtításában... Még nem aludt el bennem a gondolat a kilencvenharmadik esztendőben. Csak más menetelelssel jár, és megváltozott – romlott vagy megjavult – műszereivel dolgozik. Vagy talán nem is 'dolgozik', csak él.«

Dienes Valéria szellemi hagyatékát kutatva az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában 2000-ben megtaláltam Henri Bergson utolsó nagy művének, az 1932-ben megjelent *Les deux sources de la morale et de la religion*nak kiadatlan magyar fordítását, Dienes Valéria munkáját, amelyet 2002-ben megjelentettem a Szent István Társulatnál: *Az erkölcs és a vallás két forrása* címmel. A zsidó filozófus, többek között a keresztény misztikusokat tanulmányozva, eljut a Biblia Szeretet-Istenéig.

Szintén Vali néni hagyatékában akadtam rá *Eszméletcsere* című írására. Ebben az érdekes elképzelt beszélgetésben Bergson és Prohászka eszméletcserejéről van szó: »két emberi elme gondolatot vált egymással«. Az 1927-ben elhunyt Prohászka magyarul, az 1941-ben meghalt Bergson franciául beszél (de Vali néni Bergson franciáját magyarra fordította). Idézem: »Ebben a beszélgetésükben saját szellemi alkatuk természetéről váltják fel eszméletüket és annak emberileg már beérett tartalmát. A mindenség két közeli pillanatában indultak el öröklétük földi pályáján. Egyik az 1858-ik, másik az 1859-ik földévben, éspedig a korábbi [Prohászka] október 10-én, a későbbi [Bergson] pedig október 18-án. Az egyik gyermekkorában a judaizmust,

a másik gyermekkorában a kereszténységet szívta be. Majdnem egyidejűleg éltek a földön, de sohasem találkoztak...«.

Következik az elképzelt „elmék párbeszéde”. Bergson és Prohászka bemutatja ismeretelméletét; beszélnek az intuíciónál. Közben utalás történik Teilhard de Chardin-re is. Most megelevenedik a párbeszéd:

Prohászka: Ezek a gondolatok nem fogalmi pontosságok, ezek élményekre való rámutatások, melyek az empiria ugyanolyan valóságos részei, mint a belőlük fogalmasítottak. Ezek az eszmélés más területeiről valók, a teljes belső világ valóságából, amelyet későbben jött gondolattestvérünk [Teilhard] »dedans«-nak emlegetett, és amelyen át ugyanaz az intuíció közeledik felénk.

Bergson: Ez bizony ugyanaz a dolog, amit én hangsúlyoztam Párizsban, a mi filozófiai társaságunknak az összejövelein, amikor megkérdeztek engem: ugyan mi az az intuitív ismeret?... (Az emberi szellem) képes egyesülni és azonosulni a valósággal, mely egyszerre materiális és spirituális. De nehéz róla beszélni, és azt elgondolni; és könnyen megvádolják az embert költészettel, mikor gondolatot merít azokból a metaforasorozatokból, melyek a kifejezhetetlenek ugyanazon pontja felé irányulnak. Nem ízlelted soha ezeket a nehézségeket?

Prohászka: Ezt az ismeretelméletet kellett volna továbbépítenem, de nem építettem tovább. Lehet, hogy sok mindent elmondtam volna helyetted, de a velem együtt-lakó eszmélettársak félreértettek engem, mert szavakon át néztek a valóságra, fogalmi struktúrákon át a közvetlenre, és egyetlen valóságnak minősítették a fogalmasítottakat és a közvetlent. Akkor leléptem a metafizika talajáról, és teljesen az emberlelkek gondozására fordítottam a nekem adott szellemi erőket. Beszéltem az ő naiv realizmusuknak a valósághoz eléggé hozzáférni próbáló józan ész nyelvén – nálatok »sens commun«-nek hívják.

Bergson: Ezen a nyelven minden metafizikát el lehet mondani.

Prohászka: Én azonban ismeretelméletem kettősségét már nem az emberi eszmélet magyarázatában, hanem Krisztus valóságában vettem munkába, és megépíttem a magyar lelkek számára az egyházas Krisztus-valóságot. Te messziről jöttél Krisztus felé.

Bergson: Jól mondod: én gyermekkori judaizmusomból léptem ki. Én nem nevelődtem benne, mint te, hanem úgy kellett fölfedezni a Krisztust. Sohasem tudtam teljesen kibeszélni magamat róla, mert sohasem mondtam ki utolsó szavamat sem. Mégis a *Két forrás* című művemben a misztikus empiriával egybehangzóan és főleg a katolikus misztika kijelentéseinek értelmében azzal a meggyőződéssel konkludáltam: hogy Isten – szeretet. Ez a Krisztusnak tanítása. Így én is a te konklúziódra jutottam...

A párbeszéd következő szakaszában Dienes Valéria még jobban kidolgozza azt, hogy milyen hatások, felismerések révén jutott el Bergson ahhoz a felfedezéshez, hogy Isten az Agapé, a Szeretet – tehát *Az erkölcs és a vallás két forrása* vallásfilozófiájához. (Prohászka már nem ismerhette ezt az 1932-ben megjelent könyvet.)

„Legyen az ima számodra létszükséglet”

A JÉZUS-IMÁRÓL TARTOTTAK KONFERENCIÁT BUDAPESTEN

„A Jézus-ima és a keleti kereszténység II. Imaélet a monostorban és azon kívül” címmel tartottak konferenciát március 3-án ortodoxok és katolikusok közös szervezésében. Az eseménynek a budapesti Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola adott otthont, miként a 2015-ben rendezett első találkozóznak.

A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola rektora, Várnai Jakab OFM köszöntötte az intézmény nagyelőadójában tartott Jézus-ima konferencia résztvevőit: papokat, szerzeteseket és világiakat.

„Bőjti konferenciára gyűltünk össze. Éhségünk hozott ide minket: belülről ízlelni a dolgokat, Isten Igéjét.” Belülről ízelve a dolgok valódi arca tárul fel előttünk, s egyre jobban kirajzolódik egy arc: Jézus arca. E konferencia egy találkozásra való meghívás – hangzott el a rendezvény egyik szervezője, Baán Izsák OSB bevezetőjében.

Első előadóként, *Dicsőítsétek meg Istent testetekben!* címmel Kocsis Fülöp hajdúdorogi érsek-metropolita többek között arról beszélt, hogy a helyes imádság az az emberi tevékenység, amely áttemel Isten országába – miként az ikon: bevezet oda.

Paisziosz Larentzakisz archimandrita, érseki vikárius Szent Hegyi Szent Paisziosz atyáról (1924–1994) tartott előadást görögül, Nacsinák Gergely András ortodox pap tolmácsolásában. Boldog emlékű Paisziosz atya szigorú életet élt a Sínai-hegyen, majd Athosz szent hegyén, böjtölve és imádkozva. A nevéhez fűződő csodák miatt elismerték szentségét: ünnepét július 12-én tartják.

„Az imádság az a légkör, amelyben a lélek él” – hangzott el az érseki vikárius előadásában. Boldog emlékű Paisziosz atya tanítását idézve kiemelte: az a keresztény, aki nem imádkozik, nem keresztény. A lélek halott imádság nélkül; az ima a lélek élete. Különös, hogy Isten akarja, hogy megszólítsuk, mi pedig tétovázunk. „Tekints rá úgy, mint kisgyermek az apjára. Csimpaszkodj Istenbe, ahogy gyermek az apja nyakába, és szorítsd úgy, hogy ne tudjon tőled eltávolodni! Legyen az ima számodra létszükséglet!”

Ha az ember eltávolodik Istentől, olyan lesz, mint az ökör: eszik, alszik, dolgozik. Krisztus nevét sokszor ismétljük, hogy eldurvult lelkünk meglágyuljon. Az imádság gyakorlásával megtisztul a szív: elhossa az isteni vigasztalást, majd az isteni örvendezést. „Állandó kapcsolatban kell lennünk Istennel, mindig hallótávolságon belül, hogy biztonságban érezzük magunkat” – idézte a Boldog emlékű Paisziosz atya buzdítását Paisziosz Larentzakisz.

A bakonybéli bencés Baán Izsák *Ízlelni a szeretet édességét* című előadásában Szír Szent Izsák az imán túli imáról szóló tanításáról beszélt. Szír Szent Izsák a VII. században, a Perzsa-öböl déli részén, Katarban született: színes, de háborúk és hitviták szabdalta világban, nyugtalan és törekeny keresztény közösségben. Püspöki kinevezése

ellenére remeteségbe vonult; miután megvakult, szerzetestestvérei másolták tanításait, melyek „tele vannak édes tanítással”. Stílusa elemi, egyszerű, mélyről jövő, lényegi beszéd – mindig az Isten utáni vágyakozásról és az imádságról.

„Imának nevezzük szívünk minden titkos beszélgetését, minden a Lélek dolgára fordított figyelmet, minden arra való törekvést” – írta Szír Szent Izsák. Az imádság kapcsán egy olyan elérhető állapotról, határhelyzetről szól, melyen keresztül az ember minden pillanatban beléphet az Istennel való közösségbe; úgy határozza meg az imát, mint a fokozatos önküresítés folyamatát, három lépcsőfokban.

Az imádság három szintje:

1. *az ima* – a kereséstől (erőfeszítés, küzdelem, vágy, zsoldárokozás, szentírásolvasás stb.) a jelenlétig;

2. *a tiszta ima*, amely felülemelkedik a gondolatok szétszórtságán; azt kéri, ami gyönyörű, és szabad a mulandó dolgok okozta zavarodottságtól;

3. *a nem-ima*; imádságon túli állapot. Ezen ima szerzője a Szentlélek: az ember nem aktív, csak eltölti az ámulat. Ebben az állapotban nincsen imádság, hanem csend van. A kincsestárba való belépés. Isten csendjét ízelhetjük meg, amely több mint a külső csend vagy az érzékek csendje.

A tiszta imára el lehet jutni, de a lelki ima, az imán túli ima Isten kegyelme. Nem szellemi erőfeszítés gyümölcse, de előfeltétele az imádságban való kitartás, jelenlét. „Siess őhozzá, s jelenj meg előtte a segélykiáltás által. Ha gondolatunk kószál, ha elbukunk vagy betegek vagyunk, bízzunk mindent Istenre az imádságban” – idézte előadásában a VII. században élt Szír Szent Izsákot a bakonybéli szerzetes, Baán Izsák OSB.

Ötvös Csaba az értelmi ima jelentőségéről és a kontemplatív ima jeles képviselőiről beszélt az alexandriai hagyományban; Baán István pedig *A mestert követő tanítvány. Miért van szükség vezetőre az imádság útján?* címmel az imádság átadásáról. A konferenciára meghívott Seres Tamás fiatal ikonfestő személyes élményéről beszélt: elmondta, hogy az istenlátás vágya indította az ikonfestészet felé. Imrényi Tibor ortodox lelkész a Miatyánkról mint a Biblia központi helyén szereplő hitfoglatról tartott előadást: többek között azt hangsúlyozta, hogy az Úr imádsága kiváltságos helyet foglal el a bizánci liturgiában. Tertullianus, Órigenész és Cyprianus műveit és tanítását elemezve az Úr imádságáról tartott előadást Perendy László piarista szerzetes is.

A 2015-ben szervezett első Jézus-ima konferencián elhangzott előadások anyagát kötetbe rendezve, *Jézus-ima és a keleti kereszténység I. Imaélet a monostorban és azon kívül* címmel adta ki a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola. A most megjelent könyvet megismerhették és megvásárolhatták az idei rendezvény résztvevői is, és az előadásközi szünetekben beszélgethettek is a könyv szerkesztőivel.

Perczel István vallástörténész, a keleti kereszténység kutatója *Milyen formában tanította Jézus az Úr imádságát?* című előadásában a szír nyelvet és a szír kéziratokat érintő vizsgálódásai alapján arra hívta fel a figyelmet, hogy a Miatyánk „mindennapi kenyerünket” kifejezése a szír fordításban úgy szerepel, hogy „igaz” vagy másik értel-

mében „örök”, „folytonos kenyerünket” add meg nekünk. Vagyis Krisztus testét. Az Úr imádságának „bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek” része a szír fordítás szerint a következőképpen értendő: „Engedd el a mi adósságainkat, s akkor mi is elengedjük adóssaink adósságait.” Az összes adósság elengedése az Úrtól jön. Ő teszi lehetővé, hogy mi is elengedhessük testvéreink adósságait. A tartozás elengedése egy új tartozás, vagyis testvérünk adósságainak elengedése – fejtette ki az előadó.

In infinitum ire: Areopagita Szent Dénes Isten megközelítéséről című előadásában Vassányi Miklós, a Károli Gáspár Református Egyetem tanára arról beszélt, hogy Isten megközelítése Szent Dénes tanítása alapján két módon lehetséges: teológiai úton és az imádság útján. Minthogy a teológia Isten végtelensége folytán legvégső fokon lehetetlen, Istent megtalálni talán éppen úgy lehet, hogy nem megyünk a végtelenbe – hangsúlyozza Dénes. Számára az istenismeret alámerítkezés Istenbe. Imádság. Isten megismerése helyett magát Istent adja a hívőknek.

Úgyan nincs benne a jezsuita hagyományban a Jézus-ima, de sok eleme konvergál ahhoz – fogalmazott Lukács János SJ az *Imádság és Jézus neve a jezsuita hagyományban* című felszólalása elején. Kifejtette: egyik, a jezsuiták által ismert és alkalmazott imaforma Jézus nevének mintegy sóhajtásszerű imában való kimondása. Lukács János a szív csöndességének imájáról is szólt: a Szent Ignác-i lelkigyakorlatos út az értelmet és az érzelmeket is gyakorlatoztatja, hogy a dolgokat belsőleg érzékelve és ízelve egyre közelebb vigen Jézushoz, s ott tartson Jézus személyénél.

A Jézus-imának leegyszerűsítő hatása van – elmélkedett *Neved mint kiöntött olaj* című előadásában Jeges Mirjam karmelita perjelnö. – Megtart a jelenlétben, és elvisz a csendbe. Mint a gyöngyhalász kezében a nagy kő: elvisz a mélybe. Minden ima ajándék, elsősorban Isten kegyelmén nyugszik; az emberi erőfeszítések csak eszközök, hogy befogadjam Isten ajándékát; az egyszerűség nem kiindulópont, hanem eredmény. Bizonyos értelemben állandóan imádkozom, csak nem ébredek tudatára. A Jézus-ima olyan, mint egy nagy fúró, amely áthatol lelkem megkövült rétegein, egészen addig, ahol Jézus lakik. Isten arcának megismerése a cél; Krisztus arcának fényében látok rá önmagamra. Eckhart mester így tanít: Figyeld meg magad, s minden alkalommal, amikor megtalálsz magad, engedd el! Amikor ott állok a csendben Isten előtt, elfogadom Isten közelségét és misztériumát. Amit én adhatok: az időmet, a figyelmemet és a hűségemet.

Az ima alapja nem az érzés, nem is a módszer, hanem a hit, hogy a feltámadt Krisztus most, itt jelen van, és elérhető számomra. Az emberi lélekben van egy állhatatlanság, és ez megköveteli, hogy hozzákössem magam Jézus nevéhez, Jézushoz, a sziklához. A csend egészségünk feltétele. Nagyon fontos meghallani Jézus szavát, de legalább olyan fontos meghallani Jézus csendjét. A harc a figyelem szintjén zajlik. Nem steril ürességet kell kialakítani, hanem lakottá kell válni.

Előadása végén a magyarorszáki karmelita arra hívta fel a figyelmet, hogy a Jézus-imában szereplő „könyörülj rajtam” orosz megfelelője körülbelül e szavakkal fordítható: „ölelj körül, végy körül a te kedves, szerető jószágoddal”. Rembrandt *A tékozló fiú* című

festményén az apa egyik keze férfikéz, ám a másik női – mondta az előző gondolathoz kapcsolódóan Jeges Mirjam. – Anyai kéz, mely azt fejezi ki: „Gyere, gyere, gyere, úgy, ahogy vagy!”

Görföl Tibor teológus *Magány és figyelem. A Jézus-ima változatai a 21. században* címmel monasztikus életet élő szerzőket mutatott be, akik a Jézus-imát, annak mai változatát vették alapul és építették be életükbe, közösségépítő tevékenységükbe (út-törő emberekként kétértelműség is jellemezheti őket). Az előadó elsőként Thomas Merton trappista szerzetesről beszélt, aki a kontemplatív örökséget folytatva a magány jelentőségét hangsúlyozta: igazi belső közösségre csak azok az emberek tudnak lépni egymással, akik Isten előtt magányosak is tudnak lenni.

A kanadai John Main OSB – a sivatagi atyák és Cassianus tanítása nyomán – az ismétlésen alapuló imamódrá épülő közösség szervezésébe kezdett a '70–80-as években. Tapasztalatai szerint, melyet a *Falak nélküli kolostor* címmel fordítható könyvében ismertetett, ez az imádság, mint létforma, közösségben valósítható meg. Laurence Freeman OSB meggyőződése szerint az ismétlésnek megtisztító hatása van. A Jézus-ima Jézus imája: aki ezen imát végzi, Jézus imádságába szeretne belépni. A Jézus-ima gyakorlása átalakulást eredményez az emberben, és életet. Basil Pennington, majd William Meninger trappista szerzetesről is szót ejtett az előadó. Meninger a kontemplatív életstílus lényegét a következőkben látja: úgy élni, hogy az ember folyamatosan tudatában van Isten jelenlétének, és elfogadja a repetitív ima következményeit (például öszinteség, egyenesség). Görföl Tibor végül a trappista Thomas Keating *A Lélek gyümölcsei és ajándékai* című könyvében is megfogalmazott felismeréseiről beszélt: aki a belső imádságot gyakorolja, annak új mondanivalója, ismeretei lesznek Istenről. A belső élet, a kontemplatív ima arra hívja meg az embert, hogy Krisztushoz közelebb kerülve bekapcsolódjék a húsvéti misztériumba. Lehet, hogy a kiüresedés, az elhagyatottság útját járja be. E ponton vezeti be Keating a „harmadik éjszaka” fogalmát, amikor az ember elveszíti a saját énjét – ami Jézus Krisztus tapasztalata húsvét éjszakáján: amikor az ember már nem tudja, hogy mi az értelme annak, amit átél, de meggyőződése, hogy az emberiségért teszi. Keating szerint az egész emberiséget elszakíthatatlan szálak kötik össze, az egész emberiség egy családot alkot.

Az előadások sorát két úti beszámoló zárta, melyeket az imádság vidékein, a keleti kereszténység szent helyein készült fényképek vetítése kísért. Paisziosz Larentzakisz archimandrita, érseki vikárius a közelmúltban a Szentföldön tett zarándokútjáról beszélt röviden: a *Jeruzsálem ma* című beszámolót Nacsinák Gergely András ortodox pap fordította, aki ezt követően *Séták a Panagia kertjében* címmel Athoszról tartott színes előadást, kommentálva a Szent Hegyen készült fotóit.

A konferencia egy háromfős bizánci kórus nagybőjti énekével zárult.

(Gátas Judit/Magyar Kurír)

Többnejűség az iszlámban: keresztény szempontok

Az ismeretlen világokkal való találkozás mindig rejtelmes dolog – és veszedelmes is, hiszen kulturális sokkal fenyeget. Még világosan emlékszem az esetre, amikor egyszer egy afrikai rendtárral ismerkedve, az első kérdéseim egyikére, „Hány testvéred van?”, a fiatal jezsuita öntudatosan válaszolta: „37-en vagyunk.” Miután a meglepetéstől magamhoz tértem, lassacskán kiderült: hát persze, a testvérei édesapja négy feleségétől születtek... Lebilincselő volt számomra meghallgatni azokat a történeteket is, melyekben az ilyen körülmények között felnövők idilli gyerekkorról számoltak be: hiszen az úgynevezett „kiterjedt családokban” (*extended families*) nyilvánvalóan soha sincs hiány játszópajtásból – vagy éppen éber és óvó szemekkel vigyázó pótmamákból.

Patsch Ferenc SJ

Keveset gondolunk rá – mivel közép-kelet-európai látószögünk határain relatíve kívül esik –, pedig igaz: a nyugaton elterjedt „nukleáris családmódel” nem az égből pottyant le, mint valami meteor, hanem olyan kultúrtörténeti produktum, amelynek kialakulásához évezredekre volt szükség. A poligámia kétségkívül elterjedt gyakorlat volt az ószövetség idején, sőt az újszövetség korában is. Az egyetlen férfihez tartozó egyetlen feleség a kultúrák egy részében ma sem számít magától értetődőnek: a világ számos vidékén (Afrika, Ázsia, vagy az iszlám világ számos országában) léteznek olyan társadalmak, ahol a leghétköznapibb dolognak számít a többnejűség. Ráadásul semmi nem utal arra, hogy a jelenség hamarosan megszűnne. Mármost hogyan viszonyulhatunk ehhez a tényhez keresztényként?

Az alábbiakban a poligámia helyzetét vesszem szemügyre az iszlám vallásban, amelyhez a leggyakrabban társítják; utalok Mohamed életében betöltött szerepére; az iszlám ezzel kapcsolatos törvénykezésre; végül általános megjegyzéseket teszek vele kapcsolatban erkölcsfilozófiai és keresztény erkölcszológiai szempontból.

Az iszlám gyakorlat eredete: Mohamed feleségei

Az iszlám a 7. században a Közel-Keleten született. Alapítója, Mohamed próféta, élete nagy részét (49 éves koráig) egyetlen feleséggel élte le: Khadidzsa 24 éven keresztül – haláláig – jóban-rosszban kitartott mellette. Sok visszaemlékezés maradt fenn Mohamednek Khadidzsával való kapcsolatáról: az asszony legközelebbi bizalmasa és legerősebb támasza volt. Hat gyermekük született, két fiú, akik gyermekkorukban meghaltak, és négy leány.

Az asszony halála után Mohamed más házasságokat is kötött, egy kivételével mind özvegyasszonyokkal. Amint az arab törzsfők esetében általában, ezeknek a házasságoknak nagy része arra szolgált, hogy megerősítse Mohamed politikai szövetségeit. A Próféta más házasságait olyan nőkkel kötötte, akiknek férje elesett a harcokban, és a nőknek ezért védelemre volt szükségük. Köztudomású, hogy egy özvegy újraházasodása nehézségekbe ütközött egy olyan társadalomban, ahol nagyon nagyra értékelték a mennyasszony szüzességét. Bármennyire helyénvaló is e házasságok politikai és társadalmi indítékainak hangsúlyozása, nehéz volna tagadni, hogy Mohamed maga is élvezte az asszonyok társaságát és – mind barátként, mind feleségként – egész életében vonzódott hozzájuk. A Próféta élete e tekintetben példaértékűvé vált a házasság és a szexualitás iszlám vallási szemléletének kialakulásában, mely részben a Korán szövegére, részben későbbi hagyományra megy vissza. Az iszlám hangsúlyozza a család fontosságát, a szexet pedig Isten ajándékának tekinti, amelyet a muszlimok a házasság kötelékén belül élvezhetnek.

Az iszlám házassági törvénykezés – történelmi kontextusban

Mint láttuk, a poligámia az iszlámot megelőzően egész Arábia-szerte – amiként a világ számos pontján ma is – általános szokásban volt. A házastársak számát nem szabályozták. Egy férfinak tehát annyi felesége lehetett, amennyit akart; a nőket alsóbbrendűnek tekintették, akiknek nem voltak jogaik, s legfeljebb szolgálként vették őket számításba. A 7. századi Arábia persze nagyon sokszor volt törzsi villongások és háborúk színtere, s ha a férfiakat megölték a csatában, ez majdnem lehetetlenné tette, hogy az özvegyek és az árvák (valamint a nem házas nővérek és unokahúgok) egy férfi protektorátusa nélkül tovább élhessenek. Ebben a környezetben a Korán reformja a házassággal kapcsolatban (továbbá az öröklésre, a válásra, valamint a tanúskodásra stb. vonatkozóan is) tulajdonképpen előrelépésnek számított, amely jelentősen javított a nők korabeli helyzetén.

A Korán, mint ismeretes, megengedi egy férfinak, hogy négy feleségig házasságokat kössön, feltéve, hogy képes eltartani és egyformán kezelni őket: „S ha félték, hogy nem vagytok méltányosak az árvákhoz, hát párosodjatok az asszonyokkal, kik jók néktek: kettővel, hárommal, s négyvel. S ha félték, hogy nem vagytok igazságosak, hát eggyel, avagy (azzal), kit jobbotok bír. Ez a legkevesebb, hogy ne igazságtalankodjatok.” (Korán 4:3). Ez az előírás tehát korlátozza a férfi jogát a korlátlan számú feleséghez, egyúttal pedig a házasság védőernyőjét terjeszti a nők feje fölé egy erőszakos társadalomban. Ugyanezt hivatott biztosítani a Korán 24:32 szúrája is: „S éljetez házaseséletet azokkal, kik köztetek társtalanok, s a jámborokkal szolgálóitok s cselédeitek közül. Ha ők szegények, hát gazdagítja őket Allah az Ó bőkezűségéből. Allah a Mindent Átfogó, Mindent tudó.”

Persze már a Korán egy másik verse is utal a többnejűség gyakorlatának lehetséges árnyoldalaira: „Sohasem leszek képesek, hogy igazságosak legyetek az asszonyokkal, akármennyire (is) vigyáztok.” (4:129). Erre a szöveghelyre gyakran hivatkoznak a modern idők politikai és vallási reformerei a többnejűség gyakorlatának elutasítása érdekében, mivel az a nőkkel szemben sok igazságtalanságra ad lehetőséget. Erre hivatkozva úgy érvelnek, hogy a Korán valójában a monogámiát tekinti ideálnak, legalábbis

a koráni kinyilatkoztatás ezen kései fejezeteiben (medinai szúrák). Konzervatívabb muszlimok persze elutasítják és az iszlámmal összeegyeztethetetlennek tartják ezt az értelmezést, és azzal vágnak vissza, hogy ez az interpretáció csak a reformerek dekadenciájának és nyugatbarát beállítottságának számlájára írható.

Véggöveketzetés:

szociológiai, antropológiai és teológiai érvek a monogámia mellett

A poligámia – vagy pontosabban a poligümnia (házasság egyidejűleg több mint egy feleséggel) – kérdése ma sok helyütt vita tárgya az iszlám társadalmakban. Számos modern iszlám nemzet vagy törvényen kívül helyezte, vagy szigorúan szabályozza a poligámiát: megköveteli például a feleség(ek) hozzájárulását; a bíróságot feljogosítja a körülmények felülvizsgálatára stb. Bár a poligámia néhány muszlim társadalomban továbbra is gyakorlat, a muszlimok túlnyomó többsége ma monogámiában él. Mi több: velük beszélgetve akárhányszor az az érzésünk is támadhat, hogy – különösen modern nagyvárosi környezetben – a felvilágosult muszlimok közül sokan idejémtúltanak tartják (sőt egyesek mintha szégyellnék is) a többneijűség vallási alapon történő szentesítését. Csakugyan nehéz elképzelni, hogy kölcsönös és egyenrangú baráti-szerelmi kapcsolat jöhet létre a férfi és nő között, ha poligám házasságban élnek.

Keresztény teológiai szempontból kétségtelen, hogy Isten házasságra vonatkozó elképzelését a monogámia tükrözi. Kissé leegyszerűsítően (és mókásan) így is fogalmazhatnánk: ha Isten a poligámiát tekintette volna normának, egy helyett több asszonyt teremtett volna Ádámnak (Ter 1,28; 2,24). A keresztény Szentírás alapján házasságnak csak az egy férfi és egy nő heteroszexuális kapcsolaton alapuló, kizárólagos szövetsége nevezhető, amelyben a partnerek egymást egy életen át kölcsönösen támogatják, és amelyet Isten rendszerint gyermekekkel is megáld. Jézus ezt a kapcsolatfajtát hagyta jóvá (Mt 19,4–6), s az egyháznak ehhez kell hűnek maradnia. Az isteni ideál tehát a férfi és a nő egységen alapuló monogám és feloldhatatlan köteleke, amiből az következik, hogy a poligámia (miként a válás is) ettől a normától való eltérést jelent, amely csak kivételesen tolerálható. Hogy milyen esetben például?

A gyarmatosítás időszakában a missziós egyházak némely vezetője haladéktalanul megkövetelte az újonnan megkeresztelt férfiaktól, hogy egy kivételével küldjék el feleségeiket. Ez a gyakorlat azonban rettenetes erkölcsi és társadalmi problémák forrásává vált: az elbocsátott asszonyok egyszeriben a társadalmon kívülre kerültek, s közülük sokan a túlélés érdekében prostitúcióra kényszerültek. Ismeretes továbbá, hogy a gyermek számára szülő nélkül felnőni hosszantartó és rendkívül káros szociálpszichológiai következményekkel jár. Így néhány egyházi vezetőnek a poligamistával szemben tanúsított merev intoleranciája szükségképpen megkeseredett feleségeket és elhanyagolt gyermekeket hagyott a későbbi generációkra. Helyesebbnek látszik inkább tiszteletben tartani a meglévő családi struktúrákat és csak úgymond „felmenő rendszerben”, alapos felkészítés után megkövetelni a házassággal kapcsolatos magas keresztény erkölcsi normát.

HANGÓNÉ BIRTHA MELINDA

Egy hagyomány újjáéledése

Egy évvel a reformáció 500. évének jubileuma után, olyan református hagyomány nyomát kerestük, amely szűkebb pátriánk, Miskolc városának hitéletét mozgatta és mozgósíthatja ma is. A múlt század elejére visszatekintve azt kutattuk, hogy az ünnepek és hétköznapok viszonya milyen volt az egyház életében. Míg az ünnepek főként a templomhoz, a gyülekezet szent helyeihez köthetők, addig a mindennapok feladataihoz hitből fakadó tettvággyal fogtak hozzá maguk a hívek. Meglátták a szükségét, felismerték a hiányokat és a megoldáshoz is utat találtak. Talán ez a legfontosabb öröksége annak a kornak, annak a nemzedéknek. Ez különösen a két világháború közötti időszakot jellemezte. A politikai és társadalmi változások az egyházat sem hagyták érintetlenül, sőt éppen arra ösztönözték, hogy a keresztyénség értékeit nagyon határozottan képviseljék. Megerősödött a missziói lelkület, ennek következtében élőhitűvé váltak a közösségek, és biblikus célú egyletek, szövetségek sora alakult, hogy felvállalja egy-egy terület megoldásra váró feladatait.

Mindenképpen meg kell említenünk Enyedy Andor nevét, akit 1922-ben választott meg lelkészének a miskolci református egyházközség presbitériuma. A húszas években a mintegy 17 ezres lélekszámú miskolci reformátusságot egyetlen egyházközség tömörítette, akik három templomban (Avas, Kossuth utca, Deszkatemplom) majd 1926-tól egy további gyülekezeti teremben (Füzes utcán) tartották összejöveteleiket három lelkipásztor irányítása alatt. A lelkész-elnök tisztelet többnyire a püspöki tisztre megválasztott lelkész törlötte be. Enyedi Andor 1942. januárjától lett püspök. Miskolc nagyrészt az ő munkásságának köszönheti, hogy a húszas évektől kezdődően fellendült a sokrétű egyházi-missziós élet. A vallásos református élet megalapozásában legfontosabb helyre a belmissziót álltotta, nem véletlen tehát, hogy felértékelődött a valláserkölcsi alapon álló társadalmi egyesületek tevékenysége. Hozzá kell tennünk, hogy nemcsak a gyülekezet vezetésében vállalt jelentős szerepet, hanem az akkori városi vezetésben is helyet kapott. Így rálátással bírt azokra a kérdésekre, amelyek közös megoldásáért mindkét testület együtt fáradozott. A miskolci missziótörténet két fontos időszakát említhetjük. Az egyik 1924-25 között volt, amikor megalakult a gyülekezeti leányegylet, majd a Kálvin szövetség. Ezek a szervezetek segítették egyben tartani és egy irányba terelni a fellendülő gyülekezeti tevékenységet. A másik fontos dátum 1934. - amikor megszületik a Magyarországi Református Egyház III. törvénycikke, ezzel országosan is szabályozva a missziói munkát. Tudjuk, hogy a II. Világháborút követő politikai változások nyomán megszűnnek az egyesületek, a helyi gyülekezeti újsá-

gok, a jól működő konferencia telepek és iskolák is felszámolásra kerülnek. Majd a rendszerváltást követően, 1989 után ezeknek az egyleteknek, szövetségeknek a megújítására újra lehetőség nyílt. Mint abban a korban ma is hozhat megújulást ez az irányvonal, sőt van is létjogosultsága, hiszen számtalan hasonlóságot fedezhetünk fel az akkori és a mai társadalom életének válságos területein. A kérdés, hogyan fogjunk hozzá? Értjük-e a ma kihívásait? Tudunk-e érte közös összefogással előre lépni?

Miskolc református polgársága a 20. század elején előljárt és példát adott a miszsió területén. A már említett Kálvin szövetség működéséhez kapcsolódott az igen népszerű nő- és leányegylet, a szociális területen tevékenykedő filléregylet, és a „Méliusz” cserkészcsapat is. Jelen voltak a gyülekezetekben, az iskolákban és részt vállaltak a fiatalság nevelésében, igyekeztek enyhíteni az akkor is jelenlévő szociális problémákon, támogatni a szegényeket, árvákat. Ennek a törekvésnek volt egyik megjelenési formája több ízben is, egy református jótékonyági estély megszervezése. A Hermann Ottó Múzeum levéltárában 1933. és 1934. évre vonatkozóan fellelhető annak a meghívónak az eredeti példánya, amely Miskolc város református polgárait szólítja meg.

A szervező a Kálvin szövetség, és a táncos, zenés jótékonyági estély bevételével a szegényeket segélyező alapot kívánják támogatni. A helyszín pedig az akkori Korona Szálló volt.

Ez a történelmi háttér tehát az előzménye annak az elhatározásnak, amely a mai Miskolc-Avasi református gyülekezet presbitereiben megfogalmazódott. Elevenítjük fel a múltat és tegyük hagyománnyá! Mire volt szükség ehhez és miért valósulhatott meg? Először is kellett egy cél, ami a legnemesebbek egyike: a gyermekek és fiatalok hitbeli nevelése. A jövőnk építése azon áll, hogy milyen alapokat rakunk le. Ha elmulasztjuk a legfontosabbat, ha nem vesszük Krisztushoz a jövő generációját, akkor elveszünk. De mi, velük és értük 2018. április 20-án mintegy százan elhatároztuk, hogy ami rajtunk múlik, azt megteesszük. Szokatlan a forma? Lehet, de a Miskolci Népkerti Vigadóban ezen a református jótékonyági estén egymás számára is fontosak voltunk. A jelenlétünk is tanúskodott arról, hogy összetartozunk, hogy ugyanazokat az értékeket képviseljük. A jótékonyági est adományaival pedig határon innen és túl élő gyermekek számára vált lehetővé nyári táborban, konferencián részt venni. A két református középiskola, a Léway József Református Gimnázium és a Balázs Győző Református Gimnázium növendékei, Dr. Pankucsi Márta szociológus, egyházi és társadalmi életünk rangos vezetői, egyesületek,

alapítványok képviselői és gyülekezeti tagok közösen képviseltük a nagy egészet, Isten népét, aki azért van e világban, hogy mindenki Őhöz találjon. Mi hozhat ma megújulást? Éppen ez, ha van bátorságunk kilépni a szokásos, néha szűkös keretektől és előre nézni. Ehhez nagylelkűnek és áldozatkésznek is kell lenni. Adni abból, amivel másokat meggazdagíthatunk, mert mi is kaptuk a hitet, a reménységet, a bátorságot, hogy hirdessük a világ számára: Krisztus követése örömteli és gazdag életet jelent.

Akik elfelejtik a múltat, arra ítéltetnek, hogy megismételjék. Mi emléztünk, emlékeztetünk és egy év múlva, szeretnénk újra megtenni.

Soli Deo Gloria!

Vallási közösségek működése és egyházi személyek szolgálata Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

(A tanulmány első része a Szemle 54. számában jelent meg.
Az alábbiakban a második, befejező részt olvashatják.)

- Cigánymisszió. Az evangélium minden ember, számára az örömhírt jelenti, Krisztus minden embert meg akart szólítani. A cigány származású hívekhez is el kell vinni az evangéliumot. Minden felekezet szívügyének tekinti a cigányok felemelkedésének segítségét. Ennek érdekében végzik a missziós tevékenységet. A cigánymisszió az egyházközösség keretein belül vagy attól elkülönülten, vagy más esetekben intézményes keretek között folyik. A térségben rendszerszerű és kidolgozott programok keretében folyik a missziós munka. A cigányok felemelkedése össztársadalmi ügy, amelyből az egyházak részt vállalnak, de magukban ezt a feladatot megoldani nem tudják. Az államnak, intézményeknek, egyházaknak, cigányközösségeknek, az egyéneknek együttműködése alapján lehet előrelépésre számítani. *„A lelkész a Tanodaprogram vezetője. A hátrányos helyzetű gyerekekkel, főleg cigánygyerekekkel foglalkoznak EFOP, TÁMOP pályázati programok keretében 2013 óta. Elvileg 30 gyermekkel foglalkoznak, de ha több jelentkező van, senkit nem utasítanak el. A gyermekek szociális-kulturális fejlesztés keretében életviteli alapismeretet tanulnak meg. Lehetőség van az iskola után tartalmas szabadidő eltöltésre, szórakozási játékok lehetőség is van, foglalkoznak személyiség-fejlesztéssel, és segítik a tanulást.”*¹
- Börtönmisszió. A vallásgyakorlás joga a fogvatartottakat is megilleti. A történelmi egyházak végzik a fogvatartottak lelki gondozását. A börtönlelkészi szolgálat az egyéni, és a csoportos lelki gondozás lehetőségét biztosítja ökumenikus szellemiségben. A lelkészek szolgálatuk során nagy hangsúlyt fektetnek a veszélyeztetett fogvatartottak egyéni és csoportos lelki gondozására.² *„A fogvatartottak sokan azt se tudják, hogy mi a vallás, hogy van lelkük és szellemük. Legmélyebb alapokról kell kezdeni, motivációs segítség kell. Otthonról nem igazán hoztak semmit magukkal, itt van meg az a lehetőség, hely számukra, ahol ezt megkaphatják.”* – fogalmaz egy börtönlelkész.
- Cél a fogvatartottak társadalomba való visszaillesztésének segítése, egymáshoz, embertársaikhoz való békés viszony kialakítása. Az ökumené szellemében istentiszteleteket tartanak és számos más program is segíti a fogvatartottak életét. *„A*

¹ Kistelepülésen szolgáló görögkatolikus párókussal készített interjúból részlet

² <http://misszio.lutheran.hu/munkaagag/beszamolok/1270-misszioi-munkaagag-jelentesei-2016>

misszió központi állami irányítás alatt működik, országosan kiépített rendszer. Borsod megyében a görög katolikus egyház végzi a szolgálatot, amelyet a Belügyminisztérium alkalmazottjaként végez a köztisztviselő lelkész (pap). A többi egyház lelkésze közreműködik a szolgálatban.”³

- Egyéb és speciális feladatok. Általában több nagy csoportra tagozódik a tevékenység és lehetőleg minél szélesebb rétegek megszólítására törekcszenek. Ez jelenti pl. a temetők gondozásáért való felelősségvállalást, az önkormányzati szociális temetések elvégzését (ez évente lehet 50–60 temetés) azok részére, akiknek nincs hozzátartozója, vagy nem tudják eltemetni halottukat.
- Különféle városi rendezvények megtartása, pld. az 56-os Forradalomra emlékezés, elhurcolt szerzetesekre való emlékezés, városi illetve községnapok szervezése, azokon való részvétel.
- Jubileumi ünnepek szervezése.
- Iskolai ünnepek, évszárók, évnyitók rendezése.
- Tudományos konferenciák szervezése,
- Könyvismertetés, író-olvasó találkozó, irodalmi estek, filmvetítések.
- Különféle egyházi és világi protokoll feladatok.
- Előadás-sorozatok szervezése tudományos, kulturális, családokat érintő témákban.
- Az Operafesztivál rendezvényeibe való bekapcsolódás, hangversenyekkel.
- Orgonakoncertek szervezése, melyeken keresztül a templomok be tudnak kapcsolódni a város zenei, kulturális, életébe.
- A saját kórusok hangversenyei, családi ünnepek szervezése.
- Vendégfogadások, kerti partik szervezése, szilveszteri összejövetelek, bálók, főzőverseny rendezése.
- Kórustalálkozók szervezése.
- Kirándulások, zárandoklatok szervezése, táborok szervezése az egyházközség, a gyülekezeti tagok gyermekei részére, a ministránsok, fiatal családok részére karitatív szándékkal, minimális költségtérítéssel. Kisközösségi csoportok létrehozása, programjaikon rendszeres, vagy időnkénti részvétel.
- Egyházi és világi konferenciákon való részvétel.
- Egyházi és világi rendezvényeken felkérésre előadások tartása.
- Az egyéb feladatok nagy csoportját jelenti az adminisztrációs tevékenység, a gazdálkodás irányítása, a pénzügyi elszámolások készítése, hatósági ügyek intézése, munkáltatói jogkör gyakorlása, az azzal kapcsolatos bejelentési kötelezettségek, banki ügyek intézése. Az épületek, rendházak, egyéb intézmények karbantartása, működésüknek, az esetleges kárelhárításnak a megszervezése. Különféle működési és hatósági szabályzatok elkészítése, aktualizálása. Jogi ügyek intézése. Intézményi működtető szervezetek létrehozása, irányítása. Egyházi statisztikák, jelentések készítése, pályázatok készítése, elszámolása. Felelősségteljes, időigényes, idegőrlő feladat.
- Publikációk, könyvek, ajánlások, köszöntők készítése, megjelentetése.
- Könyvkiadás, ismertető, szórólapok, újságok készítés, kiadása.

³ Református kórházlelkéssel készített interjúból részlet

- Speciális feladatok körébe tartozik az adott egyház, templom és adott egyházközösség elöljáróiról, templomalapítókról való megemlékezés, a közösségek hagyományainak, kiemelkedő személyiségeinek, szellemiségének gondozása. Pl. Tiszteletra méltó Kelemen Didák (1683-1744) templom, rendház, iskolalapító, hittérítő boldoggá avatási ügyének előterjesztése, az ezzel kapcsolatos levéltári és más iratanyagok anyagok rendszerezése, az ügy képviselete.
- Média működtetése, kommunikáció, interjúk készítése.

Egyházi személyek kapcsolatrendszere, együttműködések

A keresztény felekezetek, illetve ezek egyes tagjai részei az egyháznak, mivel ez szellemi értelemben értendő, és országhatárokon, felekezeti, gyülekezeti határokon átívelő közösség. A keresztények hite szerint a közösségiség a Jézus Krisztus egyházához való tartozást jelenti.⁴ Ennek szellemében épülnek az egyházi kapcsolatok. Elsősorban az adott közösség tagjaival épül ki a jó együttműködés, mert e nélkül a nem működik az adott egyházi közösség.

A történelmi egyházak kapcsolatrendszere szerteágazó és a közelebbi és távolabbi környezetükben nagyon jól szervezett. Az intézmények átvétele nagyon megnövelte a feladatokat - egyben a kapcsolatrendszert is szélesítette. A szerteágazó, bonyolult feladatokat az egyházi személyek egyedül nem képesek ellátni, mindenképpen segítő társakra szorulnak. A nagyobb lélekszámú egyházközösségeknél, gyülekezeteknél, káplán, segédlelkész, diakónus, szerzetes segíti a hitéleti szolgálat előkészítését és elvégzését. A kisebb lélekszámú közösségeknél ilyen segítség nincs, megoldhatatlan – részben a pap és lelkészhiánya, részben anyagi feltételek hiánya miatt.

Az egyházi elöljárók irányítják az egyházkerületet, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében szolgáló egyházi személyek munkáját és nevezik ki őket a megfelelő szolgálati helyekre. Az egyházi érsekkel, püspökkel, elöljárókkal jó kapcsolatot létesít minden felekezet.

A felekezetenél tapasztalható, hogy fontos feladatnak tekintik az egymással való jó kapcsolat kiépítését. Itt Miskolcon a történelmi egyházak közötti kapcsolat kiemelkedően jó. Pl. Ha a térségbe új egyházi személy kerül, általában végig látogatja a saját vallásához tartozó egyházi személyeket és a más felekezethez tartozókat is.

Rendszeresen tartanak közös megbeszéléseket.

Ennek eredménye, hogy a plébániákkal, a társegyházakkal, az egyházi vezetőkkel jó, sokszor baráti az együttműködés. Az ökumenikus imahéten a társelekezetek a közös istentiszteletet mindig más-más felekezet templomába tartják, a záró istentiszteletet pedig a Miskolci Egyetemen. Ez nagy jelentőségű esemény minden egyház és minden közösség valamint a Város lakossága számára is.

Az egyházak az önkormányzattal, a polgármesterrel kiváló együttműködő kapcsolatot alakítanak ki. Vannak olyan plébániák, gyülekezetek, ahol több önkormányzat is tartozik egy egyházi személy működési területére. *Az önkormányzatok segítik az egyház munkáját tevőlegesen is. Közreműködnek például kisebb karbantartások, felújítások elvégzésében, temetők rendben tartásában, stb. Az egyházi ünnepeken a település elöljárói*

⁴ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Egyh%C3%A1z>

részt vesznek, sok esetben ezeket a templomokba tartják meg - sőt, van, ahol az egyházi ünnepeket is együttesen szervezik. És fordítva: az önkormányzati ünnepeken az egyházból is képviseltetik magukat. Ennek különösen a kistelepüléseken örülnek az emberek.⁵

Hasonlóképpen működik az óvodákkal, általános iskolákkal, középfokú oktatási intézményekkel, szociális és gyermekvédelmi intézményekkel való kapcsolattartás – függetlenül attól, hogy felekezeti, vagy más fenntartású intézményről van szó. Itt is megtapasztalható, hogy az önkormányzatok és az egyházak rendszeres együttműködésben segítik az intézmények működését. Az egyházi intézmények között is segítő kapcsolat van. Pl. az iskolás gyermekek meglátogatják az időseket a bentlakásos intézményekben, de otthonaikban is. Terjedőben van az önkéntes munka a perszonális kapcsolatok esetében is.⁶

A Képviselő Testületekkel, presbitériumokkal szükségszerű jó együttműködés van az egymásrautaltság kapcsán és az egyházi közösségek is együttműködnek egymással és az egyházi személyekkel is - amellet, hogy ezek a csoporton önállóan is működnek.

A Miskolci Egyetemmel közös konferenciák szervezése kapcsán jó együttműködés alakult ki.

A nagyvárosok intézményeivel, kisebb és nagyobb civil szervezeteivel, pl. a Keresztény Értelmiségiek Szövetségnek miskolci szervezetével (amely ökumenikus alapon működik) közös programokat szerveznek. Egyik sajátos program a Nemzeti Estély, amelyet a KÉSZ szervez és általa alapított Kertal-Veczán közéleti díjat a felekezetek képviselői adják át.⁷

A kölcsönös tiszteletet alapján az Egyetemekkel tartós együttműködés alakult ki. Közös hazai és nemzetközi konferenciák szervezése, közös kutatások, előadások megtartása, az istentiszteleteken való részvétel lehet az együttműködés formája.

A legtöbb templom mellett alapítványok működnek, ezek alapítói általában egyházi személyek, működtetőjük pedig világi személyekből áll. Ezek segítik az egyház működését, programokkal, szervezéssel és anyagiakkal is.

Az egyházi személyek a saját egyházukon belül és társegyházakkal is országosan együttműködnek, ismerik és segítik egymást.

A rendszerváltást követően a nemzetközi kapcsolatok élő gyakorlattá váltak. Világméretben kinyíltak az egyházak. Minden felekezet számára nagyon fontos a határon túli magyar kapcsolatok ápolása. Ide kívánczik a pünkösdi Csíksomlyói Búcsú, amelyen a katolikusok mellett más felekezetek is részt vesznek. Ennek egész átfogó rendszere épült ki, de vannak, ahol ezek szűkebb körűek. Több pap, lelkész külföldön tanult, a világot bejárták missziós útjaikon. Ezek a kapcsolatok megmaradnak és ki teljesednek és a teljes közösségeknek is hasznára válnak.

Az egyházi személyek a kapcsolattartás, a tájékozódás, az információk megosztása érdekében egyre gyakrabban használják a modern eszközöket, lehetőségeket, a közösségi média által biztosított felületeket.

⁵ Több kisebb települést ellátó plébánossal készült interjúból részlet

⁶ Görögkatolikus parókussal készített interjúból részlet

⁷ Dr. Kertal Ernő (1929–2006) minorita szerzetes tartományfőnök Veczán Pál (1942–2004) evangélikus esperes

A képviselő testület, vagy presbitérium

Képviselő testület/presbitérium: választott testület az egyházközség tagjainak jelölése alapján, az egyházközség vezetője javaslatára a felettes egyházi méltóság nevezi ki, illetve az gyülekezet választja. *Tagjainak esküt kell tenni. Önként vállalt tisztség, anyagi ellenszolgáltatás nélkül, létszáma 5–20 fő között változik az egyházi közösség nagyságától és más lehetőségektől függően.*

*Olyan személy lehet képviselő testületi tag, presbiter, aki a hit erősítésén, képviseletén, terjesztésén fáradozik és a hétköznapiakban példás élet él.*⁸

Feladata:

- a helyi egyházközség működtetése, a plébános, lelkész munkájának segítése,
- adományok gyűjtése,
- anyagi feltételek biztosítása, éves költségvetés elfogadása,
- szentmisék, istentiszteletek civil közreműködőinek kijelölése, szervezési feladatok,
- a testületi tagok feladatának meghatározása,
- imacsoportok, kisebb közösségek megszervezése, körmenetek, egyházi események, ünnepek feltételeinek biztosítása,
- közösségi, missziós programok szervezése,
- karbantartási, felújítási feladatok szervezése,
- egyházközség tagjaival kapcsolattartás, civil, önkormányzati kapcsolatok erősítése
- egyéb közösségi, protokoll, civil feladatok, kapcsolattartás.

„Nagyon jó presbitérium van, ők a 2 éves helyettesítés alatt az egyházközség irányítását tulajdonképpen átvették. Felelevenítettük a régi programokat, amik már elmaradtak, különleges családi nap, vagy újévi fogadás, ami valóban inkább egy társadalmi szerepvállalás, mintsem, hogy hitéleti tevékenység lenne, illetve meg kellett találnom a leghatékonyabb kommunikációs felületeket, ami aztán kiderült, hogy a plakát és a szórólap.”⁹

Alkalmazottak és önkéntesek

Az egyházi személyek munkáját alkalmazottak és önkéntesek segítik. Az alkalmazottak a sekrestyés, harangozó, kántor, irodai alkalmazottak, akik a közösség tagjainak ügyeit intézik, végzik az egyházi adminisztrációt, kezelik a házi pénztárat, bizonylatokat, igazolásokat. Helyenként változóan vannak takarítók, karbantartók, vagy gondnokok – ezek nem általánosak. Az alkalmazottak jövedelmét a közösség biztosítja.

Alkalmanként szükség van jogi szakértői, mérnöki, művezetői, karbantartási, építőipari, épületgépészeti munkákra, művészettörténeti szakértőre.

A templomok többsége műemlék épület, ezeknek a fenntartása, működtetése, szakszerű felújítása óriási feladatot és felelősséget jelent az egyházi személyek számára. Az egyházak a templomaikat és a hozzátartozó épületeket visszakapták, de működtetésre, karbantartásra forrás nem áll rendelkezésre. Kis településeken nincs semmi fedezet a templom karbantartási munkáinak elvégzésére. Ezért az önkor-

⁸ Falusi település képviselő testületi elnökével készített interjúból részlet

⁹ Református lelkésszel készített interjúból részlet

mányzat segítséget nyújt. Mivel az egyházak a megélhetéshez szükséges birtokot és egyéb javakat nem kapták vissza, a templomok, az épített és művészeti értékek biztonságos üzemeltetése, fenntartása, felújítása, restaurálása nem megoldott. Amellett sem, hogy az állam pályázatokkal segíti a műemlék épületek, templomok felújítását. Ez esetleges és nem teljes körű.¹⁰

Problémák

- Csökkenő a templomba járó hívek száma. Az egyházi személyekkel és intézményvezetőkkel együtt próbáltuk feltárni annak az ellentmondásnak az okát, hogy egyre több felekezeti intézmény működik immár több mint 20 éve, mégis a templomba járók száma, a vallásos emberek száma csökken, mind a statisztikai adatokat vizsgálva, mind a gyakorlatban. Az interjúkból kikövetkeztethetők az okok.

„Nagyon-nagyon sok ember szokásból, hagyományból, megkeresztelteti a gyermekét, szeretnének egy egyházi esküvőt, de amúgy nincs közük az egyházhoz, a kereszténységhez. Sajnos elkezdődött az elfordulási folyamat, amikor nagyon sokan nem is akarnak templomi esküvőt sem, vagy keresztelőt a gyermeküknek. És mindezek, akik nem templomba járók, legtöbbször nem szándékosság áll a háttérben hanem, soha nem kapták meg, vagy a szüleiktől nem kapták meg a családban a vallásos nevelést. Vagy, ha esetleg megkapták, az új társadalmi körülmények miatt, vagy valami botrány miatt, ami történt az életükben, ők ezt visszautasították teljesen önhibájukon kívül. Általában nem egyfajta szándékosság van itt sokszor, bár időnként az is előfordulhat.”

„A mi egyházi közösségünknek az a célja, hogy elérjünk olyan embereket, akik a templomba járást, tehát a szentségi életet elkerülik, akik a lelkipásztori tevékenységből – ami az egyháznaknál folytatódik – nem tudnak részesülni, mert soha nem ismerhették meg ezt, ezért megpróbáljuk elérni Öket, és hirdetni nekik az élő Krisztust. Megismertetni egy picit az egyházat, és azok, akik szeretnék bekapcsolódni, akik a megszólítás következtében érdeklődnek, azoknak felajánlunk egy keresztény bevezetést.”¹¹

- A diktatúra idején ateista ideológia érvényesült. A vallás formálisan nem volt betiltva, de a működése sokféleképpen akadályozva volt, az szerzetesrendeket felszámolták, az egyházi vagyont elkobozták, a hittanra járókat megbélyegezték, stb. *„Ennek a következménye, hogy nem volt szülői minta a vallásos nevelésre. A szülői ház mintája határozza meg a gyermekek viselkedését, hitét és értékrendjét. A szülői korosztálynál érzékelhető, hogy nem kaptak egyházi nevelést. A gyermekeket elkísérik a templomba, hittanra, de látható, hogy nem gyakorolták a hitüket. A diktatúra idején a vallásosság, az egyházak negatív ítéletet kaptak, megbélyegezték azokat, akik templomba, hittanra jártak. A liberális szemlélet hatása érvényesül. Az értékrendi változások hosszú időt vesznek igénybe, de a fejlődés érzékelhető.”* – mondja az egyik alanyunk.¹²

- Kedvezőtlenek a demográfiai folyamatok. Az élveszületések számát meghaladják a halálzási mutatók, ami nemcsak Borsod-Abaúj-Zemplén megyében jellemző, ha-

¹⁰ Közepes városban élő református lelkésszel készített interjúból részlet

¹¹ Miskolcon szolgáló római katolikus pappal készített interjúból részlet

¹² Miskolci római katolikus plébánossal készített interjúból részlet

nem országos méretekben is. Növekszik az idős korosztály részaránya. A 65 évesek és idősebbek népességen belüli arányának növekedése, valamint a várható élettartam emelkedése következtében egyre többen tartoznak a legidősebbek (a 80 év felettiek) közé. Az idősek számának és népességen belüli arányának növekedése általános jelenség, és egyre nagyobb gondot okoz a társadalmi ellátórendszerek számára. Az átlagéletkor és a várható élettartam emelkedésén kívül a fiatalok számának és arányának csökkenése is fontos tényező.

„2003 óta évente kb. 140 embert temetnek el. Egyházközetünkben mintegy 2000 fővel csökkent a vallásos lakosság szám halálozás miatt. Ez egy nagyobb falu létszámát teszi ki. A fiatalok nem pótolják az idős korosztályt. Folyamatosan zsugorodik a plébániai egyházközség”¹³.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye a sajátos település-szerkezeti adottságai, korábban a nehézipart sújtó válság és egyéb okok miatt a fejlődésben az országos mutatókhoz képest lemaradt, a jövedelmeket, iskolázottságot, munkalehetőségeket tekintve egyaránt. Ezek következményeként főleg a fiatalok vándorolnak el a térségből és a megyében a népességszűkülés üteme gyorsul. Ennek a hatása megjelenik az egyházak hívó közösségiben. „A térségnek nincs megtartó ereje, a népesség évtizedek óta jelentős mértékben fogy. Exponenciálisan növekszik a cigány lakosság száma, erre a társadalomnak jobban fel kell készülni. A felzárkóztatásuk egyre nagyobb erőfeszítést igényel.” – véli az egyik interjúalanyunk.¹⁴

• Anyagias világszemlélet, felgyorsult élettempó, fogyasztói szemlélet, liberalizmus, média befolyás, világi szórakozás lehetőségek programok sokasága, a szolidaritás hiánya. A rohanó világban élők és dolgozók, a szülők, gyermekek nagyon elfoglaltak: a gyermekeknek is naponta 6-10 órájuk van, beleértve a külön foglalkozásokat is. A fiatalok el vannak foglalva a munkájukkal, az anyagi javak megszerzésével, a családalapítás, otthoneremtés, gyermeknevelés feladataival. Nagymértékben rájuk hárul az idős családtagok gondozás, ellátása. Nem tudnak elmélyedni a vallás gyakorlásában, sokszor önhibájukon kívül. Legegyszerűbb kikapcsolódás a TV nézés, és ez új mintákat ad, befolyásolja az életszemléletet, viselkedést, kultúrát, értékrendet. A fogyasztó szemlélet eluralkodása a fiatal generációt is sújtja, a divat, tv, internet, számítógép, okos telefon jelentős hatással van az életvitelükre. Háttérbe szorúlnak az erkölcsi kérdések.

Az egyházi szolgálatra is sokszor fogyasztói szemlélettel tekintenek. „Az emberek zárkóztak, nem aktívak az egyházi életben, az egyházi szolgálatok szolgáltatásnak tekintik, meghallgatják az Istentiszteletet és hazamennek, passzívak. Pl. az egyházi személy családlátogatási szándékát többen elutasítják; köszönjük, nem kérjük...” – osztja meg velünk tapasztalatait egy másik alany.¹⁵

• Az egyházi személyek jövedelme a képzettségükhöz, a végzett szolgálathoz képest alacsony, sokszor megélhetési gondokkal küzdenek. A diktatúra idején az egyháza-

¹³ /www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2015.pdf

¹⁴ Református lelkésszel készített interjúból részlet

¹⁵ Miskolci evangélikus lelkésszel készített interjúból részlet

kat megfosztották a javaiktól, a működési feltételeiktől. A demokratikus változások során a templomokat és a közvetlenül hozzá tartozó építményeket visszakapták, azonban a megélhetést szolgáló javakat nem kapták vissza, így sokszor légüres térben működnek az egyházak. Naponta 10–14 órát dolgoznak, hogy feladataikat el tudják végezni. A társadalmi megbecsültségük is kívánni valót hagy maga után. A hívek elvárják, hogy éjjel-nappal, hétköznap, vasár- és ünnepnap szolgáljanak, rendelkezésre álljanak, elérhetőek legyenek, ha gondjaik vannak. Kevés a szolgálattevő. Nincs utánpótlás a lelkészi, papi, szerzetesi hivatásban, a fiatalok, nehezen vállalják ezt a küldetést, egyre több idős lelkész szolgál, napirenden van a nyugdíjkorhatár emelése. Nincsenek gazdag támogatói az egyháznak, inkább a szegényebektől, nyugdíjasoktól várhatók az adományok, amelyek az egyházi közösségek működését biztosítják. *„Az adakozó kedv alacsony, problémát jelent, hogy a fiatalabbak és gazdagabbak nem adakoznak, vagy csak ritkán. Nem ismerik azokat a nyomorúságos éveket, amikor szint semmije nem volt az embereknek. Adományokra főleg a nyugdíjasok részéről lehet számítani, akik maguk is szűkölködnek.”* – mondja az egyik interjúalanyunk.¹⁶

- Az egyházi személyek, papok, lelkészek száma csökken, A papok, lelkészek életkora magas, utánpótlás nem elegendő, egyre nagyobb területeket kell ellátni egy-egy egyházi személynek. Bármennyire is fontos lenne a hitéleti, missziós, közösség-építési és egyéb szolgálatuk a társadalomban, nincs megfelelő társadalmi elismertsége ennek a hivatásnak. Nincs biztonságos javadalmazás, kevesen választják ezt a hivatást.

Eredmények

A történelmi egyházak - ha sok nehézség és áldozat árán is - de működőképeseek. A vallás szabad gyakorlása minden ember számára biztosított. A történelmi egyházak és az állam közötti együttműködés segíti az egyházi közösségek működését. Az egyházak működése stabil – az anyagi nehézségek ellenére is. Igen nagy segítséget jelent az 5000 fő alatti településeken szolgálatot teljesítők számára az állam által biztosított jövedelempótlék.

Az állammal, állami szervezetekkel történő megegyezés és szerződések alapján széleskörű intézményhálózattal rendelkeznek. Az intézmények működése rendezett, normatív állami finanszírozásban részesülnek, a finanszírozásuk stabil, a kiegészítő támogatás lehetőséget ad az épületek műszaki állapotának karbantartására. A gazdálkodás biztonságos, bizalomra épül, lényegesen kevesebb a bürokrácia, mint az állami szektorban. Nagyobb szerepet kap az egymás iránti bizalom.

A szolgáltatás területén megmutatkozik a keresztény szellemiség. Minden nap áhítattal kezdődik. Az egyházi intézményben az emberek jobban odafigyelnek egymásra, a dolgozók között kevesebb a konfliktus, a kisebb nézeteltéréseket békésen rendezik.

A templomok, parókiák, plébániák, gyülekezeti helyek, rendházak és ezekhez tartozó területek, épületek, intézmények többségében rendezettek, tiszták, rendeltetés-

¹⁶ Református lelkésszel készült interjúból részlet

szerűen működnek. Az egyházi közösségek nagy eredménynek tekintik, hogy a környezetük rendbetételét sikerül megoldani. *„Az elmúlt években került sora Minorita templom külső felújítására. Ennek azért van igen nagy jelentősége, mert a templom és rendház kiemelkedő, frekvenciált helyen lévő miskolci műemlék épületegyüttes. Meghatározó a városkép szempontjából. Műszaki állapota életveszélyes volt, és sürgős beavatkozás kellett az épület megmentéséhez. Példás volt az egyházközség tagjainak adakozása a cél érdekében.”*

„Nagy társadalmi összefogást tapasztaltunk a tűzkárt szenvedett minorita templom helyreállításáért. Összefogtak a hívek, minden munkában részt vettek és adományokkal segítettek a helyreállítást. A Miskolci Nemzeti Színház művészei nagyszabású adománygyűjtő gála műsort rendeztek a színházban a templom javára, de más városokból is segítettek. Pl. a monokiak szintén egy emlékezetes jótékonyági gála műsort szerveztek a Művészetek Házában. Az önkormányzat szintén segítséget nyújtott, és minden érintett szervezet egy emberként segítette a helyreállítást.”

„A minorita templom egyházközsége néhány évvel ezelőtt – az országban elsőként – Isteni Irgalmasság Oltárt létesített.” – tudtuk meg az interjúk alapján.¹⁷

Fiatalközségi csoportok jönnek létre, együtt töltik a szabadidejüket, az intézményi kereteken kívül is. *„Kedvező, hogy a fiatalok körében elmozdulás történt az egyház iránti érdeklődésben, (feltehetően az egyházi iskolák működésének eredményeként).”* – mondja az egyik alanyunk.

Az tapasztalható, hogy egyházi házasságkötések, házasságrendezések iránt jobban van igény. Ez nem mindig mutatkozik meg az egyházi házasságok megkötésének számában, mert azt számos demográfiai tényező befolyásolja. *„A biblikus alapok megismerése alapján rendezettebbek a családi viszonyok, úrrá tudnak lenni a problémákon, türelmesebbek egymáshoz, normálisabb a családi gazdálkodás kevésbé költenek fölösleges dolgokra, megfontolják a válást. Tekintettel vannak egymás problémáira, kölcsönösen segítenek a problémák megoldásában. Minden téren jobb az együttműködés. Ez vonatkozik az egyházi iskolákba tanuló diákokra is. A tudatváltozás hosszú időt vesz igénybe, a változások társadalmi méreteiben lassú folyamat eredményeként jutnak érvényre.”*¹⁸ – vélekedik az egyik alanyunk.

Hasonló tendenciák figyelhetők meg a keresztelesek tekintetében. Tapasztalható hogy nő a megszületett gyermekek száma, ezzel összefüggésben a keresztelesek iránti igény is, amit nem mindig az adatok jeleznek, hanem inkább a tendenciák.

Egyre gyakrabban jelennek meg több gyermekes kereszteni/keresztyén családok a templomi istentiszteleteken, közösségi rendezvényeken. Egységesen kiépített szervezetek, jól szervezett missziós szolgálatok működnek.

Európai Uniós és hazai pályázatok alapján kerül sor elsősorban a műemlék templomok felújítására. Külső és belső építészeti, belsőépítészeti, művészeti alkotások restaurációját végzik. Az épített örökség értékmérésben az állam jelentős szerepet vállal. Ennek következtében az egyházi közösségek is adakozóbbak. *„Templomfelújításra uni-*

¹⁷ Minorita szerzetessel készített interjúból részlet

¹⁸ Református lelkésszel készített interjúból részlet

és támogatásban részesültünk, 72 millió Ft támogatást kaptunk. Az Unió és pályázati támogatások nagy segítséget jelentnek az egyházi építészeti örökség megóvásában.” – mondja egy másik alany.¹⁹

Összefoglalás

Az egyházi személyek papok, lelkészek körében végzett interjúk alapján a szolgálatuknak legjelentősebb területe a hitéleti tevékenység, a Szentírás magyarázata, a szentségek kiszolgáltatása és a missziós szolgálat. Tevékenységük emellett szerteágazó és bonyolult. A tevékenységük további tartalma a hittanoktatás, lelki gondozás különböző egyházi csoportok részére, - gyermekeknek, felnőtteknek, a fiatalok, családok, és idősek részére. Az egyházközösségekben, gyülekezetekben közösségi csoportok működnek ezek létrehozása és gondozása szintén a feladatkörbe tartozik.

További felelősségteljes feladat az államtól átvett gyermekvédelmi, oktatási, nevelési, szociális intézmények tulajdonosi és működtetési, felügyeletében való közreműködés.

Szinte minden plébánián, gyülekezetben foglalkoznak karitatív munkával. Egyéb és speciális feladatokat végeznek, világi rendezvények részére helyszínt biztosítanak a templomokban.

A történelmi egyházak kapcsolatrendszer szerteágazó és lényegében a közelebbi és távolabbi környezetükben jól szervezett. Segítő szervezet a képviselő testület, vagy presbitérium, és alkalmazottak.

A papok, lelkészek szeretetesek 6–12 évet tanulnak felsőfokú intézményekben, több egyházi személy több diplomával is rendelkezik, több nyelven beszélnek, biztonságosan mozognak a világban. Számos külföldi kapcsolattal rendelkeznek, kiemelt kapcsolatot építenek a határon túli magyarsággal. Ugyanakkor szerény, sokszor szűkös körülmények között élnek, amelyet a képviselő testület, vagy presbitérium állapít meg. A jövedelmük forrása az egyházközösség, gyülekezet adománya. Naponta 10–12 órát dolgoznak.

A szolgálati helyük többször változik. A szabadságot, pihenő napot nehezen tudják kivenni.

Nehéz megbirkózni azzal a tendenciával, hogy egyre kevesebben járnak templomba, szertartásokra, nagy az érdektelenség, amelynek egyik oka a korábbi diktátúra ateista ideológiája és a vallásgyakorlás ellehetetlenítése, a demográfiai tényezők, az érdektelenség, a kényelem, valamint az anyagi és fogyasztói szemlélet. A hagyományos értékrend felborult, és egyre bonyolultabb világban végzik szolgálatukat. Egyre kevesebb a szolgálattelvő, nincs utánpótlás, kevés fiatal választja a lelkési hivatást, és alacsony jövedelemmel rendelkeznek. Ugyanakkor egyre nagyobb felelősség és feladatkör hárul az egyházi személyekre, egyre nagyobb területen kell szolgálatot teljesíteni, és az államtól átvett intézmények működtetése sok feladatot és nagy felelőséget ró rájuk. A sok munka, kevés pihenés egészségügyi kockázatokat jelent, egészségi állapotuk nyomon követése megkülönböztetett figyelmet érdemel.

¹⁹ Evangélikus lelkésszel készített interjú részlet

Az egyházi személyek tevékenysége ilyen összetettségében nem jelenik meg a társadalomban. Ennek a szolgáltatnak lényegesen nagyobb publicitást kellene kapni, hogy az emberek érzékeljék és értékeljék azt az erőfeszítést, amelyet az egyházi szolgálat keretében végeznek a szolgálattevők. Munkájuknak lényegesen nagyobb, biztonságosabb alapokon nyugvó jövedelmet, társadalmi elismerést érdemel. Az állam, a helyi önkormányzat részéről anyagi támogatás lenne szükséges azért a közösségépítő és -megtartó munkáért, amelyet az egyházi személyek végeznek a társadalomban.

Sokat segít a kistelepüléseken a jövedelempótló állami támogatás, e nélkül a működés ellehetetlenülne, hisz csak néhány vallásos ember él szolgálati településükön. Biztonságosabb alapok lennének szükségesek az egyházi személyek működéséhez, a vidék elnéptelenedésének megakadályozása és fejlesztése érdekében. Európai Unió és különféle pályázatok segítségével az egyházi épített örökség megóvása és fejlesztése megoldható.

Az egyházak és az állam, önkormányzat felekezetek közötti együttműködés jó. Az állami szervezetekkel történő megegyezés alapján számos intézmény egyházi kezelésben működik. Az egyházi intézményekről pozitív vélemény alakult ki a lakosság körében. Szívesebben választják az egyházi intézményeket akár az oktatás nevelés, vagy a gyermeknevelés és szociális gondoskodás területén egyaránt.

A templomok, parókiák, plébániák, gyülekezeti helyek, rendházak és ezekhez tartozó területek, épületek, intézmények többségében rendezettek, tiszták, rendeltetésszerűen működnek. Lassú fejlődés tapasztalható, mert egyre több fiatalokból álló közösség jön létre. A szentségek felvételét tekintve relatíve növekedés tapasztalható.

LAJHÓNÉ TÓTH ANDREA

Az egyházak szerepvállalása a cigányság integrációjában

Kutatásomat mindenképp a cigányághoz szerettem volna kapcsolni. Ami leginkább foglalkoztatt, hogy ez a vándorló etnikum, az idők folyamán, hogyan marginalizálódott miután Magyarországra érkezett. Mik voltak azok a tényezők, amelyek nehezítették a társadalmi beilleszkedésüket. Ehhez kapcsolódóan a történelem minden korszakának megvoltak a sajátos törekvései arra vonatkozóan, hogy hogyan, milyen módon, milyen eszközzel integrálják a cigányságot. Kutatásomban említék példákat erre vonatkozóan, hogy az állami szervek milyen programokkal, intézkedésekkel próbáltak eredményt elérni a cigányság felzárkóztatásában, továbbá ehhez a témához kapcsolódóan az egyházak részéről milyen szerepet vállaltak és vállalnak. Milyen eszközt használ a cigányság beilleszkedésének támogatására, amely nem sérti a kultúrájukat, és amellyel megőrizheti identitásukat.

Úgy vélem azért, hogy a cigányság társadalom peremére szorult, leginkább a sajátos kultúrájuknak az egyéni szokásainak, és a babonáiknak köszönhető. Dolgozatomban interjúkat készítettem, melyben olyan életutakat ismertetek, amelyeket roma családok éltek meg a cigánypasztoráció nyomán.

Lajhóné Tóth Andrea

A CIGÁNYSÁG MEGJELENÉSE MAGYARORSZÁGON

Pontosat nem lehet tudni a cigányság eredetével kapcsolatban, mivel írásos feljegyzések sokáig nem születtek róluk. Viszont a kutatások azt igazolják, hogy a cigányság őshazája India volt. Származásukat az indiai és a cigány nyelvhasználat jellemzői alapján azonosították, de antropológiai szempontból nézve is azonosságokat véltek felfedezni. A feltételezések szerint a cigányság Indiában egy alacsony kasztba tartozó csoport volt. Kb. a 4. és az 5. századra tehető a cigányság kezdeti kivándorlása az őshazából. (Fraser, sir Angus, 1996.) Magyarországra a cigányság a Török Birodalom felől a 16-17. században kezdtek betelepülni, legnagyobb számban, Erdélyben fordultak elő cigányok. Az országban minden vármegyének voltak cigány lakosai, akik a birokokon kívül sátrakban éltek. (Nagy Pál, 2004)

FELZÁRKÓZTATÓ PROGRAMOK A FEUDALIZMUS KORÁTÓL NAPJAINKIG

Magyarországon a cigányság megjelenését a feudalizmus korára tehetjük. A tömeges népvándorlás szabad utat adott a cigánykumpániák számára. Az ezernégyszázas évekig csak átvonulási területnek számított Magyarország, azt követően telepedtek meg az országban, és fogalmazódott meg a „cigánykérdés”. A cigányság sajátos életformáját elfogadta a magyar társadalom. Szabadon mozoghattak, vándorolhattak az országban, mentesültek az adózás alól. Mária Terézia uralkodása ideje alatt ennek véget akart vetni. Kötelezte a cigányság egy helyben való letelepedését, a vándorlások felszámolását. Változtatni akart a cigányság életmódján. Olyan intézkedéseket hozott, ami megtiltotta számukra a lótarást, leromboltatta a putrijaikat, megtiltotta a hagyományos népviseletüket. II. József még a cigány nyelv használatára is szankciót vetett ki és tiltotta a vallásuk gyakorlását. Szétszakította a családokat, kiemelve a gyerekeket és paraszti házba adta őket, hogy tisztességes munkát tanuljanak. Szerencsére nem volt sikeres ez az intézkedés, mivel ez a cigány kultúra megszűnését is jelentette volna. (Mezey Barna, Pomogyi László, Tauber István, 1986)

Az 1960-as évektől a Magyar Szocialista Munkáspárt egyik céljának tekintette a lakáshelyzet javítását. Telep felszámolási programjában lerombolta a putrikat. A cigányokat tanácsi „Cs” (csökkent értékű) lakásokba költöztette. Az államszocializmus egyik célja a teljes foglalkoztatás volt amiből a cigányság sem maradhatott ki. Mivel a cigányok nagy része szakképzetlennek számított a munkaerő-piacon, elsősorban segédmunkás munkakört voltak képesek betölteni. Az oktatásban és foglalkoztatásban nagy lemaradás volt tapasztalható, a munkanélküliség, a bűnözés aránya is ennek kapcsán nőtt. (Mezey Barna, Pomogyi László, Tauber István, 1986)

A magyarországi cigányság helyzetére az Európai Tanács Rasszizmus és Intolerancia Elleni Bizottsága megállapította, hogy Magyarország tudatában van annak, hogy a cigányság helyzetében tenni valók vannak. Ezzel szemben a strasburgi plenáris ülésen úgy vélték, hogy Magyarországnak súlyos hiányosságai vannak a cigányság felzárkóztatásának területén.

A kormány a helyzet javítása érdekében, megalkotta 1993-ban a kisebbségi törvényt, melynek nyomán Cigány Kisebbségi Önkormányzatok alakultak. (Dül Géza, 2002) Cél volt az esélyegyenlőség növelése, a cigánysággal szembeni előítéletek csökkentése és a roma identitás tudat erősítése, a roma kultúra ápolása. Ösztöndíjban részesítette a kormány a felsőfokú képzésben résztvevő roma hallgatókat.

AZ EGYHÁZAK INTEGRÁCIÓS SZEREPVÁLLALÁSA

Annak érdekében, hogy a keresztények megértsék az üzenetet, különböző eszközökkel segítették megismertetni Isten üzenetét.

Az angolban használt „I see” szó szerinti jelentése a látlak, ami annyit foglal magában, hogy megérti, felfogja. A templomok homlokzatára festett freskók segítették az írástudatlanokat abban, hogy megértsék a biblia üzenetét. Ikonokat használtak, amelyekkel vizualizálták azt, hogy kinek jár az imádat. (Nagy Károly Zsolt, 2011)

Magyarországon a rendszerváltást követően engedélyezték a szabad vallásgyakorlását. Ennek köszönhetően a történelmi egyházakon kívül is kisebb gyülekezetek jöttek létre. Minden gyülekezet számára a legfontosabb cél a hit gyakorlása volt. Az egyházak felé leginkább a társadalomban élő szegényebb réteg fordult azok, akik kirekesztve érezték magukat és lelki méltóságuktól megfosztottak voltak. A cigányság is ebbe a rétegbe tartozott. Az egyházak felismerték, hogy a társadalom számára problematikus népcsoporttal, a cigánysággal foglalkozni kell. Az egyházak fontos szerepet tölthettek be a cigányság integrációjában. A Görögkatolikus Egyházhoz, azon belül Sója Miklós esperes nevéhez fűződik a magyarországi cigánypasztoráció kezdete. Az egyház támogatásával az első cigány templom Hodászban jött létre. A liturgiák cigány nyelven is megszólaltak. A Görögkatolikus Egyház más hátrányos helyzetű településen is változást kívánt elérni az oktatás területén azzal, hogy tanodákat működtetnek, napi rendszerességgel. Az ide járók elsősorban hátrányos helyzetű, mélyszegénységben élő családok gyermekei.

A négy történelmi egyház a 2011-ben a kormány támogatásával létrehozott egy Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózatot azzal a céllal, hogy a keresztényi értékeket megtartva, átadva cigány értelmiségieket neveljen, továbbá, hogy segítse ezekben a fiataloknak a későbbi életük folyamán, a sikeres közéleti szerepvállalásukat.

Ami az oktatást illeti, Edelényben az állami iskolák mellett létrejött az Alapítványi Munkaiskola. (<http://ujeselyoktatasisokozpont.webnode.hu>) Az iskola célja volt, hogy gyakorlati oktatással segítse a fogyatékkal élők mellett a többszörösen hátrányos helyzetben lévőket is. Ingyen tankönyvet és ingyenes ellátást biztosított. Mára Baptista egyházi fenntartású intézménnyé vált.

Jelenleg a Borsodi általános iskola működik, ami Önkormányzati fenntartású intézmény, és a Görögkatolikus egyház részéről tart fent óvodát, iskolát, és gimnáziumot. Az oktatás területén láthatóan az egyházaknak nagy szerepe van Edelényben. Több oktatási intézményt működtetnek, jelenleg tanoda program is fut a Görögkatolikus iskolában. Az intézmények által, az egyházak közvetíteni tudnak olyan értékrendet a gyerekek felé, amelyet a vallás képvisel. Követelmény az erkölcsösség, a megfelelő viselkedés, illetve a lélek ápolása. Az egyházak törekedtek a munkanélküliség enyhítésére is, felnőttek számára képzéseket, felzárkóztató kurzusokat indítanak. Az egyik keresztényi szervezet, mely e téren jeleskedik, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat.

CIGÁNYPASZTORÁCIÓ

A cigánypasztorációval kapcsolatban megemlítenék egy kéziratot, amely a „Pasztorális tervezés és programozás” írja le. Arra utal, hogy ennek a munkának a tervezése tudatos és átgondolt. Továbbá szerepel benne, hogy milyen szempontokat kell figyelembe venni ahhoz, hogy eredményes legyen a küldetés. Ehhez szükséges célokat megfogalmazni és a célokhoz vezető utat meghatározni. (Keszeli Sándor: 2001) Kik azok a személyek akik részt vesznek ebben a tevékenységben? A cigánypasztorációt illetően a papok és a hívők mellett a legnagyobb testület a Vatikán, amely nemzetközileg is össze fogja a közösséget. 2008-ban VI. alkalommal szervezték meg a Cigánypasztorációs Világkongresszust. Magyarországon azon belül is a Magyar Kato-

likus Egyházban, kiemelkedő személy Dúl Géza az országos cigánypasztorációs referens. (Humán Contact2001 Bt.) Magát a cigánypasztorációról, megismerve tudjuk, hogy több tevékenységi körből áll. Az egyik legfontosabb az evangélium hirdetése, ami által megismerik isten üzenetét. Figyelembe vette az eltérő kultúrát, ezért cigány nyelven is megszólal a búcsúkon, zarándok utakon. A pasztoráció a lelkiélet elmélyítése mellett részt vállal a cigányság társadalmi felzárkóztatásában a gyermekek és felnőttek oktatásában. Elsősorban azokon a településeken indulnak el kezdeményezések, amelyeken túl nyomó részt cigányok laknak. Tanoda programokat, Biztos Kezdet Gyerekházat, intézményeket közösségi házakat működtetnek. Minden olyan karitatív tevékenységet felvállal, ami a rossz szociális körülményben élők életminőségén képes javítani. A roma kultúra ápolása és az identitásuk megőrzése fontos elem. Ennek érdekében cigány nyelvi szakköröket és hagyományörző együttesek működését segítik. A cigánypasztoráció egy alulról jövő kezdeményezés, mely a helyi igényekre, helyi sajátosságokra épül. (A Magyar Katolikus Egyház: 2015)

Az egyházak a megyében végzett cigánymissziós, pasztorációs tevékenységét, Havasi Virág kutatásából ismertem meg amelyet felhasználtam a dolgozatomban.

A CIGÁNYSÁG VALLÁSOSSÁGA

Úgy tartják, a cigányokat a hitük segítette abban, hogy túléljék azokat a megpróbáltatásokat, amelyeket a vándorlásaik során át kellett élniük. Az életüket áthatja az Isten jelenléte, ami még a köszönésükben is megjelenik. Saját vallásuk nincs, a cigányság kényszerből vette fel az európai népek vallását, az új településen biztonságérzetet nyújtott számukra. A cigányság szabad vallásgyakorló népnek számít. Vallásosságuk leginkább a népi hiedelmekben ölt testet. (Péceli Melinda- Lukács Ágnes: 2009) A vallás kapcsán leginkább a Szűz Mária iránt mutatnak nagy tiszteletet. Szent képeket raknak ki a házaikba és ezek nagy jelentőséggel bírnak. Mindezek ellenére jellemzően nem járnak temploma, nem vesznek részt a miséken és nem kapcsolódnak be a helyi keresztény közösség életébe. Fontos zarándokhelynek számít Máriapócs, ahová a cigány emberek legalább egyszer életükben szeretnének eljutni. Számukra a búcsú egészen mást jelentett, mint a keresztény hívő ember számára. A zarándoklaton az egész család részt vesz, beleértve az újszülött gyerekeket is. Családi összejövetelnek számít, mert a rokonok ekkor jönnek össze, és találkoznak régi ismerősökkel. A hagyományok befonják az életüket például a gyertya égetése a templomban, ezzel együtt fogadalmat tesznek és megbánásért is könyörögnek. Az itt elmondott eskütelek szentnek és igaznak számítanak a cigányság életében. Életük folyamán gyakran imádkoznak Istenhez, az otthonukban, templomot jellemzően nem látogatnak. (Fehér: 2005)

A CIGÁNYSÁG HIEDELEMVILÁGA ÉS BABONÁI

A cigányság rendkívül gazdag hiedelemvilággal rendelkezik, a születéstől kezdve a halálig, amit leginkább sajátosan a valláshoz kötnek. A cigányság hagyományába tartozik az álomfejtés, tenyérjósás ezeket mások számára anyagi szolgáltatás mellett nyújtották. Továbbá ismertek, és ismernek különféle rontási módszereket is. A

kereszténység- cigányság kapcsolata megtalálható a cigány mítoszokban: a cigány ember ellopta a negyedik szeget Jézus keresztre feszítésekor. Ezért Jézustól azt a kegyelmet kapta, hogy könnyebben keresi majd a kenyerét, mint a többi nép. Ez a történet szerepel a cigány himnuszban is. A cigányság istennel való kapcsolatáról sok történet született. A cigányság életére nagy hatással van Jézus földi élete, és szenvedése. Amikor megszületik egy gyermek, a karjára piros szalagot kötnek, amit három éves koráig viselnie kell. Ez távol tartja a rossz szellemeket és (babonáik szerint) nem „nem nézik meg” a gyereket. Az interjúban olyan ember mondja el a szenes víz a fürdetés módját, aki maga is készített, vagy részt vett a szertartásban. A halotti liturgiák a mai napig minden cigány közösségben megegyeznek. A halottat három napon keresztül virrasztják az otthonában. Ilyenkor rokonok, barátok, ismerősök látogatnak el a halottas házhoz. Ezzel kifejezik az elhunyt iránt érzett tiszteletüket. A halottas házban le kellett takarni a tükröket és tilos televíziót nézni, és rádiót hallgatni.

A cigány hagyomány szerint muzsikával, énekszóval kell utolsó útjára kísérni a halottat.

SAJÁT KUTATÁS: ÉLETUTAK A VALLÁS ÚTJÁN

A kutatást Edelényben végeztem. Leginkább, azért mert itt nőtem fel, és annak ellenére, hogy később elköltöztem, a munkám mégis Edelényhez kötött és az itt élő cigánysághoz. Edelényben négy kisebb- nagyobb cigány telep van: Egres, Kenderföld, Borsod és ahol én éltem a gyerekkoromat, Finke.

A vallás, ami megváltoztatja az ember életét (részletek az interjúkból)

45 éves férfi

Mielőtt követte volna a keresztényi értékeket, előtte nagyon sok időt töltött büntető intézetben. A gyerekeiről nem gondoskodott, ezt a feladatot a felesége látta el. Amikor szabadlábon élt, nem dolgozott, kábítószeren élt és alkoholizált. Öt éve szabadult a börtönből, és a fogva tartás ideje alatt ismerte meg a felekezetet. Ezt követően Istent helyezte első helyre az életében. A család intézményét most már tiszteli, gondoskodik a gyerekeiről. Becsületes életre törekszik, hogy jó példája legyen a gyerekeinek, a környezetének. Lelki támogatást kap a gyülekezettől. Annak ellenére, hogy szegényes körülmények között élnek. anyagiakra nincs szüksége, mert elégedett azzal, ami van,

A hit képes változtatni az ember életén. Annak ellenére, hogy valaki nem gyakorolja a vallást és nem él keresztényi életet, még rendelkezhet erős hittel, ahhoz, hogy az életformáján változtasson.

„... bedrogozva piásan esőben jöttem haza Barcikáról. Olyan eső volt, hogy azt hittem soba nem érek haza. Nem tudtam magam körül semmit, csak egyet akartam haza érni. azt mondtam édes Istenem egyszer, ha haza segítesz, akkor az életemet megváltoztatom...”

65 éves nő

A 60-as években nem volt jellemző a cigányság körében a nyolc osztálynak az elvégzése. Általában korán kötöttek élettársi kapcsolatot, vagy elmentek dolgozni és az iskolát nem fejezték be. Az idős hölgy vallásos neveltetésben részesült. Oláh cigány családból származott. Az édesapja rendszeresen imádkozott, elmondása szerint, ilyenkor nem volt szabad zavarni. Gyerekként templomba járt és tartotta a kapcsolatot a pappal, áldozott és bérmálkozott. Az édesapjuk mindig gondoskodott róluk, annak ellenére, hogy nagycsaládból származott, minden testvére elvégezte az iskolát. Ő maga és a testvérei továbbtanulni nem, de dolgozni el tudtak menni.

„...Kiiskoláztattam őket. Négy gyerekem van. Szakmájuk van, hála legyen a jó istennek. Maguk ura lettek, és azon vannak, hogy a gyerekeiket is iskoláztassák. Okos értelmesek...”

...” Igen jártam. Római katolikusként kereszteltek. Nem erőltették a templomba járást, hanem a tiszteletes mondta azt, hogy... megkérdezte tőlünk, hogy szeretnénk –e templomba járni. Én meg ragaszkodtunk hozzá. Négyen vagy öten jártunk templomba. Apám oláh cigány származású, olyan vallásos volt, hogy Ő is ugyan olyan hitbe volt, mint én, és Ő imádság nélkül se lefeküdni se felkelni, nem addig, míg el nem mondta az imádságot. Őtet nem is lehetett zavarni abba mikor bele fogott az imádságba. Otthon imádkozott, templomba nem járt”

A máriapócsi templomot szent helynek tartotta. Úgy vélte, oda csak tiszta lélekkel lehet elmenni, mert Isten látja, ha valaki kétkedő. Egyszer az egész család részt vett a zarándokúton. A Máriapócson tett fogadalmaknak nagyon nagy jelentősége van. Egy hűtlenség tisztázása végett látogatott el a szent helyre férjével, mivel az nem hitt az asszony hűségében. Az asszony átkot tett arra, aki kettőjük közül rosszat tett.

”... Elmentünk Máriapócsra és letérdepeltem a Jézus előtt a keresztnél és ott kértem az istent, hogy kettőnk közül, amelyik rosszat tett, amely egymást megcsalta a jó isten verje meg. Egy bizonyos idő eljött tanulságként, hogy a férjem majdnem infarktust kapott...”

”...Nekem akkor nem is volt semmi bajom, és ugyan úgy kértem a jóistent magamra, mint rá. Én tiszta lelki vagyok az uramhoz mai napig is...”

Nem csak a gyerekeknél használtak rontásokat, hanem a felnőtteknél is. A nő és a férfi szerelmét ezzel a bájjal kötötték össze akkor, amikor az nem kapott viszonzást.

...” Régebben voltak rontások, a mai világban már annyira nem. ...Az Arany meg békát, vart a kabátjába és azt hordta télnek idején. A béka száradt kifele, az az ember ugyan úgy száradt kifele és valahogy se nyugta nem volt, hol az Icahoz húzódot, hol ide vissza. Ő már tudta asztat, mert ő is hitt ebbe. Ő is hitt abba, hogy meg van rontva, mert nyugodalma nincs. Gyött ment, gyött ment, abba bele is lehet halni, hogyha nem veszi észre, igen. Rá jött észrevették és kivették belőle.”...

38 éves nő

Férjével neveli a három gyerekével él. Mindketten dolgoznak. Az asszony két munkahelyet vállalt azért, hogy támogatni tudja a gyerekeit. Gyerekkorában mindig a nagymamája volt az aki figyelt arra, hogy elmondja az esti imát. Nehéz élete volt,

mert elveszítette a testvérét. A cigány hagyományokat tartja ,ami kapcsolódik a kereszteléshez is. Annak ellenére, hogy római katolikus egyházba keresztelkedett a gyereket mégis reformátusként keresztelte meg.

„Ez úgy történt, hogy nem volt papunk nagyon sokáig, és igaz a gyerekekkel nálunk az a szokás hogy három hónapos koráig megkereszteltem. És nem tudom hol volt a pap mondták, hogy hogy nincs pap, nem lesz meg így meg úgy. Én akkor itt a papnál takarítottam. Tisztelendő úrnál, és mondtam neki nem –e keresztelné meg a gyereket. Mondta, hogy semmi akadálya. ... Mondtam, hogy rómaiak vagyunk az ember én meg a nagyfiú. Mondta, hogy semmi akadálya. Mert már nem akartam, hogy valami legyen, mert már három hónapot majdnem betöltötte... Legalább három hónapos koráig minden féle képen meg kell keresztelni, úgyhogy ő így lett református. De semmi változás hogy ő milyen az nem...”

A cigány babonákat és hagyományokat is ismeri, már gyerekkorában megtanították ezekre.

Cigány közösségekben az újszülött gyerekeket féltették a „igézéstől” a „megnézéstől”. Az idős cigányasszonyoktól igyekeztek távol tartani a gyereket, mert úgy tartották, az újszülöttekre „árt a szemük”. A gyerekek folyamatos sírását a „megnézéssel” hozták összefüggésbe. Ekkor készítettek szenes vizet a gyerekeknek. A következőképpen....

„Gyufaszázból csináltak szenes vizet páratlan számút égettek és azt egy pohár vízbe dobálták. Azzal meg kellett, mosdatni a gyereket itatni belőle, és megfogod a felsőd kifordítva és megtörölgeted a gyereket. Érted”..

32 éves férfi

Ez a család szegényes körülmények között él. Egy helységben a három gyerekkel. Nincs a lakásban megfelelő bútorzat, és elmondásuk szerint anyagiakban sem bővelkedtek. Mégis elégedetten nyilatkoztak az életükről, mert tartoznak egy vallási csoporthoz, ahol úgy érzik a közösség előtt egyenértékű embernek számítottak. Az elfogadás nagyban segítette őket, hogy az életük egy más irányba haladjon. Felismerték, hogy mi az, amiben hiányosságaik vannak vagy mi az, amiben változtatni kell. Senki nem erőltette és nem kényszerítette.

„Nem, mert Isten nélkül lehetetlen még az élet is. Szükség van rá, mert nélküle nem vihetünk véghez dolgokat. Istenre szükség van. Meg változtat, ahogyan engem is, és elfogadnak, ahogyan engem is.”..

Mielőtt nem ált kapcsolatba a gyülekezetével úgy gondolja nem fontos a házasságtörése, megfelelő számukra az élettársi kapcsolatban, és ezzel együtt a férjek kicsapongó élete. Viszont amióta a hívők közé tartoznak, sok mindenben változtak. Többek között meggyőződésből házasságot kötöttek, annak alapján, hogy a Biblia az élettársi kapcsolatot paráznaságnak tekint. Megértették a hűség fogalmát és felhagytak a kicsapongó élettel. A gyerekeiket is a keresztényi érték szerint nevelik. *„Teljesen megváltozott. Addig kicsapongó életet éltem. Jöttem mentem. Viszont most már nem. Hat hónapja megházasodtunk. Elvettem feleségül, mert Isten nem szereti a paráznákat. A gyerekeimet is úgy nevelem, hogy szeressék az Urat. Együtt imádkozunk és ők is énekelnek.”*

38 éves férfi

Miután a felesége hűtlenségét nem tudta feldolgozni és agresszív viselkedést tanúsított, ezzel megbotránkozta a gyülekezetet, ami miatt a gyülekezet kiközösítette. Ezt követően magára maradt, magányosnak, elesettnek érezte magát. Rövid időn belül börtönbe került. Öngyilkosságot kísérelt meg, hogy elkerülje a bevonulást, de sikertelenül. Arról számolt be, hogy az ember mindenből tanul. Számára a börtönben töltött idő a gondolkodását tette helyre. Nem volt számára elviselhetetlen a bent töltött idő, mert a falakon belül volt élet. Látogatták a börtönt a vallási gyülekezetek. Lehetőségük volt az elítélteknek arra, hogy lelki gyakorlaton vegyenek részt. Azok az elítéltek, akik látogatták az összejöveteleket, a kedvező bírói döntést is Istennek nyilvánították. Mindamellett úgy gondolta, nem volt rossz egy közösséghez tartozni. Elsősorban azért, mert lelkileg erősödtek.

„...tudod, hogy nem szabad megtenned valamit, mert ez lesz a következménye. Egy záróvonal, mert ebből akár még börtön is lehet...”

Úgy véli, attól, hogy az egyház a Bibliára alapoz és hirdeti, hogy Isten előtt minden ember egyenlő, reményt kelt és hálára ösztönzi a híveit. Külső segítség nélkül ez nem megy. Az elfogadás tekintetében visszacsatolásra van szüksége a cigányságnak, amit a cigánypasztoráció tud nyújtani. Az egyházak felismerték, hogy a cigányok nehezen küzdenek meg azzal, hogy saját magukat is elfogadják, ezért a cigánypasztoráció türelemmel és reménnyel teli feladatot lát el, amitől hosszú távú eredményt várhatunk el.

„Én azt mondom a saját ünnepünk a saját szokásaink maradjanak meg. Olyan szép dolgok. Büszkék lehetünk a kultúránkra, a zenénkre, a nyelvünkre. Része vagyunk a világnak a roma nyelv a roma kultúra. Szerintem elfogadják a cigányságot. Úgy gondolják egy szükséges rossz. Ez olyan, mint egy anyajegy rajtad mit csinálsz vele? Viszed magaddal...”

(A tanulmány a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának 2017. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján III. helyezést ért el.)

BOLERATZKY Lóránd

Az Ordass-per *(Jogi szempontból)*

*„Légy, mint a szirtfok, melyet
a hullámok folyton csapkodnak;
az pedig rendületlenül áll
s körülötte elcsendesül
a habzó forgatag.”*

(Marcus Aurelius: Elmélkedések)

Az evangélikus püspökök ellen indított koncepciós perek sorában a Túróczy Zoltán tiszakerületi püspök ellen 1945-ben háborús büntett miatt indított per(1) után kétségtől az Ordass Lajos bányszerületi püspök ellen lefolytatott uzsorabíróági eljárás keltette a legnagyobb feltűnést. Ennek a pernek az adott kiemelkedő nemzetközi jelentőséget, hogy Ordass püspök 1947 óta a Lutheránus Világszövetség első alelnöke lévén, széles körű nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett. Nyilvánvaló volt a per politikai jellege ugyanígy, hogy ez az ügy végső soron a kelet és nyugat közti viszony egyik fontos alakító tényezőjévé vált.(2)

Még jóval a pert megelőzően egyre több jel arra utalt, hogy a kormányzat Ordass Lajossal végső leszámolásra készül, akár koncepciós per útján is.(3)

Ennek oka az volt, hogy a püspök az evangélikus egyház identitásának és integritásának védelme érdekében tántoríthatatlanul szembeállt az államhatalom beavatkozási kísérleteivel, elsősorban pedig az iskolák államosítására irányuló törekvésekkel. A tárgyalások során Ortutay kultuszminiszter, Reök Iván egyetemes felügyelő, valamint Mihályfi Ernő és Darvas József megnyilvánulásaiból, - akik közül az utóbbiak egyébként az egyházban akkor semmiféle tisztséget nem töltöttek be - nyilvánvalóvá vált a kormány szándéka. De ezt erősítette meg Tessényi János methodista szuperintendens bizalmas közlése is, akit az ÁVH a püspök figyelésével bízott meg svájci útja kapcsán. A sajtó is ösztözet zúdított Ordass Lajosra, amely ellen védekezni sem lehetett.(4)

A büntető eljárás névtelen feljelentés alapján indul meg s az egyetemes egyház irodájában 14 nyomozó végzi a házkutatást, illetve a dokumentumok összegyűjtését.

Bár a feljelentő személye továbbra is homályba vész, a háttérben kétségtől olyan személy állhat, aki az egyház belső viszonyait ismerte és szembenállt a püspökkel. Az a körülmény, hogy a hatóságok a névtelen feljelentésnek hitelt adtak, azt mutatja, hogy a „névtelen” feljelentés találkozott az állami szervek elképzelésével.

1948. augusztus 24-én, éppen Lajos napon éjfél után tartanak Ordass Lajos lakásán

házkutatást és számos iratot visznek el tőle, majd előállítják a gazdasági rendőrség Csokonai utcai épületébe, ahol kihallgatják, majd este hazaengedik.

Az Üllői úton szerez tudomást arról, hogy még aug. 24-én Radvánszky egyetemes felügyelőt és Vargha Sándor egyetemes főtitkárt letartóztatták, majd aug. 28-án Túróczy Zoltán püspöktől arról értesült, hogy a kormány lemondását követeli, s erre szeptember 8-án délig ad haladékot. Ennek teljesítése esetén lehetővé tennék neki és családjának külföldre távozását.

Ordass Lajos tisztában volt azzal, hogy a kormány ígérete: hazug, de a lemondás gondolatát végül is lelkiismereti okból nem vállalta. Lehetetlen lett volna számára még azon az áron sem, hogy kiengedik külföldre, mert ekkor semmivé teszi mindazt, amiért eddig küzdött.(5)

Még utoljára szeptember 5-én a Deák téren prédikált, hogy aztán nyolc évre néma maradjon, aztán este a rendőrség újra a Csokonai utcába vitte, ahol először három napot pincében töltött, majd zsúfolt közös zárkában helyezték el.(6)

Az ügyési eljárást dr. Alpár András folytatta le, a vádirat aláírója dr. Alapy Gyula volt. Alpár a letartóztatási határozatot szinte bocsánatkérően hirdette ki, miután előzőleg közölte, hogy bár nem tartja a püspököt bűnösnek, utasítása van az eljárás lefolytatására. A püspök erre azt felelte, hogy nehéz lesz a lejtőn megállni.(7)

A védelmet dr. Kardos János ügyvéd látta el, akit református egyházkerületi gondnoknak választottak meg, mivel azonban nem akart Bereczky Albert püspökkel együttműködni, tiszteről lemondott.

Az 1948. szept. 28-án megnyitott tárgyalást dr. Csajthay Ferenc tanácselnök vezette; a tanácsnak rajta kívül négy ülnök tagja volt.(8)

Az ügyész vádját az írásbeli vádindítvánnyal egyezően Ordass Lajos és Vargha Sándor ellen a 8.400/1946 ME sz. rendelet 1. §/2. bek. pontjában foglalt rendelkezés megszegése folytán a 12. § 1. bek. 1. tételében meghatározott büntett miatt, míg Vargha Sándort, mint önálló tettet a rendelet 4. § 1. bek. b. pontjában foglalt tilalom megszegése folytán ugyancsak a 12. § 1. bek. 1. tételében meghatározott büntett (aranyérme elzálogosítása), továbbá Vargha Sándort, mint önálló tettet a BTK 355. §-ba ütköző s a 356. § 2. tétele szerint minősülő sikkasztás büntetével vádolja.(9)

Mínthogy jelen tanulmányunk csak Ordass Lajosra vonatkozó résszel foglalkozik, csupán megjegyezni szeretnénk, hogy Radvánszky Albert egyetemes felügyelő ügyét a bíróság 1948. szept. 30-án angina pectoris rohama miatt elkülönítette(10) és ebben a perben Vargha Sándorral kapcsolatban is ítéletet hozott.

Védő indítványt terjesztett elő az uzsorabíróság hatásköre hiányának a megállapítása iránt, arra tekintettel, hogy véleménye szerint a jelen vád tárgyává tett cselekmény a közgazdaság érdekeit sem súlyosan nem sértette, sem nem veszélyeztette. Ellenőrző szakértőként dr. Szladits Károly egyetemi tanár kirendelését, hiteles gyorsírók, illetve angol tolmács alkalmazását indítványozza.

A bíróság a hatáskör leszállítására irányuló indítványt elutasítja arra tekintettel, hogy a 291.000 dolláros összeg jelentős összegnek tekintendő, s így az uzsorabírósági hatáskör megáll, egyéb vonatkozásban azonban az indítványnak helyt ad.(11)

Ordass Lajos bűnösségét nem ismerte el. Előadta, hogy az egyház szervezeti felépítésénél fogva nem tartozott munkaköri köteletségéhez az anyagi ügyek intézése, annak ellenére, hogy a segélyelosztó bizottságban tagsággal rendelkezett.

Előadta, hogy 1947 februárjában Svájcba, Svédországba, Dániába indult, mivel azonban Genfben Michelfelder, az amerikai Lutheránus Egyház képviselője lehetővé tette, útja kiegészült az USA-ban történt utazással. Úticélja az volt, hogy az egyházat ért súlyos háborús károk helyrehozatalához segélyeket szerezzen. Amerikában dr. Fry New York-i püspök tanácsára előadói körútra indult. Ők és Empie közölték, hogy az összeg összegyűjtése után 250 ezer dollárt kívánnak hat éven keresztül a magyar evangélikus egyház részére juttatni.

Hazatérte után az amerikai egyház végül is 150 ezer rendes és 100 ezer dollár rendkívüli segélyt szavazott meg és az 1947-ről visszamaradt 41 ezer dollár folyósításáról intézkedett. Az összesen 291 ezer dollárról szóló értesítést ő és az egyetemes egyház is megkapta, és átadta az egyetemes egyháznak.⁽¹²⁾ Mivel hivatali kötelessége nem volt további lépések megtételére, mást nem tett ebben az ügyben.

Előadja továbbá, hogy 1947. április 21. és június 14. közti időben volt az egyház lelkesi elnöke, de ebben az időben semmiféle külföldi segély nem érkezett.

Az 1947-ben érkezett 30 ezer dolláros segéllyel kapcsolatban ő is részt vett a Nemzeti Banknál folytatott tárgyalásokon és a Gazdasági Főtanács az egyház részére 100 ezer Ft prémiumot biztosított és a jövőre nézve is ígéretet kaptak hasonló juttatásra.

Előadta végül, hogy az ígért összeget segélynek tekintette, „reménységnek tekinttem”, hiszen az ő jóindulatukon vagy szeretetükön múltott.⁽¹³⁾ Volt olyan eset is, amikor nem jött meg a segély.

Vita támadt az Empie által írt levél „commitments” értelmezésén, amit a szakértő „kötelezettségnek”, Ordass viszont „közlésnek” értelmezett.

A fentieket Radvánszky Albert is megerősítette vallomásában.

Stráner Dezső Nemzeti Bank szakértő közölte, hogy a devizabejelentést írásban kell megtenni, de arra nem tud nyilatkozni, hogy Amerikában egy gyűjtésígéret követelést jelent-e vagy sem.⁽¹⁴⁾

Védő bizonyítás-kiegészítése indítványát Pap László ref. teol. tanár tanúkénti kihallgatására a külföldi segélyek átutalásának lebonyolításával kapcsolatos kérdésekre nézve a bíróság elutasította.

Alpár András vádját változatlanul tartotta fenn az Empie levélben közölt 291 ezer dolláros követelés bejelentésének elmulasztásával kapcsolatban. Az egyház vezetősége az ajándékot nem utasította vissza, így az ajándékozás kétoldalú ügyletté vált, s az összeg felett rendelkezési jogot nyert, a bűncselekmény tehát megvalósult. A perelhetőség kérdése az ügyben indifferens. A bejelentési kötelezettségre nézve nem vehető figyelembe az egyházi alkotmány előírása, amely egyébként erről nem is rendelkezik, hanem az volt erre köteles, aki közreműködött a követelés létrehozásában, az összegek lehívásában, illetve a levelezésben.⁽¹⁵⁾

Dr. Kardos János védőbeszédét azzal kezdte, hogy a Munkácsy-képre és a Bibliára utalva azt mondhatná: Íme az ember, aki itt áll a bíróság előtt. Úgy indult nehéz útja-

ra, mint egy apostol, nem volt egyebe csak a Genfig szóló útiköltsége. Groteszkül hat, hogyha Ordass többet szerzett volna az evangélikus egyház és egyben a közgazdaság számára, akkor büntetése akár tízszerese is lehetne.

Jogi védekezését három pont körül csoportosította. Az első: a Nemzeti Bank tudott a külföldi segélyekről, hisz a Gazdasági Főtanács két ízben is prémiumot utalt ki az egyháznak. Ez a bejelentés „százszor több erkölcsileg, mint egy blanketta kitöltése, de jogilag is.” Ha ez mégsem volt elég, hiánypótlásra fel kellett volna szólítani.

A leendő segélyekről szóló tájékoztatás Empie-től jött, aki nem volt illetékes személynek tekinthető, hiszen a folyósításra Michelfelder volt jogosult.

A segély jogi természetét vizsgálva arra az álláspontra helyezkedett a védő, hogy az nem consensuális contractus, hanem reális contractus, vagyis sem nem ajándék, sem nem ajándékozási ígéret. Nem a saját vagyonukból ígért Empie, hanem harmadik személytől gyűjtöttek és az összeget felosztották a rászoruló evangélikusok között. Abból kiindulni, hogy hitelezői és adósi viszony keletkezett, jogi képtelenség. Egyáltalán hogy volna ez perelhető? Ez nem követelés, természetes obligáció. Sem kár, sem veszélyeztetés nem történt, a Nemzeti Bank a valutához hozzájutott, sőt 100 ezer, illetve 800 ezer Ft prémiumot ki is fizetett.

Atekintetben, hogy ki és mikor köteles a bejelentést megtenni, az a helyes álláspont, hogy amíg a pénz meg nem érkezik, addig az amerikaiak tulajdonában és rendelkezése alatt van, a bejelentési kötelezettség csak a megérkezéskor keletkezik annak bizonytalan volta miatt. Téves az az álláspont, hogy az köteles bejelenteni a külföldi valutát, aki az üggyel foglalkozott, nyilvánvalóan azt terheli ez, akinek hivatali kötelességéhez tartozik. Igazságos ítéletet kér.(16)

Ordass Lajos az utolsó szó jogán klasszikusnak mondható nyilatkozatában beszélt arról a lelki nyugalomról, amely az utolsó öt hét alatt szüntelenül eltöltötte s megerősítette abban a tudatban, hogy helyesen járt el. Egyházát és hazáját kívánta szolgálni, amelyért senkitől sem várt köszönetet, legfeljebb arra gondolt, hogy hazája a maga szószóloin keresztül „annyit talán elmond, hogy egy szegény egyszerű ember a maga képességei szerint igyekezett a rombadőlt hazát és egyházat az újjáépítésnek a munkájával szolgálni”. Beszédét így fejezte be: „Lehet, hogy amikor önök lelkiismeretük mérlegére engem és cselekedeteimet ráhelyeznék, ítéletet fognak mondani, bűnösnek fognak hirdetni és ezért büntetést fognak szabni rám. Ezt is alázatos szívvel és csendesen elfogadom. Egyelőre fátyollal takart és érthetetlen lesz számomra az Isten akarata, de elfogadom alázatos lélekkel Istentől, mert tudom, hogy elítéltetésemben is az ő áldott akarata fog megvalósulni.”(17)

A bíróság 1948. október 1-jén este negyed 9-kor hirdetett ítéletet. Az ítélet indoklásának a kihirdetése egy órát vett igénybe.

Az ítélet rendelkező része szerint(18) dr. Ordass Lajos és Vargha Sándor vádlottakat a 8.400/1946 ME sz. rendelet 1. § II. bek. b/ pontjában, illetve a 13. § első bekezdésben foglalt kötelezettség megszegése folytán a 17. § I. bek. első tételében meghatározott s külföldi adóssal szemben fennálló követelés bejelentésének szándékos elmulasztása

által elkövetett bűntettben találta bűnösnek s ezért Ordass Lajost két évi fegyházra, 5 év hivatalvesztésre és 3000 Ft mellékbüntetésre ítéli.

Az uzsorabíróság az ítélet indokolásában megállapította, hogy vádlottak bűnösségét Empie 1948. március 20-án kelt levelében foglaltakra alapítja, amely szerint azonnal lehívható lenne 216 ezer, később pedig 75 ezer dollár. Mivel időközben különböző összegek lehívására sor került a bejelentési kötelezettség elmulasztása 91 ezer dollár viszonylatában megállapítható. A bíróság a vádlottak védekezését nem fogadta el, mert az Empie-levelben foglaltakat ajándékozási ígéretként értékelte, melyet az egyház elfogadott, sőt egy részét le is hívta, s köteles lett volna legkésőbb 48 órán belül legalább a fennmaradó 91 ezer dollárt a Nemzeti Banknak bejelenteni írásban, mert a szóbeli közlés nem elég. Közömbös, hogy az adós személye megnevezhető-e, illetve peresíthető-e.

A bejelentésre Ordass és Vargha is köteles volt, mert Ordass szerezte meg a juttatást, ő értesült erről, és a felhasználás tekintetében neki volt döntő szava, s mivel korábban is eljár az MNB-nél, nem hivatkozhat arra, hogy nem volt hivatali kötelessége. Egyébként maga az Empie-level a hivatalos fordítás szerint „elkötelezettségről” tanúskodik.

A bíróság vádlottak részéről szándékosnak tekintette a mulasztást. Nyomatékos súlyosbító körülményként értékelte a bíróság, hogy a hároméves terv kivitelezése idején követték el; a büntetlen előélet, nős, családos állapot csak kisebb mértékben volt értékelhető, bár a BTK. 91. §-nak az alkalmazását indokoltnak látták.

Az ítélet a kihirdetéssel jogerőssé vált, az ellen fellebbezésnek helye nem volt, így a büntetés végrehajtását azonnal foganatba vették.

Ordass püspök ellen az egyházi fegyelmi eljárás megindításához a döntő lökést Ortutay kultuszminiszter 1950. jan. 2-án kelt levele adta meg.(19) bár nyilvánvaló, hogy ez csak meggyorsította az eseményeket.

A Reök Ivánhoz címzett levélben ez olvasható:

„Szükségesnek tartom, hogy figyelmét felhívjam Ordass Lajos püspök elleni egyházfegyelmi eljárás lefolytatására. Az egyházfegyelmi eljárás lefolytatásának hiánya már eddig is több bajnak forrásává lett.”

Reök Ivánnak Szabó József püspökhöz 1950. márc. 13-án keltezett leveléből megállapítható, hogy - Túróczy Zoltán javaslatára - március 20-ra azoknak a bányakerületi lelkészeknek a részére hívtak össze megbeszélést, „akik az egyetemes közgyűlésen az elnökséggel ellenkező állásponton voltak”, az indokolás szerint azért, mert alkalmat kívántak nekik adni, hogy elgondolásukat az Ordass-ügy megoldására nézve kifejthessék.”(20)

A márciusban összehívott egyetemes közgyűlés feladata volt a püspök esetében is illetékes külön fegyelmi bíróság tagjainak a megválasztása. A közgyűlésnek az alkotmánnyal össze nem egyeztethető lebonyolítása ellen, amely a Reök által javasolt hat fegyelmi bíró helyett másokat választott, a közgyűlés 27 tagja petícióval élt. Ezeket behívatta, és akik nem voltak hajlandók a petíciót visszavonni, azokat hivataluktól felfüggesztette, így többek között Dedinszky Gyulát, Zászkaliczky Pált, Murányi Györgyöt és Bártfay-Kelló Gusztávot.(21) Így, mivel Zászkaliczky Pál automati-

kusan elveszítette fegyelmi bírósági tagságát is, ifj. Pröhle Károlyt, mint póttagot hívták be.

A fegyelmi tárgyalást megelőzően Reök Iván, illetve Túróczy Zoltán Rákosinak azt az ördögi üzenetét közvetítette a fegyelmi tanács tagjai részére, hogy amennyiben az egyházi bíróság ítélete nem lesz elmarasztaló, Ordass Lajos, Keken András és Kende György ellen hazaárulás és kémkedés miatt büntető eljárás fog indulni és halálbüntetés kiszabása várható. Nagyobb nyomaték kedvéért Keken Andrást és Kende Györgyöt három nappal korábban letartóztatták, majd internálták és tanú van rá, hogy a bíróságon már hozzáláttak a hármuk elleni per előkészítéséhez. A bírakat ily módon lelki kényszer alá helyezték - és a lemondás helyett, amely kockázattal járt volna - és egy részük végül arra a döntésre jutott, hogy a fenti három személy életének megóvása érdekében Ordass elítéltetése mellett kell szavazniok.(22)

De hogy milyen lelki tusán mentek keresztül, mutatja, hogy az egyik bíró már az ítélet meghozatalának a napján egyházi bírói tisztéről lemondott, „mert azt lelkiismeretével egyeztetni nem tudja”, a másik pedig pár nappal később „az önmagával való számvetés” kapcsán döntött hasonlóképpen.(23)

Úgy tűnik az iratoknál elfekvő fogalmazványból, de Ordass részére 1950. március 29-én kelt s a börtön igazgatósága által kézbesíteni kért levélből is, hogy eredetileg három fegyelmi okra kívánták a vádat alapítani, mégpedig az egyház békéjének izgatással való megzavarására, az egyházi tekintélynek foglalkozással való lealacsonyítására, végül pedig az állami büntetőtörvény alá eső olyan cselekményre, amely egyházi érdeket is sért.(24)

Az egyetemes felügyelő, mint az egyházi külön fegyelmi bíróság elnöke, Ordass Lajos fegyelmi ügyében a tárgyalást 1950. április 1-jén de. 10 órára tűzte ki, melyre a bíróság tagjait, az „egyetemes főügyészt”, a jegyzőkönyvvezetőt, vádlottat és védőjét idézni rendelte. Csakhogy a március 29-én kiállított idézés és a tárgyalás között alig három nap volt, s aligha lehetett jóhiszeműen elvárni, hogy Ordass Lajos, akinek az idézését az igazságügy-minisztérium márc. 30-án vette át, - hogy a tárgyaláson megjelenjen. Az elgondolás nyilván az lehetett, hogy ne is vegyen részt, akárcsak Kardos János védő, aki március 31-én kelt levelében azt közölte, hogy a fegyelmi eljárása meghatalmazása nincs, így azon Ordassst képviselni nem tudja.

A fegyelmi tárgyalásról felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint a tárgyaláson jelen vannak: dr. Reök Iván, a külön fegyelmi bíróság elnöke, Túróczy Zoltán, dr. Velsz Aladár, Molitórisz János, Scholz László, dr. Koritsánszky Ottó, ifj. Pröhle Károly, Aradszky György, a bíróság tagjai, Groó Gyula jegyzőkönyvvezető, Fejes László egyetemes „főügyész” közzvádó.(25)

Elnök a tárgyalás megnyitása után megállapítja, hogy Ordass Lajos nem jelent meg, és kijelenti, hogy távollétében is megtartható a tárgyalás. Ez természetesen nem felel meg a valóságnak, mert csak akkor lett volna megtartható, ha Ordass Lajos idézése szabályszerű lett volna, vagyis vétíve visszaérkezett volna annak bizonyosságául, hogy az idézést átvette. Arra nézve sincs nyilatkozat a jegyzőkönyvben, hogy védő miért nem jelent meg.(26)

Közzvádó indítványára elnök a tanácsot megalakultnak jelenti ki annak ellenére,

hogy a külön tanács csak 13 tagú tanácsban határozatképes;(27) s mivel a tanács csak 12 tagból állt, ez eleve törvénytelenné tette az eljárást.

A tárgyaláson részt vett egyik bíró szerint az volt a bírák álláspontja, hogy minél több eljárási szabálytalansággal eleve dokumentálni kívánták az eljárás törvénytelen voltát. Elképzelhető, hogy volt olyan bíró, aki ilyen álláspontot képviselt, mégis úgy gondolom, hogy általánosítani nem lehet; mindenesetre a tárgyalástól távolmaradás lett volna a legegyszerűbb módja az eljárás elleni tiltakozásnak.

Közvádoló a nyilvánosság kizárását indítványozta, - Lehel László és Goetsche Ernő (nyilván elírás) kivételével, akik hallgatóként résztvehettek. A bíróság az indítvány értelmében határozott.

Margócsi Emil előadó-bíró ismertette az ügyet; a jegyzőkönyvből azonban nem tűnik ki, hogy sor került volna az uzorabírósági jegyzőkönyv ismertetésére. Ismertette ezenfelül Michelfelder 1949. július 8-án kelt levelét, melyben a segéllyel kapcsolatos álláspontját ismétli meg.

Közvádoló végindítványában azt kérte, hogy a bíróság panaszlottat nyilvánítsa az ET. VIII. tc. 35. §-ában meghatározott fegyelmi vétség elkövetésében vétkesnek és egyben indítványozta az ET. VIII. tc. 36. § 5. pontjában írt hivatalvesztés kimondását is.

A külön fegyelmi bíróság az ügyési indítvánnyal egyezően állapította meg Ordass Lajos terhére az ET VIII. tc. 35. § j/ pontjában foglalt fegyelmi vétség elkövetését és ezért őt a viselt egyházkerületi püspöki hivatalból való elmozdításra ítélte. Bár az ítélet indokolásából megállapítható, hogy a bíróságnak nem állt módjában az uzorabíróság előtt lefolytatott ügygel érdemben foglalkozni, mégis megállapította, hogy Ordass Lajos az elmúlt időszakban és belátható időn belül sem tudja a püspöki tiszttel járó kötelességeit teljesíteni, ami egyházi közérdeket sért, és ezért a fegyelmi vétség meg volt állapítható.

A tárgyalási jegyzőkönyvből és mellékleteiből nem állapítható meg, hogy a bírák miként szavaztak, holott külön jegyzőkönyvet kellett volna felvenni és az iratokhoz kellett volna csatolni, ha a határozathozatal nem egyhangú.(28) Azon már nem lehet csodálkozni, hogy ez is elmaradt.

Ma már köztudott, hogy a titkos szavazás során a különbíróság nyolc tagja üres szavazócédulát adott le, négy pedig igennel szavazott a püspök elmozdítása mellett. (29) Ilyen szavazati arány mellett, amikor a törvénytelenül megalakult különbíróságból is csak négy bíró szavazott a fegyelmi vétség megállapítása mellett, a nyolc üresen hagyott szavazat mellett törvénytelennek tekinthető a marasztaló ítélet.

A fegyelmi ítéletet a váci Állambiztonsági Büntetőintézet közlése szerint 1950. ápr. 17-én kézbesítették.

„Kevészer éreztem magamat életemben annyira megalázva, mint akkor, amikor a börtöntisztviselő szinte megvető utálattal mondta, hogy ezek után, hogy az egyház ítéletet hozott ellenem, nem hivatkozhatom arra, hogy az államhatalom igazságtalannul ítélkezett fölöttem” - állapította meg keserűen.(30)

Azután a történelem homokóráján lepergett hat esztendő, melyet Ordass Lajos teljes visszavonultságban élt át.

Csak Sztálin visszaéléseinek a XX. pártkongresszuson történt nyilvános feltárása nyújtott reményt arra, hogy a koncepciók ítéletek felülvizsgálatára előbb-utóbb nálunk is sor fog kerülni. Az erjedési folyamat az 1956 őszi Galyatetőn ülésező Egyházak Világtanácsa Központi Bizottságának ülésezése folyamán a külföldi egyházi vezetők és az államhatalom képviselői között lezajlott tárgyalásokon vezetett eredményre, amikor állami részről ígéretet tettek az 1948-ban hozott ítélet felülvizsgálatára.

1956. október 5-én valóban sor került a Legfelsőbb Bíróság részéről a budapesti uzsorabíróság külön tanácsa részéről Mb. XIX/1 15.495/1948/5 számú ítéletnek dr. Ordass Lajos terhére vonatkozó részének hatályon kívül helyezésére, mivel az ítélet törvénysértő, és a vád alól bűncselekmény hiányában való felmentésére.(31)

A legfelsőbb Bíróság a tényállást lényegében az uzsorabírósági ítéletben foglaltakkal egyezően állapította meg, de az abból levont jogi következtetést, hogy kit terhel az evangélikus egyház részéről a bejelentési kötelezettség, tévesnek találta.

Az Empie-féle levélben jelzett s az ítékezés alapjául szolgáló 291 ezer dolláros segélyre vonatkozó ígéretet az Evangélikus Egyetemes Egyház javára tették, tehát az összeget egyedül az egyház szerezhette meg. Ordass Lajos a segély kieszközlése ügyében csak közbenjáróként, nem pedig „megszerző”-ként szerepelt, tehát ezen az alapon bűnösségét megállapítani nem lehetett. Az összeg felett csak azok rendelkezettek, akik az alkotmány értelmében az egyház gazdasági ügyeiben rendelkezési jog birtokában voltak. Az ET II. tc. 81. §-a szerint az egyetemes iroda, illetve az EA 156. § értelmében az egyetemes felügyelő. Ordass Lajost bejelentési kötelezettség azon az alapon sem terhelte, hogy rangidős püspök volt 1948. ápr. 22 - jún. 14. közti időben, de azon az alapon sem, hogy a segélyezési bizottság tagja volt, de azon az alapon sem, hogy a bejelentés elmaradásáról tudomása lett volna, mert adat nincs arra, hogy erről tudomása volt, de egyébként is ennek csak a jó- vagy rosszishizeműség szempontjából lenne jelentősége.(32)

Annak a ténynek, hogy a bíróság bűncselekmény hiányában mentette fel, az lett volna a következménye, hogy az elszenvedett szabadságbüntetés miatt kártalanításra tarthatott volna igényt, ezzel a jogával azonban nem kívánt élni.

Három nappal később, október 8. napján sor került az egyházi rehabilitációra is.(33) Az Egyetemes Egyház Törvényszéke megállapította teljes ülésében, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyetemes Egyház különbírósága által 1950. április 1-jén hozott 452/1950 számú ítélete alaki és anyagi jogszabálysértések miatt törvénysértő és ezért hatályon kívül helyezi. Nevezettet minden joghátrány alól mentesíti. Kimondja teljes rehabilitációját és egyházi jogi szempontból úgy tekinti, mint aki ellen nem volt folyamatban egyházi fegyelmi eljárás. Megállapítja, hogy megilleti erkölcsi és anyagi kártérítést.

Az ítélet indokolása részletesen kitér azokra az alaki és anyagi jogszabálysértésekre, amelyek valósággal nyüzögtek a fegyelmi ítéletben.

Így a különbírósági ítélet az uzsorabírósági ítéletre volt alapítva, anélkül, hogy a fegyelmi bíróság a koncepciók per részleteit ismerte volna. Mivel az alapper jogalapja megdőlt, Ordass Lajos nem követhetett el fegyelmi vétséget. Egyébként nem állapítható meg, hogy a cselekmény sértette volna az egyház érdekeit.

Az egyetemes felügyelő nem tartotta meg a törvényes előírásokat, amikor az eljárást

megindító határozatában nem adta elő azokat a tényeket és bizonyítékokat, amelyek az eljárás alapjául szolgáltak.

Elmulasztotta a panaszlottat nyilatkozattételre felszólítani.

Mellőzték a vizsgálati szakot és ennek kapcsán a panaszlott meghallgatását.

Törvénysértő volt a tárgyalás előkészítése, mert a törvényszék elnöksége nem győződött meg arról, hogy az idézés kézbesítése panaszlott és védője részére szabályszerűen megtörtént-e.

Törvénysértő volt a védelem mellőzése, annál is inkább, mert Kardos János közölte a bírósággal, hogy meghatalmazása nincs az eljárásra, és az idő rövidsége miatt nem áll módjában védencével kapcsolatba lépni. Ugyancsak törvénysértő volt az egyházi bíróság megalakítása, mert azon 13 tag helyett csak 12 vett részt.

Az ítélet nem állapított meg tényállást, mivel csak arra utalt, hogy a bíróság nem tudott az uzsorabíróság előtt lefolytatott ügygel érdemben foglalkozni.

A fegyelmi ítélet nyilván nem térhetett ki a legfontosabbra: arra a terrorizáló módszerre, amellyel Reök Iván előre biztosítani kívánta Ordass egyházi hivatalától történő elmozdítását.

Amikor a Legfelsőbb Bíróságon Ordass Lajos a rehabilitálást kimondó ítéletet meghallgatta, Jeszenszky Ferenc bíró ezekkel a szavakkal köszöntötte: „Lajosom, soha többé ez nem fordulhat elő.”⁽³⁴⁾ Sajnos, ezek a szavai nem igazolódtak be. Alig három évnek kellett eltelnie, s 1958 júniusában Ordassot másodszer is, ezúttal véglegesen félreállították szinte ugyanazok az állami és egyházi vezetők, akik annakidején a rehabilitációjánál közreműködtek.

Befejezésül álljon itt annak a Paul Empie-nek az Ordassra emlékező sora, aki a perben felhasznált levelével Ordass igazságát támogatta:

„Ordass Lajos Isten embere volt egyházának legkritikusabb szakaszában. A háborúban szétrombolt országban arra buzdította népét, hogy életüket hajthatatlan hittel és bátorsággal építsék fel. Kortársai között toronymagasan emelkedett ki ez a szellemi óriás... Életének és munkájának gyümölcsei eljövendő nemzedékek számára lesznek áldássá.”⁽³⁵⁾

JEGYZETEK

1. Bernáth Zoltán: *Justitia tudathasadása*. Budapest, 1993, 77.l.
2. Mikko Malkavaara: *(Luterilaisten yhtetta rautaesiripun lakeutuessa. Lutheran contacts at the fall of the iron curtain)*. Helsinki, 1993, 549.l.
3. A koncepció sernél valós tények hamis összefüggésbe hozatalával előre elhatározott eredményt kívánnak elérni, akár oly módon is, hogy a védelem tanúit nem hallgatják ki.
4. Ordass Lajos: *Önéletrajzi írások*. Válogatta, sajtó alá rendezte és utószót írta Szépfalusi István. Bern, 1985, 303,319.l.
5. Uo. 325.l. és Terray László: *Nem tehetett mást*. Bpest, 1990, 99.l.
6. Uo. 335.l.
7. Alpár András néhány év múlva - más ügyből kifolyólag - büntetőeljárás alá került és szabadságvesztés büntetésre ítélték. - 1956-ban külföldre távozása előtt Ordasstól elnézést kért.

8. Ülnökök voltak: Krausz János, Erdős Bertalan, Ilon Károly és Goldmann Sándorné, közülük kettőt előzőleg az IM-be hívtak, ahol megfelelő „eligazításban” részesültek.
9. Hiteles gyorsírói jegyzőkönyv a külföldi követelés be nem jelentésének büntetével és egyéb bűncselekményekkel vádolt dr. Ordass Lajos és társai ügyében az Uzsorabíróság külön tanácsa előtt 1948. szept. 29-én reggel tartott főtárgyalásról (Mb. XIX/1 15.495/1948. Vádirat száma: Bp. államügyészség 1948 á. ü. 101.680/5. sz.
10. Jegyzőkönyv 135.l.
11. Jegyzőkönyv 5.l.
12. Jegyzőkönyv 14.l.
13. Jegyzőkönyv 20.l.
14. Jegyzőkönyv 156.l.
15. Jegyzőkönyv 185.l.
16. Jegyzőkönyv 190-204.l.
17. Jegyzőkönyv 219-220.l.
18. Az Mb. XIX/1 - 15.495/5/1948 számú ítélet 11 lap terjedelmű.
19. Az ET VIII. tc. 47. §-a értelmében „A vallás- és közoktatásügyi miniszter megkeresésére az eljárást hivatalból kell megindítani.”
20. Lásd ad 357/1950 sz. alatt.
21. Terray László i.m. 130-131.l.
22. Ordass Lajos: Önéletrajzi írások, Bern, 1985, 392.l. Dr. Koritsánszky Ottó végrendeletéből és egy másik bíró halála előtti nyilatkozatából váltak ismertté a tények. (393.l.)
23. Lásd 465 sz. alatt a levelet.
24. ET. VIII. tc. 35. § 1 e/, g/ és j/ pontok.
25. Dr. Rédey Sándor és Bertha Benő bírák táviratilag közölték, hogy részt venni nem tudnak betegsége hivatkozással. (Fejes László főügyész nem sokkal utóbb Kondorosra kitelepítették.)
26. ET VIII. tc. 71. §
27. VIII. tc. 11. §.
28. VIII. tc. 82. §.
29. Terray László i. m. 133.l.
30. Ordass Lajos: Önéletrajzi írások, Bern, 1985, 374.l.
31. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának 1956. október 5. napján kelt B. törv. I. 1584/1956/2 sz. határozata.
32. Ordass Lajos: Önéletrajzi írások 559-560.l.
33. Az Egyetemes Törvényszék teljes ülésének 1956. október 8. napján hozott 798/1 sz. ítélete. Lásd Ordass i. m. 561-562.l.
34. Ordass Lajos: Önéletrajzi írások, Bern, 1987, 557.l.
35. Útitárs, 1979, I. szám 2.1.

Ordass Lajos (1901-1978) mártír sorsú evangélikus püspök halálának 40. évfordulójára emlékezünk a Keresztýén Igazság 1995. évi 27. számában megjelent tanulmányal.

Mit tanulunk a történelemből?

Új torontói magyar lelkészként (és történészként) érdekes tapasztalat egy 90. Jubileumi évbe csöppenni, márpedig ezt történt velem a Szent Erzsébet plébánia alapításának idejének ünnepeire készülve. A kérdés számomra az volt, hogy mire is tanít minket történelmünk?

Forrai Tamás Gergely SJ

Valódi romantikus történet az, ahogy 1928-ban egy fiatal magyar fogorvos egy torontói rendezvényen magyar hangokra lesz figyelmes. Megszólítja őket, megismerkednek: e néhány lelkes hívő ember vágyából születik meg a katolikus közösség megteremtésének a gondolata. Lépcsőről lépésre, (sőt néha egy lépést hátra lépve) haladnak: kapnak otthonról papot, különböző helyeken bérelnek helyet találkozássra, misézésre, és – éppen belecsúszva a világválságba – a rászoruló magyarok megsegítésére. Évtizedekig hordozzák a vágyukat, hogy legyen saját templomuk is.

És **akinek van víziója a jövőről, az kap ehhez segítséget** is! Mivel nem sokáig maradtak a magyar papok, ezért e heroikus kezdet leghosszabban szolgáló, legáldozatosabb papja az angol anyanyelvű Fr. Austin. Maga az érsek látja annyira meggyőzőnek a közösség szándékát, hogy megígéri: amennyit a közösség összegyűjt a templomra, azt az egyházmegye megduplázza! Így végül 1944 tavaszán felszentelik az első templomunkat. A hosszú, **megfeszített munka látható eredménye és ennek a közösségteremtő hatása**, illetve a megszülető **stabilitás** teszi lehetővé, hogy a templom körül ekkortól burjánozni kezdenek a lelkiség és kulturális csoportok.

A növekedés motorjává a **jezsuita közösség** válik ekkortól. Mindszenti bíboros torontói látogatásán kifejezzen kéri, hogy magyar közösséget magyar pap szolgáljon. Így hívják meg a (maguk is emigrációba kényszerült) jezsuitákat, akik 1949-től kísérik a közösséget. Miért mi? Egyrészt, mert Kanada őslakóinak megtérítésében és az ország felfedezésében, négyszáz évvel ezelőtt, a jezsuita szerzetesek jártak úttörő szerepet és máig sok területen látnak el szolgálatot. Másrészt azért, mert ebben időben zajlik odahaza az egyházüldözés térnyerése, aminek kezdetektől fogva a szerzetesek, köztük is kiemelten a jezsuiták a kiemelt célpontok a kommunisták számára. A háború utáni években kisodoródott nagy magyar közösségek ellátására így nagyszámban „szabadultak fel” az üldözött szerzetesek. A jezsuiták kapják meg a kanadai magyarság szolgálatának megszervezésnek feladatát. Vancouver, London, Courtland, Hamilton és Montreal mellett Toronto-ban jezsuiták vállalják a helyi közösségek szolgálatát majd fél évszázadra. Nagy szerencse, hogy ráadásul az emigrációs magyar jezsuita központ

is lassan Toronto-ban kezd megteremtődni, főleg, amikor itt nyílik meg a noviciátus a rendi utánpótlás képzésére.

Egy diaszpórában működő plébánia kezdettől három területen kell segítse a magyar családokat: egzisztencia építésben, illetve a keresztény hit és a magyar kultúra megőrzésében. Az új egzisztencia felépítésében a közösségi hálón túl rengeteget segített a Karitás, illetve a saját kis Hitelszövetkezet, főleg azon évtizedekben, amikor itt még nem igen létezett egy erős állami szociális támogató rendszer. A **hit átadását** segítette a sokszínű lelki élet, a hitoktatás, a ministráns és ifjúsági programok sora. A **magyar kultúránk megőrzését** legjobban a Szent Erzsébet Magyar Iskola és a két cserkészcsapatunk biztosította, amik stabilan ott álltak a közösségi és kulturális programjaink mögött.

Éppen ez a plébániai „háló” adott egy erőteljes dinamikát és segített újabb és újabb célokat kitűzni. A nagyszámban érkező 56-os menekültek adtak egy olyan újabb löketet, ami világossá tette az igényeket és az azokra válaszoló terveket. A növekedés új kihívása volt, hogy a templom körüli magyar negyedek elkezdtek feltölteni a betelepülő kínaiak. A földrajzi beszorítottság feszültségére adott válasz lassan új víziót szült 1984-85-re: új, nagyobb, egységes koncepciójú, jobban megközelíthető és modern plébániai központot kell felépíteni. Ez a vízió sokáig tudott célt adni, motiválni, közösséget építeni.

Ezt a víziót két mélyben történő változás alapjaiban kezdi ki, anélkül, hogy ezt a közösségek idejében észre vennék. A kanadai társadalom megdöbbenően gyors átalakulása ekkora már komoly változásokat idéz elő. A hazai **1989** rendszerváltása pedig - akkor talán még nem is érezhetően - alapvetően változtatott meg sok mindent az emigráción belül: eltűnt az eddigi „ok”, a kommunista ellenség, ami eddig egy elég erős közös értékalapot adott a különben nagyon szétagolt emigrációban. Mára érezhető az is, hogy az ezutáni kivándorlás egészen más alapon történik, más motivációval és célokkal. Ekkora alapvetően meggyengült a vízió a jövőről, hogy hol is képzelettel magát a közösség akárcsak 10 év múlva is? Vízió nélkül pedig nem lehet élni!

Ma, szerintem, veszélyes kérésben vagyunk, hogy mindezen szétforgácsoló folyamatokra egy egészen új vízióval, jövőképpel tudjunk válaszolni, ami úgy tudna erőteljesen adni és közösséget építeni, mint a korábbi történelmünk mutatja. Mi mégis ezt kezdtük el félelve: egy átfogó plébániai kérdőívvel kezdtük, majd ennek eredményéről fórumbeszélgetéseket tartottunk. Erre építve vágtunk bele egy tervezett tervezési folyamatba, amiből idén nyárra szeretnénk egy olyan világos, középtávú **plébániai víziót, apostoli tervet és feladatsort** összeállítani, ami irányt és motivációt tud újra adni a közösségnek.

Hozok egy példát a megoldandó feladatokra. A fent említett Magyar Iskolánk folyamatosan fejlődött az előző fél évszázadban és lett egyik meghatározó értéke közösségünknek. A társadalomban régóta zajló gyors szekularizáció és a rossz döntések miatt egy erőteljes elidegenedés következett be, ami két éve az iskola elköltözését okozta. Ezt nagyon sajnálom, mert hiszem, hogy máig érvényes az ismert sor: ne hagyjátok a templomot és az iskolát. Így együtt, mert itt, a diaszpórában ezek külön-

nösen egységet alkotnak. Számomra így kezdetektől kiemelt szándék e kapcsolat rendezése és új alapra helyezése.

Az ideai reflexiós folyamat egyik értékes gyümölcse, hogy tudunk beszélni őszintén a múlt terheiről és a jövőt érintő félelmekről is! Ezek talán kissé szőnyeg alá voltak söpörve és most felszabadítóan hat, hogy ezek nem kell, hogy lenyomjanak”, hanem éppen, hogy segítenek reálisan látni a valós kihívásokat. Eközben kialakult egy már eléggé konkrét, sok területet érintő dokumentum: a plébániai apostoli tervünk. Ez még csak egy „munkaanyag”, tehát folyamatosan formálunk rajta, de lassan elér egy olyan szintre, hogy nyilvánosságra tudjuk hozni és ezzel még több embert be tudjunk vonni a megvitatásába. Úgy érzem, hogy ez egyszerre tud motiválni és közben a realitás talaján állni – mindkettőre szükségünk van. Számomra és a csoportok vezetői számára egy útjelző, amely mutatja a prioritásokat, a lényegi célokat, hogy ne vesszünk el a sok feladatban.

Hiszek abban, hogy Szent Erzsébet plébániánk talán kisebb, de megújult, felismerhető arculatú, összetartó, befogadó és a misszióra elkötelezett közösség lesz, amely kreatív módon tudja összekapcsolni hétköznapjaiban a hitet és a kultúrát, az idősebb és a fiatalabb generációkat, a magyarul és az angolul beszélőket: valódi lelkeségi és kulturális központ a torontói magyarság és a környék keresztényei számára.

Azzal kezdtem, hogy engem arra tanít plébániánk története, hogy akinek van víziója a jövőről, az kap ehhez segítséget is embertől és Istentől. Azt tapasztalom, hogy közösségünk kezd hinni ebben.

B. KOVÁCS ISTVÁN

Máger Ágnes festőművész Tompa Mihály illusztrációit bemutató kiállításának megnyitója

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Tavaly Arany János és Tompa Mihály születésének bicentenáriuma emlékeztünk. Míg Arany Jánosnak országos ünneplés jutott (teljes joggal!), legjobb barátját, költőtársát nem tartották erre érdemesnek. Annál több tisztesség illesse azokat, akik ledöntötték a hallgatás falát. Többen is voltak, de a gömörszőlősi székhelyű Tompa Mihály Gömöri Kulturális Egyesület volt az, amely vitathatatlanul a legtöbbet tette. Könyvekkel, kiállításokkal, előadásokkal, alkotásokkal tisztelgett Tompa Mihály előtt, igyekezték ébren tartani szellemét szerte a Kárpátok medencéjében, mindenhol, ahol magyarok élnek. Tették pedig mindent a következő, Tőle származó gondolat jegyében:

Máger Ágnes

„A cél és munka egy és örök, csak a munkások változnak: a fáradt pihenni megy, s helyét más foglalja el; nem semmisül meg senki munkája; a pályának, lett legyen az hosszú vagy rövid, jutalma el nem vész; az emberiségre dús örökséggel halnak fiai.”

Abból a beszédéből idéztem, amely gróf Teleki József hamvai felett hangzott el 1855-ben, s amely Mit örököl a haza nagy fiai után címen jelent meg nyomtatásban. S hogy mit örököl a haza nagy fiai után? A választ így fogalmazta meg Tompa Mihály:

„Nagy fiai munkásságából gazdagságot örököl a haza. Ők fáradnak s nélkülöznek, hogy a nemzet boldog s gazdag legyen, gazdag szellemi és anyagi kincsekben. [...] Nem haboznak teendőikben, nem rettennek vissza a veszélytől, nem lankadnak munkájokban. Vetnek és nem gondolnak arra: vajon megérik-e magok az aratást? Semmi ár nem drága, semmi áldozat nem nagy, semmi küzdelem nem nehéz. Egész életüket tőkétül fektetik be, hogy a nemzetnek kamatozzék. Nagy lelkők megmozdít minden követ, felkeres minden zugot, hol anyagi és szellemi gazdagság forrását sejtik véreik számára. Csudát művelnek, teremtenek a semmiből, paradicsommá varázsolják a pusztaságot, eszméket honosítanak meg, melyek tágtítják a nemzeti látkört, s

létesítik: miről néhány elébb eső év még álmodni sem mert. Úgy jelennek meg, mint második teremtmő! Küzdenek az irigységgel, rosszakarat- s tunyasággal [...] Munkásságok gyümölcse: eredmény. Források nyílnak meg, s a nemzeti élet megindul. A siker sokat megnyer, megtérít; a nemzet önértetet nyer, becsülést szerez.

A munkásságok által szerzett nemzeti gazdagságot mások nagyobb erővel s szélesebb alapokon gyarapítják, s ismét őket látja feltámadni, őket örökli a haza újabb munkás fiaiban.”

Hölgyeim és Uraim!

Meggyőződéseim, hogy helyénvaló volt mindezt felidézni a mai alkalmon is, amikor Máger Ágnes festőművész „Szívet cseréljen az, aki hazát cserél” címet viselő kiállításának a megnyitására gyűltünk össze.

A kiállítás anyagát korábban több helyen is bemutatták már, köztük Rimaszombatban, Tompa Mihály szülővárosában előbb a Költő eredetileg 1902. június 4-én leleplezett szobrának újraavatása alkalmából adott fogadáson, a Három Rózsa szálló nagytermében, majd a Csillagház Református Konferenciaközpont átadása alkalmából az annak részét képező Református Tudományos Gyűjteményekben.

Ott és akkor a kiállítást bemutató Nagy Ákos Róbert, gömöri esperes Jókai Annát idézte. Engedelmeükkel, követem a példáját, már csak azért is, mert jómagam nem rendelkezem azzal a képességgel, hogy Máger Ágnes művészi kvalitásait szakavatott módon méltathatnám.

„Máger Ágnes festészete változatosságaiban is egységes, összetartó ereje szellemiségben rejlik. A magyar történelem kulcsjelenetei, az oltárképek, a táj, a természet naturalis gyönyörűsége feloldódik a transzcendenciában, a fenséges égi történések fizikai alakot öltenek. A foltokba oldott színek saját lelkünk aktuális minősége szerint rendeződnek bennünk képi világgá. Az igazi művészet nem meghökken, hanem segít újra felébredni. Az emberi tudatot beragyogja az isteni szubsztancia. Máger Ágnes ecsetje az anyagot az anyagtalanba emeli.”

És már ott is vagyunk, annál az éltető forrásnál, amelyből Tompa Mihály is merített, amely mindkettőjüket ihlette, illetve ihleti.

Régi és bensőséges kapcsolat fűzi a festőművész Máger Ágnes a költő Tompa Mihályhoz. Évtizedek óta vezeti Gömörszőlősön az ottani művésztelepet. Abban a kicsiny faluban, amely – felvett nevében – napjainkban egyetlenként emlékeztet az egykori Gömör és Kishont vármegyére, s amely É. Kovács Lászlónak, s az általa alapított egyesületnek köszönhetően az utóbbi évtizedekben az újabb kori Tompa-kultusz bölcsőhelyének számít. Abban a falucskában, amely ugyan picinyke, de amelynek kisugárzása országos, sőt határokon átívelő. Amikor az 1959-ben (!) Tompa Mihály Emlékbizottságként megalakult, mai nevén Tompa Mihály Gömöri Kulturális Egyesület a névadó költő születésének bicentenáriuma készült, Máger Ágnes is úgy érezte, megszólíttatott. És ő hallgatott a Lélek sűgására. És cselekedett! Ha megtekintjük a kiállított anyagot, azt látjuk, hogy formailag a Költő rímekbe szedett gondolatait foglalta képbe. Látszólag tehát illusztrációk ezek a képek. Maga a kiállító művésznő is, illő szerénységgel, ilyen értelemben nyilatkozott: „Bizony, nem volt könnyű őt illusztrálni. Tele vannak a versei allegóriák-

kal. Nagyon nehéz megközelíteni... az ember valahogy a lelki kapcsolatot kereste elsősorban a költővel, hogy ezek az illusztrációi megszülessenek.”

Valójában, én legalábbis úgy érzem, pusztá illusztrációkról. A már említett Nagy Ákos Róbert a kiállított képeket a festőművész és a költő csodálatos találkozásának eredményeként értékelte. Mint fogalmazott, a látogatóra

„olyan hatással is lehetnek ezek a képek, hogy közel visznek a Tompa Mihály által megfogalmazott értékekhez”. Igaza van. A képek méltó párjai a címadó verseknek. Ecsettel, színekkel és vonalakkal fejezte ki a képzőművész Máger Ágnes azokat a gondolatokat, amelyek őt éppúgy foglalkoztatják, mint a költő Tompa Mihályt a 19. század derekán.

A jelen kiállítás címe: „Szívet cseréljen az, aki hazát cserél”. Ki ne tudná, hogy a Levél egy kibujdosott barátom után c. emblemikus verséből való. Szállóigévé váltak ezek a szavak. HAZA! Csupa nagybetűvel. Igen, ama illyési, „haza a magasban”, Radnóti Miklós „búvó otthoni táj”-a, vagy Tompa Mihály fogalmazásában: „szülőte-föld”. HAZA! A választott cím is ezt sugallja, a kiállítás képei is ezt a hazát mutatják fel. A Képzőművész alkotótárs tisztelgése ez a kiállítás a kétszáz éve született, s másfélszáz éve elhunyt Költő emléke előtt. Olyan alkotások, amelyekben éppúgy fellelhetők az embert emberré tévő érzéseknek, a hitnek, reménynek és szeretetnek, a szomorúságnak, keserűségnek és elmúlásnak, de a vidámságnak, s nem utolsó sorban a hovatartozásnak, az embernek Teremtőhöz, a teremtett világhoz, az övéihez, a hazához való rendíthetetlen hűségének ezernyi árnyalata.

Máger Ágnes egy helyen így vall a művész, a művészet küldetéséről: „Ha a művész nem érzékeli a folyamatokat, a folytonosságot – kiürül. A művészetnek, a legkísérletezőbbnek is erkölcsi, morális felelősséggel kell bírnia. Csak így lehet beszédes, lélektől – lélelig.” Hogyan is lehetne más?! Hisz általunk, rólunk és nekünk szól...

Gyönyörű vallomásában Máger Ágnes – egyebek közt – ezt mondja: „Olyan jó lenne, ha Tompa Mihály költészete újraéledne a nemzet irodalmi tudatában.” Ő már megtette, amit egy művész megtehet. A többi nem rajta, rajtunk múlik.

Kívánatos volna, ha a kiállított pazar anyag egy díszes albumban, nyomtatásban is megjelenhetne, hogy mindenki hozzáférjen, kézbe vehesse és gazdagodhasson általa.

Köszönöm Máger Ágnesnek, illetve a kiállítás rendezőinek, hogy megtiszteltek a bizalmukkal, s lehetőséget adtak a szólásra.

„A nemes nagy tettek kamatoznak, gyümölcsöznek az időben.” – fogalmazott időzött munkájában Tompa Mihály. Szép, emlékeztető példa erre ez a kiállítás, amelyet ezennel megnyitok, és szeretettel ajánlok szíves figyelmükbe.

*(A beszéd a kiállítás megnyitóján,
a Miskolci Galériában hangzott el 2018. augusztus 2-án.)*

VÁMOSI KATALIN

A Miskolc-Mindszent Római Katolikus Plébánia rejtett kincsei

A Miskolc-Mindszent Római Katolikus Plébánia tulajdonában több festmény – kanonoki portrészorozat, női portré, Takács István freskóvázlata, Meilinger-kép – található, amelyek közül festői kvalitásában két festmény emelkedik ki: Meilinger Dezső Nagypéntek című alkotása és Halász-Hradil Elemér Blazsejovszky Ferenc apát-kanonok portréja. A festmények az emeleti nagyterem vagy díszterem falait díszítették egykoron, viszont a 2013-as felújítást követően közülük csak a kanonoki portrék kerültek vissza eredeti helyükre, Meilinger Dezső triptichonja jelenleg raktárban található.

Vámosi Katalin

Meilinger Dezső neve Miskolcon elsősorban az általa alapított Képzőművészeti Szabadiskolához és a Képzőművészeti Főiskola művésztelepéhez kötődik. Emlékiratainak bejegyzése életének korábbi eseményeire világít rá, közvetlenül a katonai leszerelését követő időszakra, amikor még nem foglalkozott a miskolci művészeti élet lehetőségeivel: „...*Hazagondoltam. dr. Szmercsányi Lajos érseknél jelentkeztem audienciára. Az egri Lyceum csillagvizsgáló tornyának néhány üresen álló termét gondoltam elkérni tőle egy általam felállítandó Képzőművészeti Szabadiskola számára.*” Az érsek nem adott egyértelmű választ kezdeményezésére „és attól tette függővé [válaszát], hogy a békekötés után meginduló rendezett viszonyok milyen mértékben fogják igénybe venni számszerűen is a *Lyceum rendelkezésére álló termeit.*” Meilinger meg is feledkezett erről a kísérletéről, hiszen a már működő miskolci Képzőművészeti Szabadiskola és a szerveződő művésztelep teljes figyelmét lekötötte. Két évvel később, 1921-ben felkereste dr. Nagy János kanonok – az érsek úr nevében – Egerben lakó édesapját és tudatta vele, hogy egyházművészeti alapon művésztelepet óhajt létesíteni főméltósága, az intézmény élére pedig Meilinger Dezsőt szándékozik kinevezni. „*Apám azonnal közölte a kanonok úrral, hogy üzenetét továbbítani fogja, de nem hiszi, hogy annak eredménye lenne, mert én lekötöttem már magamat a Főiskola miskolci művésztelepe mellett. Ennek ellenére az érsek úr személyesen interveniált a kultuszminiszternél személyem átengedése végett. A miniszter ezt a kérelmet nem teljesítette, de én sem vállalkoztam volna már.*”¹

A nyári hónapokban működő Magyar Képzőművészeti Főiskola miskolci művész-

¹ [Meilinger Dezső:] Emlékirataim (kézirat, magántulajdon), Miskolc, 1919. 38–39.

telepét Meilinger Dezső szervezte meg² 1921-ben, aki gondnoka³ majd később tanára⁴ is lett a telepnek. 1921 nyarán már meg is érkezett Miskolcra Benkhard Ágost főiskolai tanár tizenkét főiskolai növendékkel.⁵ A nyári időszakot leszámítva az év további részében Nyitray Dániellel az 1919-ben elindított szabadiskolát vezette⁶, ahol rajtot és festészetet oktattak. *„Kezdeményezésem (képzőművészeti szabadiskolám, amely magva lett a miskolci művésztelepnek) Miskolcon az első volt a háború után, amelyet később több ilyen kezdeményezés követett és eredményeként közvetve a magyar vidék városaiban is megindult több-kevesebb eleven erővel az önálló képzőművészeti élet és a művészetek iránti érdeklődés is, amelyről az 1914-es előtti időkben alig vagy egyáltalán nem lehet beszélni. Ha éltek is egyes helyeken művészek [19]14 előtt elszigetelve egyedül éltek és dolgoztak,*

² „Amikor a miskolci művésztelepet megszerveztem, fűt-fát ígért a Főiskola mélyen tisztelt képviselője, többek között a Főiskola tanszékét is. ...Egyedül a miniszter (dr. Vass József kultuszminiszter) tartotta szavát, amikor valóban felajánlotta számomra a Képzőművészeti Főiskola tanszékét, amit azon pillanatban személyesen íróasztala előtt állva, szemtől szembe velem, megköszöntem és nem fogadtam el, volt erkölcsi bátorságom visszautasítani azt huszonkilenc éves koromban. ...az első világháború után 1921-ben. Egyébként is jelszó volt ebben az időben: Nem menni az állam nyakára!” [Meilinger D.:] Emlékirataim 1950. július 28. 37.

³ A Főiskola miskolci művésztelepén 1935. november 1. és 1937. október 31. között műtermi ösztöndíjban részesült Meilinger Dezső, aki „a művésztelep – első ízben a 169.006/1921.III. V. K. M. sz. rendelettel kötelezett – gondnoka [ként] is működik.” FERENCZY 1936–37. 55.

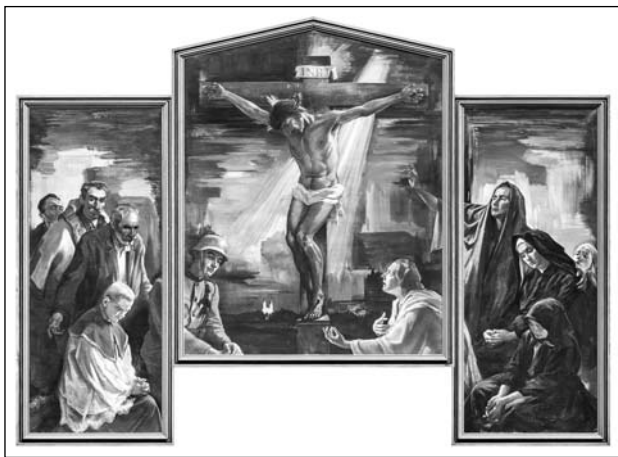
⁴ Augusztus elejétől Meilinger Dezső Burghardt Rezső professzor úrral Sajóecsegen töltötte a nyarat. Magyar Élet 5/235 1943. október 17. 6.; Hatvannégy kép az őszi Meilinger-tárlaton. Sajóecsegi festményeiről, a temperáról és téli képeiről nyilatkozik Meilinger Dezső. Magyar Élet 4/265 (1942. november 22.) 6.

⁵ DOBRİK 2006. 4.

⁶ Meilinger Dezső tagja volt – Nyitray Dániellel, Kun Józseffel és Mokry-Mészáros Dezsővel – annak az álmódózó bohém művésztársaságnak 1919-ben Miskolcon, akik a Kossuth utcán találkoztak Tamás Vilmos építészmérnök lakásán. A budapesti Wacha cég építkezéseit Miskolcon irányító építész Meilinger önzetlen jó barátja volt, aki nagyon kedvelte a művészeket. Lakásának gyakori vendégei művésztelepről, szabadiskola létesítéséről beszélgettek, de a zavaros közállapotok miatt egyikük sem gondolt a megvalósításukra. A helyi újságok is érdeklődést tanúsítottak a téma iránt, aminek hatására Meilinger mégis elkezdte szervezni a szabadiskolát. A kezdeményezés iránt nagy volt az érdeklődés. Régi jó barátja, Szontágh Tibor festőművész és rajztanár jóvoltából a katolikus gimnáziumban kapott helyet, ahol júniusban 82 hallgatóval elindította az iskolát. (vö. Dobrik István: Miskolc képzőművészete 1918–1948. 3.) Nyitray Dánielt vette maga mellé helyettesként Meilinger. Augusztusban értesítették, hogy a tanév elejétől, szeptembertől – teremhiány miatt – más helyiségről gondoskodjon, ami az első próbálkozás végét jelentette. Barátja, Kun József szobrász ajánlotta figyelmébe az Egri-féle szanatóriumot, amit már ismert Meilinger, hiszen az épületben volt elhelyezve 1917 nyarán a miskolci 10-es honvéd ezred pótzászlóaljának felülvizsgálatos osztálya. Az ezred tagjaként itt festette meg első festményét. *„Tamással megbeszéltük a helyrehozatalát és helyreállítását... Akos bácsi elvből nem ír alá váltót, meg sem kíséreltem. Szentpáli István polgármesterhez mentem, aki garanciát vállalva megszerezte az épület bérletét... Neumann Adolf az Ő közbenjárásával kölcsönt eszközölt ki a kereskedelmi és ingatlan bank Rt-től... festményeimet helyeztem letétbe a kölcsön fedezetére. A bankkal 2 éves szerződést kötöttem, a felső épületet bérbe vettem... 9 munkaterem állt rendelkezésre. Közben dolgoztam, dolgoztam. 1919. november 1-én hurcolkodtam be az új lakásomba, a szanatóriumba. ... (Egyidejűleg 1919. november 1-én elsőként a városbáza nagytermében bemutatkozó gyűjteményes kiállításomat is megnyitottam) ... Szabadiskolám ugyanakkor megnyílt.” [Meilinger D.:] Emlékirataim 23., 28–35.*

figyelemreméltó akcióképes képzőművészeti élet nem volt csak a három művésztelepi székhelyen: Nagybányán, Szolnokon és Kecskeméten” – írja visszaemlékezve erre az időszakra Meilinger Dezső⁷.

A városban letelepedett festőművész pedagógiai tevékenysége egyre szerteágazóbb lett.⁸ Az 1936–37-es tanévtől rajztanár a Királyi Katolikus Fráter Gimnáziumban⁹ és a miskolci Magyar Királyi Állami Fa- és Fémipari Szakiskolában, a mai Andrassy Gyula Szakközépiskola elődjében,¹⁰ majd megválasztották a miskolci területi Képzőművészeti Kör vezetőjének.¹¹ Alapító tagja volt a Miskolci Művészek Társaságának is. A város művészeti életében egyre aktívabb szerepet vállaló művész egyházi megrendeléseket is kapott. Az 1935-ben felszentelt miskolctapolcai Jézus Szíve Sziklakápolna szentképének és a Zárda kápolna mennyezeti freskójának megfestésére kérték fel, majd később a mindszei templom stációinak elkészítésére. Itáliai tanulmányútjainak, illetve a novecento festészet és a római iskola hatásának köszönhetőn temperaképein a harmincas évek közepétől jelentős változás következett be. 1939 és 1941 között temperával festett vallási témájú festményei – az Új kenyér és a Nagypéntek címűek – a kritikusok legjobb bírálatait kapták és díjakat nyertek a budapesti Múcsarnok kiállításain. 1941-ben az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat tagjai közé választották a festőművészt.¹²

Meilinger Dezső: Nagypéntek, 1940 (tempera, vászon, 400x450cm)

⁷ [Meilinger D.:] Emlékirataim 1950. november 9. 3–4., 7.

⁸ „A súlypontot Miskolcra helyeztem, mikor ide telepedtem, és célkitűzésem megvalósításához hozzáfogtam ... Miskolc a centrum számomra, abonnan érdeklődésem 1919 óta szeretszét sugárzik. ... Miskolcon tértem vissza az egyszer s mindenkor nagy szerelmemhez, az alföldhöz, a Tisza vidékéhez.” „Letettem a garast és nem bántam meg, hogy Miskolcon maradtam, hogy életem munkáját erre a városra alapoztam. A magáéva fogadott, eltartott, közönsége a munkámat megbecsülte, személyemet megtisztelte.” [Meilinger D.:] Emlékirataim 1950. november 9. 5., 8., 10.

⁹ [https://library.hungaricana.hu/hu/view/Miskolc_20529_katolikus_fogimn_20578_1936/?pg=0&layout=s9-10., 99. \(2017. május 1.\)](https://library.hungaricana.hu/hu/view/Miskolc_20529_katolikus_fogimn_20578_1936/?pg=0&layout=s9-10., 99. (2017. május 1.))

¹⁰ <http://www.agysz-miskolc.hu/cenenarium/igazgatok.php> (2017. május 1.)

¹¹ HOM MTA Meilinger Dezső kérdőíve

¹² Meilinger Dezső festőművész kiállítása március 1-én, szombaton este nyílik meg. Magyar Élet 3/46 1941. február 25. 7.

Meilinger Dezső második nagyméretű kompozícióját, a Nagypéntek című triptichont 1939 nyaratól másfél éven keresztül festette a miskolci Királyi Katolikus Fráter Gimnázium műtermében, ahol 1950-ig rajztanárként dolgozott. A kép középső tábláján, jobb oldalon lent látható a festő szignója az elkészülés évével, az 1940-es évszámmal. A novecento mestere nagyméretű, három részre osztott festményén a biblia alakjait hétköznapi magyar emberekként ábrázolta. Kompozíciójának főalakja a keresztre feszített Krisztus, az előtte álló római századost magyar honvéd testesíti meg, a baloldalon a ministráns ruhába öltözött fiú az egyházat képviseli, mellette állnak a magyar parasztok, egyikőjük cifraszűrt visel. A jobb oldalon a magyar búcsús asszonyok típusai és a magyar leány alakja látható. A Magyar Élet 1941. november elsejei számában maga a festőművész nyilatkozott a festés folyamatáról: „*A legproblémásabb Krisztus megfestése volt, ami egy nyár alatt készült el. Egy vasgyári munkásról mintáztam, [aki] szabályszerűen elkészített kereszten függött. – Rendszerint 10-15 percig bírta, amiből 8-10 perc alatt dülledtek ki az izmok vagy lanyhultak el, így festésre kb. 5 perc jutott.*” Rendkívül nagy munkát jelentett a hosszú és aprólékos megfigyelés. „*Nekem a munkában meggyötört aszkéta test adta a témát Krisztus alakjának elkészítéséhez, [amely] a magyar nép sorsával, testi elgyötörttségével egyezik meg.*”¹³ A magyar népies piktúra képviselőjeként Meilinger Dezső hűen tükrözi festészetében a magyarság lelki világát.¹⁴ Alkotását a naturális-karakteres alakfestés, az életképszerű csoportosításban beállított emberi figura középpontba helyezése, karakteres portrék, a tájábrázolás (a kéttornyú templom elmosódó fehér foltja) háttérbe szorulása, a határozott rajzi elemek, a száraz festésmód és világos színek, dekoratív színes foltok és színvilág jellemzi. Festménye a két világháború közötti magyar egyházművészeti törekvések stiláris képi elemeit hordozza.

A festményt Budapesten, a Műcsarnokban mutatta be 1941 tavaszán az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 80 éves fennállását ünneplő jubiláris csoportos tárlaton, ahol Esterházy-(életkép) díjat kapott, ami pénzjutalommal is együtt járt.¹⁵ A miskolciak a Korona szállóban láthatták első ízben 1941. november 8-án megnyílt egyéni kiállításán.¹⁶ Meilinger több tanulmányt is készített nagyméretű festményéhez, melyek közül az Ecce homo ismert.

1944-től festményeit ládákban helyezte el Egerben, a Mecset utca 7. szám alatti szülői ház udvarán „*az ereszet alatt*”, ahogy emlékirataiban írja. „*Egy alkalmi teherautó*

¹³ Kereszten függő gyári munkásról festette a díjnyertes „Nagypéntek” Krisztus alakját Meilinger Dezső. Hatalmas kompozíciójáról és jövő heti kiállításáról beszél Miskolc nagynevű festőművésze. Magyar Élet 3/250 1941. november 1. 7.

¹⁴ TYUKODI CSÁSZÁR 1942. 6.

¹⁵ Meilinger Dezső kiállítása. Magyar Jövő 23/255 1941. november 8. 4.; Meilinger Dezső festőművész herceg Esterházy Pál 1000 pengős díjának nyertese. Magyar Jövő 23/67 (1941. március 22.) 4.; Budapesti Szemle 1941. 765. sz.168–169.

¹⁶ Meilinger Dezső kiállítása november 8-án nyílik meg a Koronán. Magyar Élet 3/248 (1941. október 30.) 4.

*rakományaként kerültek vissza Miskolcra, 1948 nyarán.*¹⁷ Hatalmas méretű festményével együtt képei 1949. október 14-ig a művésztelepen voltak, kilakoltatását követően, 1950 februárjában átkerültek a Fráter Gimnázium Dayka Gábor u. 4. szám alatti épületébe. Meilinger Dezsőt a Gépipari Technikumba¹⁸ osztották be, így a gimnáziumból is el kellett hoznia féltve őrzött műveit, amelyek végül 1951. január 31-én kerültek biztonságos helyre, saját lakásába, a Déryné utcába.¹⁹ A mindszei plébánia 1956-os leltára említi először a nagyterem falán függő háromrészes, de egy témát megörökítő Meilinger-festményt, valamint a szintén általa festett Szűz Mária-képet az egyéb leltári tárgyak között a VIII. pontban.²⁰ Az Egri Főszékesegyházi Levéltárban található többi mindszei plébániai leltárt is átnéztem. Az 1980-as leltár szerint az több említett Mária-kép az 1949-re tervezett Mária-napokra készült, szintén a nagy ebédlő oldalfalán elhelyezve jegyezték be a bekeretezett triptichonnal együtt, utóbbit Magyar Golgota címen.²¹ Az 1940-es leltár csak az Erzsébet kórház belgyógyászati osztályának földszintjén lévő római katolikus kápolnában említi „*az oltár felépítményébe üveg alatt beillesztett töviskoszorús Krisztus-féjet ábrázoló tempera oltárképet (Meilinger Dezső miskolci festőművész alkotását).*”²²

Tehát a Nagypéntek triptichon 1951 és 1955 között – ajándékozással vagy vásárlással – kerülhetett a mindszei plébániára. Semmilyen dokumentumot nem találtam sem a levéltárban, sem a Miskolc-mindszei plébánia adattárában erre vonatkozóan. 1940–55 között a plébános Viezer József volt. Meilinger Dezső jó kapcsolatban állhatott vele, hiszen megbízásokat kapott tőle²³, majd később utódjával, Száva Jánossal²⁴ úgyszintén, akinek káplánja Holczer József volt 1965–76 között. A festő özvegye, Thuránszky Erzsébet – Bizony Ákos jogász, miskolci országgyűlési képviselő és festőművész feleségének fogadott lánya – ajándékozta²⁵ a selyemréti plébániának és egykori plébánosának, Holczer atyának²⁶ a Ráth-díjjal²⁷ és a Zala-éremmel²⁸ is el-

¹⁷ [Meilinger D.:] Emlékirataim 1951. február 1. 25.

¹⁸ „*Király Jenő az idei megbízott igazgató közölte velem, hogy a (Soltész Nagy Kálmán) Malinowszkij utcai gépipari középiskolába osztottak be. Így tekintettel arra, hogy egyetlen órát sem tudnak számomra biztosítani, a mai napon megszűntem a miskolci Fráter Gimnázium tanári karának tagja lenni. 14 évet tanítottam az intézetben, Szép volt! Sajnálom.*” [Meilinger D.:] Emlékirataim 1950. augusztus 16. 39.

¹⁹ [Meilinger D.:] Emlékirataim 1952. november 19. 41.

²⁰ EFL Acta Parochialia Miskolc-Mindszent 1943–1963. 801/1956.

²¹ EFL Acta Parochialia Miskolc-Mindszent 1964- 1712/1980.

²² EFL Acta Parochialia Miskolc-Mindszent 1938–1942. 1589/1940.

²³ 1951-ben a mindszei templom keresztútjának elkészítésére kérte fel. A templom keresztút-képeit 1951–52-ben készítette Meilinger Dezső. A képkeretek aranyozott díszítései Urbán József „*aranyozó, szobrász mester*” munkái. SZABÓ JÁNOS 2004. 51.

²⁴ 1955–80 között szolgált Miskolc-Mindszenten.

²⁵ Meilinger Dezső unokájával, Horváthy Judittal készített interjú alapján, Szentendre, 2015. Később Horváthy Judit is ajándékozott a selyemréti plébániának Meilinger-képeket.

²⁶ 1990-től 2008-ig plébános, majd ezt követően egy évig plébániai kormányzó, 2009-től nyugállományba vonult.

²⁷ 1939-ben adományozták. HOM MTA Meilinger Dezső kérdőíve

²⁸ 1940. január 5-én kapta. HOM MTA Meilinger Dezső kérdőíve

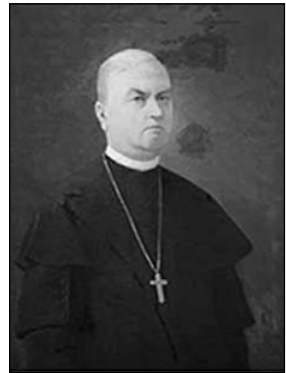
ismert Új kenyér c. triptichont²⁹ több más festménnyel együtt. Valószínűleg hasonló módon került a Miskolc-mindszenti plébániára a Nagypéntek c. triptichon is még a festő életében.

A kilenc darabból álló apát-kanonoki portrégaléria 1847-től az „*alsó-miskolci plébánián*” plébánosi szolgálatot teljesítő egyházi személyeket örökíti meg. A sort Ferenczy Imre érseki korlátnok képe nyitja, akit 1847-ben választottak meg alsó-miskolci lelkésznek. Ezt követően nagyon hamar címzetes kanonokká nevezték ki, majd 1857-ben egri kanonoki rangra emelkedett.³⁰ A sort dr. Berkes László címzetes apát, kanonok, pápai prelátus portréja zárja, aki 2011-ig irányította a mindszenti plébániát.³¹ Az arcképcsarnok hiányzó darabja Beller József arcképe, aki 1857–86 között tevékenykedett alsó-miskolci plébánosként. A Miskolc-mindszenti plébánia 1940-es leltára nem említi ábrázolását az elődök között, de arany kereszjtét és arany gyűrűjét ametisztkövel és gyémánttal kirakva feljegyezték. (Máriássy Sándor és Szalai Barkóczy László báró portréit viszont felsorolták, de ezek már az 1980-as leltárban nem szerepelnek.) A portrégaléria szisztematikus sorozatként való gyarapítása valószínűleg Zábrátzky György apát-kanonok idején fogalmazódhatott meg, ugyanis 1921-től az egri érsek intézkedése folytán a mindszenti plébános az egri főkáptalan mesterkanonokja lett. A portrégaléria műfaján keresztül joghatóságuk folytonosságát igyekeztek reprezentálni.

Ismeretlen festő: Ferenczy Imre
címzetes kanonok portré
(olaj, vászon, 70x85,5 cm, j. n.)
papi szolgálata a mindszenti
plébánián: 1847–1857

Ismeretlen festő: Foltin János
egervári prépost, főszékes-
egyházi kanonok, író
(1920-as évek, olaj, vászon,
j. j. l.: olvashatatlan),
papi szolgálata a mindszenti
plébánián: 1886–1893

²⁹ Az Új kenyér (1939, tempera, vászon, j. j. l.: Meilinger, 939x450 cm,) című triptichonhoz készült a Vándor, a Hazatérés és Az Úr asztalánál című tanulmány. „1938-ban kezdtem kísérteni és 1939-ben fejeztem be” – írta Emlékirataiban (26. oldalon). Budapesten, a Műcsarnokban mutatta be művét az 1939 decembertől 1940. januárig megrendezett tárlaton, amelyen vitéz nagybányai Horthy Miklós húszéves kormányzását ünnepelték. 1940-ben Miskolcon, a tavaszi tárlaton szerepelt festménye és Egerben, a Kaszinó nagytermében. *Holnap este fél 6 órakor nyílik meg Meilinger Dezső festőművész kiállítása a Koronán.* Magyar Jövő 22/55 1940. március 3. 3.; *Petro Kálmán dr. országgyűlési képviselő nagy érdeklődés mellett nyitotta meg Meilinger Dezső képkiallítását. Nagy sikere van a művész díjnyertes kompozíciójának.* Trianon 21. (1940. május 6.) 1–2.

³⁰ NEMES 1864. 363.

³¹ 2011-től 2015-ig dr. Palánki Ferenc segédpüspök, 2015. októbertől Lipcsák János plébániai kormányzó teljesített szolgálatot a Mindszent plébánián. Róluk nem készült eddig portré.

Faragó Zoltán: Zábrátzky György apát, kanonok, esperes (1920-as évek, olaj, vászon, 70x85,5 cm, j. j. l.: Faragó Z.) papi szolgálata a mindszeinti plébánián: 1909–1925

Faragó Zoltán: Kemenes Kronberger József apát, kanonok, főesperes (1920-as évek, olaj, vászon, 70x85,5 cm, j. j. l.: Faragó Z.) papi szolgálata a mindszeinti plébánián: 1925–1940

Faragó Zoltán: Viezer József apát, kanonok (1940-es évek, olaj, vászon, 70x85,5 cm, j. b. l.: Faragó Z.) papi szolgálata a mindszeinti plébánián: 1940–1955

Ismeretlen festő: dr. Száva János főesperes, apát, kanonok (olaj, vászon, 70x85,5 cm, j. n.), papi szolgálata a mindszeinti plébánián: 1955–1980

Zábrátzky György, Kemenes Kronberger József és Viezer József apát-kanonokok arcképei szignáltak, Faragó Zoltán miskolci arcképfestő³² kézjegyét viselik, de évszám nélküliek. A művész valószínűleg az 1920-as években festette a Zábrátzky és a Kronberger portrékat, viszont a Viezer képmás csak az 1940-es években készült el.³³ Az életművében található 1920-as évekbeli portrékkal mutatnak stílári rokonságot tónusaikban, árnyékolásukban, kidolgozottságukban a Zábrátzky és Kronberger képek. Faragó

³² Faragó Zoltán (Miskolc, 1898. – Miskolc, 1970.) Számos portré született ecsetje nyomán. Egy-két ülést követően fénykép után dolgozott tovább elég hosszasan portréin. A két világháború között már saját fényképezőgéppel rendelkezett, amivel modelljeit fotózta. Miskolcon a minorita rendtől is kapott megrendelést. A Szathmári és fogarasi előnevet 1938 után vette fel, amikor a zsidótörvények miatt igazolni kellett erdélyi származását. Faragó Herta szíves közlése alapján, 2016. augusztus 9.; Megfestette Plank Sándorné Telepy Antónia (Telepy György színész és festő lánya) arcképet, 1930 k.; Ágoston Lászlóné Plank Antónia (Telepy György színész és festő unokája) arcképet, 1940 k.; dr. Ónodyné Ágoston Éva (a Telepy család leszármazottja, tánc- és illemtanár) arcképet, 1940 k.; dr. Petró Sándor arcképet, 1950 k.; Ónarcképet, 1960 k.; Choma József festőművész és Papp Antal püspök (1912–1924) portréit. DOBRIK–GYULAI 2000, 23.

³³ vö. DOBRIK–GYULAI 2000, 23.

Ismeretlen festő: dr. Kovács Endre kanonok, nagyprépost, egri segédpüspök, (olaj, vászon, 70x85,5 cm, j. n) papi szolgálata a mindszei plébánián: 1980–1995

Gulyás László: dr. Berkes László címzetes apát, kanonok, pápai prelátus (olaj, vászon, 70x85,5 cm, j. b. I.: Gulyás) papi szolgálata a mindszei plébánián: 1995–2011

Zoltán a két világháború közötti miskolci portréfestészet legtermékenyebb alakja, a város társadalmi elitjének divatos portréistája, autodidakta művész volt³⁴. Megrendelői között magánszemélyek, intézmények, egyházak egyaránt előfordultak.

Blazsejovszky Ferenc apát-kanonokot 55 éves korában örökítette meg Halász-Hradil Elemér³⁵ 1898-ban Münchenben, minden bizonnyal fotó alapján. Berkes László arcképe Gulyás László budapesti festőművész ecsetje nyomán született meg.

Halász-Hradil Elemér: Blazsejovszky Ferenc egresi apát, főszékesegyházi mesterkanonok, író (1898, olaj, vászon, j. j. k.: Hradil Elemér München 1898.) papi szolgálata a mindszei plébánián: 1893–1909

Három portré (Ferenczy Imre címzetes kanonok, Száva János apát-kanonok, Kovács Endre egri segédpüspök) nem szignált és nem datált, viszont Foltin

³⁴ Anyja Halama Teréz, apja Faragó Elemér fa- és terménykereskedő volt, aki tönkrement és Zoltán tartotta el a családot a portréiért kapott keresetéből. Hárman voltak testvérek Miklóssal és Margittal. Faragó Zoltán első feleségétől, a mezőkeresztési kisnemesi családból származó Kiss Klárától két fia született: György és Zoltán. Levente fiait 17 és 15 évesen elvitték a németek, majd hadifoglytáborba kerültek Belgiumban és Angliában. Faragó Zoltán és felesége fiaik után utaztak Belgiumba. 1946-ban tértek haza Miskolcra, ahol 1948-ban (Faragó Zoltán festőművész arcképfestmény kiállítási katalógusa. Herman Ottó Múzeum HTD (Miskolc) 87.27.1.) és az 1950-es években a Korona szálló helyiségében gyűjteményes kiállítása volt. A II. világháború előtt meghívták festeni Finnországba és Olaszországba. Nagybányán is megfordult és dolgozott a miskolci művésztelepen Csabai Kálmán műtermében. Később testvére, Margit lakásán, a Széchenyi téren festett vele együtt az egyik szobában kialakított műteremben. Faragó Margit főként csendéleteket készített. Faragó Zoltán képeit (Czinka Panna, Hegyi beszéd, Krisztus az olajfák heggyén, balerina-képeket) Viszlai Zoltán képereskedő adta el vásárokbán. Készített portrékat családtagokról is, tájképeket, akvarelleket, miskolci városképeket. Faragó Herta szíves közlése alapján, 2016. augusztus 9.

³⁵ A Halász előnevet 1902-ben vette föl.

János prépost, kanonok ábrázolása szignózott, de olvashatatlan a festő neve a kép rossz állapota miatt.

A semleges, egyszínű, egységes háttér előtt főként félalakos álló vagy ülő egyházi méltóságokat ábrázoltak a festők fekete reverendában mucétummal – ettől eltér Száva János apát-kanonok öltözéke, aki csipkés karing fölött mozztát visel, jobb térdén birétumot tart, hasonlóan Berkes László címzetes apát, kanonok, pápai prelátushoz. Cingulumot visel az apát-kanonokok többsége, kivételt képez Ferenczy Imre, Foltin János, Blazsejovszky Ferenc és Száva János. Megjelenik a portrékon a kanonoki Mária Terézia jelvény, ami három arcképen – Ferenczy Imréén, Foltin Jánosén, Blazsejovszky Ferencén – nem szerepel, csak pectorálét, mellkeresztet láthatunk öltözkük fölött, illetve az apáti gyűrűt Blazsejovszky ábrázolásán. Kovács Endre arcképen segédpüspöki méltóságára utaló pileolust visel a fején.

A portrék elsősorban státuszképként funkcionáltak, ezért kompozíciójukban a környezet, a ruházat, a beállítás megjelenítésével az ábrázoltak kiválóságára, rangjára utaltak a festők. (Az egyéniség érzékeltetése másodlagossá vált a készítés során.) A reprezentációs céllal készült hivatali portrék közül kiemelkedik művészeti kvalitásával, festői képzettségével, technikai tudásával, ábrázolásmódjával és méretével is a háromnegyed alakos Halász-Hardil Elemér portré Blazsejovszky Ferencről.

Az egresi apát, főszékesegyházi mesterkanonok, író háromnegyed alakos ülő ábrázolását a 25 éves Halász-Hradil Elemér³⁶ festőnövendék 1898-ban festette meg. 1898-tól 1901-ig Hollósy magániskolájában végezte tanulmányait Münchenben, illetve az 1898–1899–1900-as évek nyarait a nagybányai művésztelepen töltötte a tehetséges fiatal művész, ahol megismerkedett az impresszionizmussal, a szabadban való festéssel, a fény-árnyék-színek problémájával. Később a hazai plain air-festészet és a luminizmus egyik markáns képviselőjévé vált.

A helyi sajtó 1901-es közlése szerint ebben az évben is találkozhatunk miskolciakkal Münchenben „...ott tanulnak a már jó hírnévvel bíró Hradil Elemér és most került oda Hidvégi Géza is, tanfelügyelőnk fia. Mindkettő a jeles Hollósy féle festő iskolának tagja. ...Így Hradil Elemér, kit arckép festésze után közönségünk előnyösen ismer, részt vett a világhírű Lenbach-féle kiállításon s pedig két tanulmányfejjel és egy tájképpel. A kiállított művekről a müncheni legelőkelőbb lapok (Münchener Neuste Nachrichten és a Münchener Zeitung) hízelgő bírálatot közöltek.”³⁷ Halász-Hradil Elemér művei 1898-tól kezdve rendszeresen szerepeltek a jelentős országos képzőművészeti bemutatókon, első önálló kiállítását 1902-ben rendezte meg Kassán. Miskolcon gyakran és szívesen időzött, és a városi hivatalok felkérésére teljesített portréfestői feladatokat (pl. Pfliegler József Ferenc arcképe, 1905.; Horváth Lajos arcképe, 1912.; Báró Vay Elemér és Kubik Béla képmása, 1914.; Tisza István arcképe, 1923. és 1927.; Neumann Adolf képmása, 1924.). Elsősorban portréfestőként érvényesült, de emellett tájképeket is festett.³⁸

³⁶ (Miskolc, 1873. április 18. – Kassa, 1948. december 9.)

³⁷ *Miskolcziak* Münchenben. Borsod-Miskolci Közlöny 19/5–1868. 1901. január 17. 2.

³⁸ <http://kulddb.digitalismiskolc.hu/?p=108> (2017. május 1.)

Blazsejovszky portréja aranyozott keretben az 1940-es leltár szerint végrendeleti hagyományként került Miskolc-Mindszentre és az ebédlőben az elődök portréi között kapott helyet.³⁹

Ki volt Blazsejovszky Ferenc?⁴⁰

1843. október 2-án született Sály községben. Iskoláit Miskolcon és Egerben végezte. 1866-ban szentelték pappá. 1865 októberében Kotz József lovag és császári királyi kapitány kérésére fia mellé nevelőnek nevezte ki az egri érsek Miskolcra, azzal a feltétellel, hogy az őt megillető ellátáson felül évi 460 Ft tiszteletdíjban részesül, aminek a felét egyben kell kifizetnie a kapitánynak. 1866-ban Kállay Zoltán Ödön országgyűlési képviselő, Heves vármegyei főispán és felesége gyermekei mellé keresett tanítót az egri papnövendékek közül, aki már végzett, de káplánként még nem szolgált. Bartakovich Béla érsek úr házi nevelőként szintén őt ajánlotta. Kiscserén a képviselő két fiát, Zoltánt – a későbbi hevesi főispánt – és Rudolfot – aki a nyíregyházi kórház főorvosa lett – tanította október 15-től.⁴¹ Az egy év letelte után Blazsejovszky Ferenc kérte segédlelkézi kinevezését az érsek úrtól 1867. július 28-án írott levelében.⁴² Szeptember 4-től kezdte meg káplánként szolgálatát Kápolnán, majd 1868. szeptember 9-től Jászapátiba helyezték.⁴³ 1869. november 24-én nevezték ki plébánosnak Hejőbábara a Bük Zsigmondné⁴⁴ kezdeményezésére alapított plébániára, ahol hét évig, 1876-ig végezte munkáját. 1870-ben írt levelében kéri az érsek úr támogatását éves biztos fizetéssel vagy segélypénzzel a parókia szűkös anyagi helyzete miatt.⁴⁵ Az anyagi támogatás megérkezéséről tanúskodnak a köszönő levelek 1871-ből és a következő évekből (1874–1875–1876) szintén.⁴⁶ Bük Zsigmondné 1870-ben az érsek úrhoz írt

³⁹ EFL Acta Parochialia Miskolc-Mindszent 1938–1942. 1589/1940.

⁴⁰ Blazsejovszky Ferenc papi szolgálat a Miskolc-mindszenti plébánián: 1893–1909.

⁴¹ EFL IX. fond Acta Personalia 371. rsz. Blazsejovszky Franciscus 1218/1865.; *Kinevezés. Borsod-Miskolci Közlöny 14/75–1108. sz. 1893. szeptember 17. 2.; Az Alsó Miskolczi Róm. Kath. Hitközség Főgondnokának, mint világi elnökének évi jelentése. Az Egyháztanács 1908/1909. évi működéséről és a hitközség kebelében történekről előterjesztett 1909. évi július 4-ik napján.* Klein és Ludvig Könyvnyomdája Miskolcz, 1909.7–8.

⁴² EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 1169/1867.

⁴³ RUSVAY 2003, 280., EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 1256/1868.

⁴⁴ 1869-ben özv. Bük Zsigmondné született Sebe Terézia vetette fel önálló plébánia alapítását, „*agg napjainak és az ottani róm. kat. embertársainak vizsgatására r. kat. lelkézi állomást alapítani óhajtván*”. Paplak céljaira egy lakóházzal ellátott telket, a lelkész javadalmozására szántó földet ajánlott fel. A telket özv. Bük Zsigmondné Orosz Károlynétól és leányaitól, illetve Büdy Kálmánétól és Bay Antalnétól vásárolta 4353 négyszögöl kiterjedéssel és lakóházzal együtt. A szántó föld 74 731 négyszögölnyi volt. A telek Terézia asszony férjének nagyapja, id. Bük Zsigmond által 1773-ban alapított templommal – melynek felújítására egy 1000 Ft-os alapítványt is létrehozott Bük Zsigmondné – szemben állt. Az egri érsekség az alapítással kapcsolatos vizsgálatok lefolytatása és az érdekelt felek megkérdezése után engedélyezte a bábai parókia megalapítását. Nemesbikket, Szakáldot pedig Bába filiájává tette, majd később Hejőpapit és Igricit is hozzácsatolták. TAKÁCS-KOVÁCS 2002. 220–221.; SOÓS 1985. 105.

⁴⁵ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 1236/1870.

⁴⁶ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 171/1871, 986/1874, 1357/1875, 1756/1876.

levelében szerencsésnek tartja, hogy Blazsejovszky Ferenc lett a plébánosuk és nagyon pozitív jellemzést ad róla: „*ez a fiatalember korától alig várható lelki nyugalommal és szilárdsággal ernyedetlenül munkálkodik az Úr földjébe.*”⁴⁷ Ugyanebben az évben tette le Blazsejovszky Ferenc jeles eredménnyel a lelkész-képesítő vizsgát.⁴⁸

A Kincstár kegyurasága alatt álló diósgyőri plébániára⁴⁹ a plébánost a mindenkori pénzügyminiszter nevezte ki, természetesen kikérve az egri érsek véleményét a kiírt pályázatra jelentkezett egyházi személyekről. 1877. július 23-án kelt levelében a miniszter Blazsejovszky Ferenc kinevezéséről értesítette dr. Samassa József egri érseket. Az érsek 1877. augusztus 30-án írt hivatalos levelében közölte a diósgyőri lelkészi kinevezést az érintettel és egyben utasította a hejőbábai plébánia átadására – amit az ideiglenesen megbízott Fekete Miklós emődi káplán kapott meg –, illetve a diósgyőri plébánia leltár szerinti átvételére. Blazsejovszky Ferenc 16 éven keresztül, 1877. augusztus 30-tól 1893-ig szolgált diósgyőri plébánosként.⁵⁰ 1893-ban nevezték ki Foltin János prépost-plébánost egri kanonokká, akinek megüresedett helyére, a kincstár kegyurasága alatt álló alsó-miskolci plébánia javadalmaira pályázatot írtak ki. A négy pályázó közül Blazsejovszky Ferenc kerületi alesperes⁵¹, későbbi apát nyerte el az alsó-miskolci hitközség plébániáját.⁵² Minősítésében ez állt: „*Élénk kötelességérzettel lelképásztori buzgalom, példás viselet, képzettség, művelt tapintatos modor, melyek őt e plébániára legalkalmasabbnak bizonyítják.*”⁵³ Kinevezéséről a helyi lapok is írtak, a *Borsod-Miskolci Közlöny*⁵⁴ 1893. július 16-i számában jelent meg: „*A plébános urat, mint nagyműveltségű, toleráns és a társadalmi ügyek iránt melegen érdeklődő férfit ismerjük, miért is kineveztetését – mely immár rövid idő kérdése – őszinte örömmel öhajtjuk és üdvözöljük.*” Egy évvel később, 1894. júliusában Foltin János kanonok iktatta be ünnepélyesen⁵⁵ Blazsejovszky Ferencet az alsó-miskolci plébánia javadalmaiba.⁵⁶ Ugyanebben az évben május 10-én adományozta a király Blazsejovszky Ferencnek a Boldogságos Szűz Máriáról nevezett egresi címzetes apátságot, amire 1893. szeptember 15-én terjesztették fel.⁵⁷ Szintén ebben az évben, október 27-én alakult meg a Diósgyőri

⁴⁷ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 1236/1870.

⁴⁸ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 4185/1893.

⁴⁹ Az egri érsek 1877. április 16-án írt körlevelében értesítette a klerikusokat, hogy az előző plébános, Driszner József 1877. április 5-én meghalt és a megüresedett plébánosi hely betöltésére a Kincstár, mint kegyúr pályázatot írt ki. A 13 pályázó közül Blazsejovszky Ferenc kapta meg a plébániai kinevezést. 1882. augusztus 10-én iktatták be tisztségébe, amikor ünnepélyes hitvallást és esküt tett. EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3403/1887.

⁵⁰ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 2024/1877.

⁵¹ 1882. július 27-től nevezték ki Miskolc kerületi alesperesének.

⁵² *Kinevezés.* Borsod-Miskolci Közlöny 14/75–1108. sz. 1893. szeptember 17. 2.

⁵³ Származási és minősítési táblázat az üresedésben lévő alsó-miskolci plébánia javadalmára pályázó egyházi férfiakról. EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 4185/1893.

⁵⁴ 2. oldalon

⁵⁵ Blazsejovszky Ferenc esküt tett és elmondta hitvallását.

⁵⁶ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3691/1894.

⁵⁷ *Blazsejovszky Ferencnek adományozott apáti méltóságról szóló levél,* 1894. május 10. EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 2055/1894.

Kaszinó Egyesület, aminek elnökévé is őt választották.⁵⁸ A századfordulót követően, 1908. szeptember 22-én érseki felterjesztés alapján a király Blazsejovszky Ferencnek adományozta az egri főkáptalanban megüresedett mesterkanonoki javadalmat.⁵⁹

Blazsejovszky irodalmi tevékenysége már ekkor közismert volt. Írásai és fordításai jelentek meg a Katholikus Néplapban, a Borsodban, az Egri Egyházmegyei Közlönyben és a Jelenkor című lapokban.⁶⁰ Művelt és tájékozott emberként érdekelték korának legújabb technikai újításai is a kultúra és művészet mellett. Az 1885-ös év jelentős eseménye volt a budapesti országos kiállítás megrendezése.⁶¹ 1885. szeptember 16-án szerette volna megnézni a tárlatot, engedélyt is kért az 5–6 napos eltávazásra az érsektől, de hirtelen közbejött betegsége miatt nem tudott elutazni.⁶²

Az alsó-miskolci plébánia életében elvülhetetlen érdemeket szerzett. Nevéhez kötődik a Vörösmarty utcai elemi iskola felépítése, a római katolikus algimnázium főgimnáziummá fejlesztése, valamint a kor igényei szerinti kiépítése, a Mindszenti templom renoválása és a parókia folyosóval bővítése. Támogatta a Római Katolikus Nőegyletet. Szép sikereket ért el tanügyi munkásságával az érseki leányiskola, a polgári iskola és valamennyi miskolci római katolikus elemi iskolák igazgatójaként. Meggyőzte a vármegye és a város vezető férfijait arról, hogy a város legnépesebb római katolikus felekezetének céljait hasonlóképpen méltányos módon támogassák, mint az evangélikus, református főgimnázium felépítését, amelyhez tekintélyes összeggel járultak hozzá.⁶³

1906. október 28-án érkezett meg Miskolcra a II. Rákóczi Ferenc hamvait szállító vonat. A fogadásán Tarnay Gyula alispán mondott ünnepi beszédet, ezt követően Blazsejovszky Ferenc apát-plébános szentelte be a hamvakat, majd Thuróczy Pál ózdi evangélikus esperes imáját követően a vasúti kocsi ajtaját bezárták és a vonat megindult Kassa felé.⁶⁴ Egy évvel később, 1907-ben kapta meg Blazsejovszky Ferenc és Bóka Ede a confráteri (a minorita szerzetesrend tiszteletbeli tagja) kinevezést.⁶⁵ 11 évig

⁵⁸ *Borsod-Miskolci Közlöny* XI/87. 1893. október 29. 2.

⁵⁹ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 6190/1908.

⁶⁰ *Kinevezés. Borsod-Miskolci Közlöny* 11/75–1108. (1893. szeptember 17.) 2, Megjelent munkája „*A hazafias nevelés feladatai*” címen is a Népművelő 45–46. számában.

⁶¹ A kiállításon „*csak a magyar korona területén belül és az ország területén kívül magyarok által termelt és előállított cikkek állíthatók ki. Azonban az ország iparára nézve rendkívül fontos, hogy megismerkedhessék a haladottabb külföld iparának munkagépeivel és eszközeivel, amelyeknek meghonosítása az országra nézve csak jótékony lehet. Ezen szempontból kiindulva, az idevágó külföldi tárgyak is bebocsátatnak a kiállításra és annak egy külön osztályát, a nemzetközit képezik, amelynek vezetése és rendezése egy külön bizottságra bízott.*”... A kiállításon 32 csoportba elosztva pl. mezőgazdasági, gépipari, közlekedési, ruházati, bútor ipari, háziipari, nevelés és közoktatási, képzőművészet szekciókkal találkozhattak az ide látogatók. http://epa.oszk.hu/02100/02180/00002/pdf/SzeP_naptar_1885_122-128.pdf 124–125. (Letöltés: 2017.05.01.)

⁶² EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3468/1885 és 3757/1885.

⁶³ *Az Alsó Miskolczi Róm. Kath. Hitközség Főgondnokának, mint világi elnökének évi jelentése.* i. m. 1909. 8–9.

⁶⁴ GYULAI 1988, 392.

⁶⁵ MNL BAZML XII. 2. Fasc. IX. 4. doboz 65.

volt virilis (legtöbb adót fizető) tagja a városi önkormányzat testületének Miskolcon. A három püspökön kívül még három római katolikus plébános – Blazsejovszky Ferenc, Beller József és Foltin János – valamint Hilo Márton evangélikus, és Csesznok József református lelkész került be a virilis egyházi személyek csoportjába.⁶⁶ Százezer koronas felajánlásával Blazsejovszky indította el a miskolci egyesületek székházának tervezetét.⁶⁷

1909. április 11-én ért végett miskolci szolgálata, ahonnan kinevezték az egri székes főkáptalan egyik kanonoki helyére⁶⁸ és az egri angolkisasszonyok rendkívüli gyóntatójává.⁶⁹ Ugyanebben az évben, április 17-én lett tanfelügyelő⁷⁰ és az angolkisasszonyok internátusában lévő római katolikus leányiskolák és nőtanító képzőintézet igazgatója Katniszky Gyula prépost kanonok helyett, akinek egészségi állapota megromlott.⁷¹ Két évvel később betegsége miatt felmentik e posztokról és utódjának Michalek Manó kanonokot nevezik ki,⁷² majd 1914-ben rendkívüli gyóntatói tisztsége is megszűnik betegségére való tekintettel.⁷³ A király 1915 júniusában hagyja jóvá pankutai főesperességi előléptetését.⁷⁴ Áldozópappá szentelésének 50. évfordulóját, aranymisés áldozópapságát 1916. december 18-án ünnepelte Blazsejovszky Ferenc.⁷⁵

Sokat jótékonykodott és számos támogatást ajánlott fel többek között a hadirokkantak számára (2 fő részére 6000 koronát) kertés ház építésére,⁷⁶ valamint az érseknek egy-egy millió koronát az egri érseki Lyceum helyreállítására⁷⁷ és az alsó-miskolci Katolikus Otthon építésére.⁷⁸ Az alsó-miskolci plébánia területén létesítendő otthon építésére 1924-ben szintén felajánlott húszmillió koronát,⁷⁹ majd egy évvel később ismét pénzt adományozott erre a célra, ekkor százmillió koronát.⁸⁰ Blazsejovszky Ferenc alsó-városi plébánosként már tervezte a plébániához kapcsolódó Katolikus Otthon építését. Törekvését egyik későbbi utódja Kronberger József karolta fel, aki 1926. június 11-én kért engedélyt az építésre a Zárda u. 12. szám alatti telken. A televásárláshoz jelentős adományokkal járult hozzá Blazsejovszky Ferencen kívül Zábrátzky György is.⁸¹

⁶⁶ TÓVÁRI 2017.

⁶⁷ DOBROSSY 2003, 849.

⁶⁸ *Az Alsó Miskolczi Róm. Kath. Hitközség Főgondnokának, mint világi elnökének évi jelentése.* i. m.16.

⁶⁹ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 1998/1909.

⁷⁰ 1909–1911 között volt az Egri Főegyházmegye Tanfelügyelői Hivatalának főtanfelügyelője. <http://lexikon.katolikus.hu/E/EgriFőegyházmegyeTanfelügyelőiHivatala.html> (2017. május 1.)

⁷¹ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 2000/1909.

⁷² EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3652/1911.

⁷³ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 6238/1914.

⁷⁴ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 2425/1915, 2469/1915.

⁷⁵ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 5638/1916.

⁷⁶ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3387/1917.

⁷⁷ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3679/1923.

⁷⁸ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3236/1923.

⁷⁹ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 1391/1924.

⁸⁰ EFL Acta Personalia Blazsejovszky Franciscus 3128/1925.

⁸¹ EFL Acta Parochialia Miskolc-Mindszent 1924–1932. 2536/1926.

Az apát-kanonok támogatásában részesült 1925-ben Barankovics István, a Ciszterci Rend Egri Katolikus Főgimnáziumának tanulója, aki a kereszténydemokrácia hazai úttörője volt, majd a II. világháború után a Demokrata Néppárt főtitkára. 1949-ben a Rákosi-féle pártvezetés emigrációba kényszerítette.⁸²

Blazsejovszky Ferenc 1931-ben ismét kérte (mint 1926-ban is, 84 évesen) betegsége miatt felmentését kötelességei alól, amihez ekkor már orvosi igazolást is csatolt. Végül ebben az évben megkapta az érsektől az engedélyt.⁸³ 1933. május 9-én halt meg Egerben.

A mindszei plébánia hívei regnálását követően még másfél évtized után is hivatkoztak az erőskező plébánosra, aki fegyelmet és rendet tudott tartani az 1925-ben írt levél tanúsága szerint.⁸⁴

Felhasznált források és szakirodalom

EFL – Egri Főszékesegyházi Levéltár

HOM HTD – Herman Ottó Múzeum Helytörténeti Dokumentáció, Miskolc

HOM MTA – Herman Ottó Múzeum Művészettörténeti Adattár, Miskolc

MNL BAZML – Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc

Miskolc-Mindszei Plébánia Irattára, Miskolc

Az Alsó Miskolczi Róm. Kath. Hitközség Főgondnokának, mint világi elnökének évi jelentése. Az Egyháztanács 1908/1909. évi működéséről és a hitközség kebelében történetekről előterjesztett 1909. évi július 4-ik napján. Klein és Ludvig Könyvnyomdája Miskolcz, 1909. 7–9., 16.

Augusztus elejétől Meilinger Dezső Burghardt Rezső professzor úrral Sajóecsegen töltötte a nyarat. Magyar Élet 5/235 1943. október 17. 6.

DOBRİK ISTVÁN (szerk.): Miskolc képzőművészete 1918–1948. (Miskolci képzőművészek emlékkiállítása.) 4. Miskolc, 2006

DOBRİK István–GYULAI Éva (szerk.): „Miskolci portrék” 1750–1950. Miskolc régi képeslapokon. Miskolc. 2000.

DOBROSSY ISTVÁN (főszerk.): Miskolc története 1848–1918. IV/2. Miskolc, 2003.

DR. FERENCZY JÓZSEF (szerk.): Az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola Évkönyve. Budapest, 1936–37.

GYULAI ÉVA: Borsod vármegye Rákóczi hamvainak hazahozatalánál. Adalékok az ünnepek viselettörténetéhez. In: DOBROSSY ISTVÁN–VIGA GYULA (szerk.): Tanulmányok Szabadfalvi József tiszteletére. Herman Ottó Múzeum Évkönyve 25–26. Miskolc, 1988. 392.

Hatvannégy kép az őszi Meilinger-tárlaton. Sajóecsegi festményeiről, a temperáról és téli képeiről nyilatkozik Meilinger Dezső. *Magyar Élet* 4/265 (1942. november 22.) 6.

Holnap este fél 6 órakor nyílik meg Meilinger Dezső festőművész kiállítása a Koronán. Magyar Jövő 22/55 1940. március 3. 3.

⁸² SZECSEKÓ 2010. 64.

⁸³ EFL Acta Personalialia Blazsejovszky Franciscus 2544/1931.

⁸⁴ EFL Acta Parochialia Miskolc-Mindszei 1924–1932. 1406/1925.

- Kereszten függő gyári munkásról festette a díjnyertes „Nagypéntek” Krisztus alakját Meilinger Dezső. Hatalmas kompozíciójáról és jövő heti kiállításáról beszél Miskolc nagynevű festőművésze. Magyar Élet 3/250 1941. november 1. 7.*
- Kinevezés. Borsod-Miskolci Közlöny XIV/75–1108. sz. 1893. szeptember 17. 2.*
- Borsod-Miskolci Közlöny XI/87. 1893. október 29. 2.*
- Ma délután nyílik meg Meilinger Dezső festőművész kiállítása a Koronán. Reggeli Hírlap 1941. november 8.*
- [*Meilinger Dezső:*] Emlékirataim (kézirat, magántulajdon)
- Meilinger Dezső (1892–1960) emlékkiállítás katalógusa, Borsod-Miskolci Múzeum – 1986. augusztus–szeptember.*
- Meilinger Dezső festőművész herceg Eszterházy Pál 1000 pengős díjának nyertese. Magyar Jövő XXIII/67 1941. március 22. 4.*
- Meilinger Dezső festőművész kiállítása március 1-én, szombaton este nyílik meg. Magyar Élet 3/46 1941. február 25. 7.*
- Meilinger Dezső kiállítása. Magyar Jövő XXIII/255 1941. november 8. 4.*
- Meilinger Dezső kiállítása november 8-án nyílik meg a Koronán. Magyar Élet III/248 1941. október 30. 4.*
- Miskolcziak Münchenben. Borsod-Miskolci Közlöny 1915–1868. 1901. január 17. 2.*
- Nagy érdeklődés mellett nyitotta meg Szláv László dr. helyettes polgármester Meilinger Dezső kiállítását. Reggeli Hírlap 1941. november 9.*
- NEMES JÓZSEF: A miskolci plébánia története. II. Magyar Sion, 1864. 363.
- Ünnepélyes keretek közt nyílt meg Meilinger Dezső kiállítása. Magyar Jövő XXIII/256 1941. november 9. 4.*
- Petro Kálmán dr. országgyűlési képviselő nagy érdeklődés mellett nyitotta meg Meilinger Dezső képműállítását. Trianon 1940. május 6. 1–2.*
- RUSVAY LAJOS: Jászapáti története. Jászapáti, 2003.
- SOÓS IMRE: Az egeri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése. Budapest, 1985.
- SZABÓ JÁNOS: A Mindszenti- és a Szent Anna-plébánia története 1920-tól. In: Miskolci keresztény közéleti almanach. Miskolc, 2004.
- SZECSKÓ KÁROLY: Adalékok Barankovics István (1906–1974) egeri éveinek történetéhez. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 22/1–2. 2010. 63–68.
- TAKÁCS LÁSZLÓ–KOVÁCS ZSOLT: Hejőbába története, Hejőbába, 2002.
- DR. TÓVÁRI JUDIT: Köztisztviselők. (<http://old.ektf.hu/-tovarij/koztisztvtv.htm> – Letöltés: 2017.05.01.)
- TYUKODI CSÁSZÁR JÓZSEF: Beszélgetés a művésszel a művészetéről. Magyar Jövő XXIV/286 1942. december 18. 6.

A 18. századi latin nyelvű fancsali hagyaték

Idestova kilenc esztendeje annak, hogy a fancsali evangélikus gyülekezet hagyatékából szerencsés módon előkerült egy 18. századi latin nyelvű forrás. Az 1719–1763 között Fancsalon szolgáló lelkész, Clementis János naplójának lefordíttatására az egyházközség pályázatot nyújtott be a Magyarországi Evangélikus Egyház Gyűjteményi Tanácsához. A bírálóbizottság a kérelmet egyhangúlag támogatásra méltónak találta, és 2010 elejére dr. Gyulai Éva tollából meg is született a kitűnő fordítás.

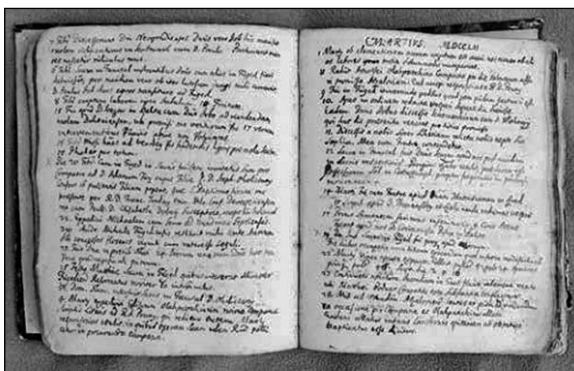
A munka már első változatában jóval több volt, mint egy régi latin írás egyszerű magyarítása, nemcsak a lefordított szöveg minősége, hanem az alapos, bőszeges jegyzetapparátus is a fordító kivételes képzettségéről tanuskodott. Csak kevesen képesek a latin rövidítések feloldására; dr. Gyulai Éva, a miskolci Herman Ottó Múzeum és a Miskolci Egyetem tudós történésze közéjük tartozik. Példaként álljon itt a könyvből a kézirat legelső sora, mely az írásba kezdő lelkész fohászának is tekinthető: „D. O. M. A. – D[eo] O[ptimo] M[aximo] A[uxilio] / [A Legjobb és Legnagyobb Isten segedel-mével”].

A szövegben szereplő helységek lokalizálása, a ma már Szlovákiában található települések szlovák nevének közlése, a naplóíró lelkész által megemlített személyek legfontosabb életrajzi adatainak felkutatása és megosztása már ezt az első változatot is magasan fölé helyezte egy forrásközlés tartalmi kritériumainak. A munka már ekkor is messze meghaladta a helyi érdekűséget, és kiadásért, közzétételért kiáltott. De a fordítást – a szerző fiókján kívül – sokáig csak néhány számítógép memóriája őrizte. (Az anyagnak a forrásgazda fancsali gyülekezet általi szélesebb „terítését” megakadályozta az, hogy a 2012-ben történt lelkészváltással az emlékeket, a kegyességi tradíciót megbecsülő szemlélet erőteljesen háttérbe szorult. Istennek legyen hála, ha meggyengülve is, de a gyülekezet túlélte ezt a korszakot...)

A régóta szunnyadó munka „közhasznosulására” a lehetőséget a reformáció kezde-

te ötszázadik évfordulójának közeledte teremtette meg. A miskolci Herman Ottó Múzeum pályázatot nyújtott be a Reformáció Emlékbizottsághoz a naplófordítás és a forráskötet második részében található – Rőczey János fancsali lelkészsége idején keletkezett, az 1856–1887 közötti három évtized gyülekezeti eseményeit tartalmazó – jegyzőkönyv megjelentetésére. A fenti tartalmakat magában foglaló kiadvány pályázati munkacíme Diárium és jegyzőkönyv – Források a fancsali evangélikus egyházközség 18–19. századi hagyatékából volt.

A pályázati projekt pozitív elbírálása után derült ki, hogy a fordító nem hagyta érintetlenül közel tíz éve elkészített anyagát, hanem további kiterjedt kutatásokat folytatott. Ennek eredményeit Clementis János (1692–1763) fancsali evangélikus lelkész és egyháza a 18. század első felében című hárommés tanulmányában összegezte. A három fejezetből álló kiváló írásnak jobb helyet és funkciót, mint a naplófordítás felvezetését, nemigen lehetne találni, így viszont egy olyan terjedelmű kézirat keletkezett, amely a forráskötet második részével együtt – kis túlzással

– a vizsolyi Biblia vastagságát közelítette volna. Szerencsére a kiadás főszponzora, a Reformáció Emlékbizottság jóváhagyta az eredetileg tervezett forráskiadvány második részének elhagyását és a Régi Diárium – Clementis János fancsali evangélikus lelkész naplója 1719–1760 címen való megjelentetést. Így a reménybeli olvasó a tervezetthez képest egy időterjedelmében szűkebb, de kimunkáltságában jóval elmélyültebb könyvet vehet a kezébe.

A bevezető tanulmányt illetően mindössze egyetlen kritikai észrevétel kívánkozik a recenzens tollára. Gyakorta előfordul, hogy a főszövegben közölt adatokat, megállapításokat a szerző a lábjegyzetekben hosszas latin citátumokkal támasztja alá. Ezek feleslegesek, különösen akkor, ha a későbbiekben teljes terjedelmében közölt és lefordított Diáriumból származnak, de akkor sem indokoltak, ha más források tartalmazzák azokat, hiszen a forráshelyek megjelölé-

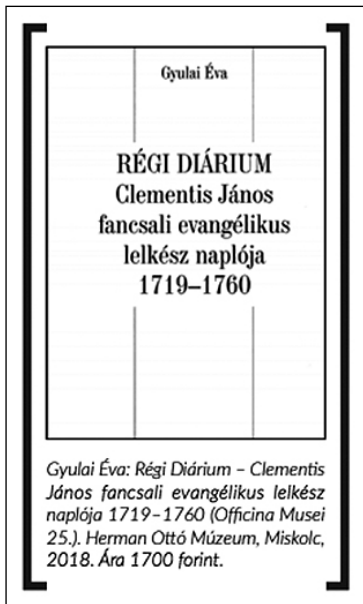

se bárki számára lehetőséget nyújt a főszövegben tett megállapítások ellenőrzésére, a forráskritikai felülvizsgálatra.

Úgy vélem, mindezekből kitűnhetett, hogy kiadványunk a legmagasabb szakmai igényeknek is megfelel. Bízvást állíthatom, hogy aki nem keresi a történelem mélyebb összefüggéseit, hanem „csak” tudást, impressziót akar szerezni a három évszázaddal ezelőtti élet kereteiről, minőségéről, az is talál a maga számára tanulságos, esetenként felkavaró olvasnivalót a kötetben. Elég, ha csak a parókia 1735. évi leégéséről beszámoló részt említem (105. oldal), vagy ahol a lelkész a faluban tomboló pestisjárványról és teljes családjának – feleségének és hét gyermekének – elvesztéséről számol be (136. oldal).

A miskolci Herman Ottó Múzeum Officina Musei sorozatának 25. köteteként napvilágot látott kiadvány (sorozatszerkesztő: dr. Tóth Arnold) összterjedelme 404 oldal. Ez magában foglalja a könyv elején található szlovák és angol nyelvű rezümét (fordítók: Kőmíves Tibor, illetve Medve Csaba), tartalmazza a könyv döntő részét kitevő kézíratos forrás lapjainak képeit és az azokat tükrösen (pandanban) követő jegyzetekkel ellátott naplófordítást, utána pedig a Hideg Ágnes által elkészített precíz személynév- és helynévmutatókat. Végezetül a felhasznált további források és a kutatás során felkeresett intézmények listája, illetve egy 99 címet tartalmazó bibliográfia zárja a kötetet.

A cikk az Evangélikus Élet magazin 3. évfolyam, 23–24. számában jelent meg 2018. június 17-én.

Búcsú Jeney Edittől (1955–2018)

Kedves Edit!

Saját tapasztalatomból tudom, hogy másként érinti az embert egy-egy ismerőse halálhíre, mint a másiké, másképp reagál az egyikre, mint a másikra. Több mint két éve tudok a betegségéről, a különféle ilyenkor szokásos kezelésekről, hogy hol jobban, hol rosszabbul voltál, hol bizakodóbb és gondolom – bár erről sosem beszéltél –, hol reménytelenebb.

Amikor megkaptam haláloz hírért, úgy érintett, mintha közeli családtagomat vesztettem volna el. Haltak már meg többen a kollégáink közül, olyanok is, akikkel talán közelebbi, barátságosabb kapcsolatot ápoltam, mint veled, mégis tudomásul vettem elmúlásukat, sajnáltam őket, együtt éreztem szeretetekkel, de nem éreztem saját veszteségemnek halálukat. Gondolkodtam rajta, mi az, ami miatt téged másképp gyászolok, mint őket?

Próbáltam felidézni nagyjából harmincéves ismeretségünket, egy-egy jellemző esetet, ami az évek során megmaradt bennem veled kapcsolatban. Nem mindig fontos, de valamiért rád mégis jellemző dolgokat. Elsőként a lányod születése jutott eszembe. Talán egy-két éves lehetett, mikor először behoztad a Déli Hírlap szerkesztőségébe, ahol együtt dolgoztunk, és bemutatod, ő a lányod, Bözsi. Gondolom, többen meglepődünk ezen. Már akkor sem sok gyermeknek adták az Erzsébet nevet, de hogy Bözsi...? Van még vajon ma Magyarországon olyan ember, aki Bözsinek hívja a gyerekét?

Később megismerkedtem a férjeddal, Bélával is. Járt benn a szerkesztőségben többször is, aztán később vállalt közéleti szerepet is, ismertük valamennyien. Tudtunk az ő betegségeiről, hogy többször megjárta a kórházakat és nemegyszer került kritikus helyzetbe. De te hűségesen ápolod, biztos vagyok benne, hogy az orvosokon kívül a te érdemed is, hogy meggyógyult az urad. Mert hogy soha nem a férjedről beszéltél, ha róla volt szó, hanem az uradról. Vajon hány olyan asszony él ma Magyarországon, aki az urának nevezi élete párját?

Tudtam, hogy református lelkészcsaládba születtél. Hogy élő hittel veszel részt a Kossuth utcai gyülekezet életében. Azt azonban csak egy pár évvel ezelőtti beszél-

getésünkben tudtam meg, hogy (nem tudom, ti minek nevezitek, mi egyházadót, egyházközségi hozzájárulást fizetünk) te, ti, tizedet fizettek minden jövedelme-
tekből az egyházatoknak. Kiszámoltam, mennyit kellene a fizetésemből, később a
nyugdíjamból az egyháznak juttatnom, ha én is, mi is, tizedet fizetnék. Beval-
lom, jóval kevesebb egyházadót fizetek. És akkor megint feltettem a kérdést, vajon
hányan fizetnek ma Magyarországon tizedet az egyházuknak?

Ha nem is az első évtől, de a kezdetektől munkatársra lettél a Miskolci Keresz-
tény Szemlének, gyakran adtál tudósítást, ilyen-olyan írást a lapba. Mikor már
nagyon belefáradtam, hogy egyedül csinálom az egészet, egyedül te jöhettél szó-
ba, akit megkérhettem, nem vállalnád-e el a Szemle szerkesztését? Mások vagy
a szakmát nem ismerték, vagy hitük nem volt. Elvállaltad, és 2010-től már ket-
ten dolgoztunk a lapon, de te lettél a felelős szerkesztő. Ennek ellenére soha kí-
sérletet sem tettél rá, hogy „református lapot” csinálj, a felekezeti arányok mind-
végig megmaradtak.

Persze ingyen dolgoztunk, hiszen még a cikkíróknak sem tudtunk honoráriumot
fizetni, örültünk, ha az eladott példányok árából és néhány szponzor segítségével
összejött annyi pénz, hogy a nyomdaszámlát ki tudtuk fizetni. És egyszer csak kap-
tam tőled néhány tízezer forintot. Újabb szponzorokat találtál és a püspök úrtól is
szereztél támogatást és úgy gondoltad, ennyi munka, sok éves anyagi áldozatvállalás
után (hiszen nem egyszer a saját zsebünkből egészítettük ki a hiányzó összeget),
ennyit megérdemlünk. Így még „fizetést” is kaptam tőled.

De nagyjából két éve kénytelen voltál abbahagyni ezt a munkát és lassan majd-
nem minden munkát. A betegség nagy úr, megszabja mit, meddig tehetünk. Újra
átvettem a lap szerkesztését, de azért kapcsolatban maradtunk és figyelemmel kísér-
hettem sorsod alakulását.

Sokan, nagyon sokan elkísértünk utolsó utadon. A régi kollégák közül is láttam
többeket és a KÉSZ miskolci csoportjának képviselőivel mi is részt vettünk a szer-
tartáson. Azóta is, ha napról napra a villamossal a Városház térre érkezem, kinézek
az ablakon, nézem, nem állsz-e az írószobát előtt, ahol találkozni szoktunk, hiszen
még mindig több dolgot meg kellene beszélnünk. A lapról is, a város, az ország
helyzetéről, sorsáról is. De már csak egy mondatot tudok kimondani.

Edit, Isten veled!

Lajos

Jeney Edit újságíró hosszan tartó, nagy önfegyelemmel, erős akarattal és Isten-
be vetett hittel viselt betegség után 2018. június 5-én hajnalban, 63 éves korában
visszaadta lelkét teremtőjének. Akik ismerték és szerették mindvégig bizakodtak,
imádkoztak gyógyulásáért.

1955-ben Kántorjársásban látta meg a napvilágot. Édesapja Elek községben volt
református lelkész, így a vallásosság gyermekkorától végig kísérte életét. 23 éve-
sen a Kossuth Lajos Tudományegyetemen matematikus diplomát szerzett, majd

ugyanott egyéni levelezőként elvégezte a matematikatanár szakot. Középsiskolai tanárként, később az LKM-nél a számítógép programozási és ügyosztályon gazdasági programozóként dolgozott. 1981-ben Miskolcra költözött. A Budapesti Református Teológiai Akadémia levelező tagozatán megkezdett tanulmányait a rendszerváltás időszakában abbahagyta, és közéleti tevékenységet kezdett: 1989-ben létrehozta a Szegényeket Támogató Alap (SZETA) miskolci szervezetét, melyet az országos egyesület felbomlásáig vezetett. Férjével, Latrán Bélával egy leánygyermeket neveltek, ő jelenleg az ELTE-n tanul. Újságírással 1990-ben kezdett foglalkozni, ekkor jelentek meg első cikkei. 1991 és 2002 között a Déli Hírlapnál dolgozott. A lap megszűnése után dolgozott férje cégénél a Geokomplex Kft.-nél az újságírás mellett. Mindeközben 1993-ban diplomát szerzett a Bálint György Újságíró Akadémián. Cikkei jelentek meg többek között az Új Magyarországnban, a Magyar Demokratában, a Magyar Nemzetben, a Képmás családi magazinban. Több időszaki kiadványt, belső újságot írt, szerkesztett, pr-tevékenységet folytatott. 2008-ban jelent meg a Harangbongás című könyv, amelyben szerkesztőként dolgozott. 2010-től felelős szerkesztőként vezette, gondozta a Miskolci Keresztény Szemle című folyóiratot, de 2016-ban a második szám megjelenése után betegsége miatt kénytelen volt lemondani. Valamennyi jelentős helyi médiában publikált. A Kulcs Magazinban hónapról hónapra megjelentek jegyzetei, legutolsó cikkével a májusi számban találkozhattunk. Írásait sokan szerették és olvasták, melyek szókimondók, következtetések, riportjai nőiesek, humorral fűszerezettek voltak. Sosem félt kimondani az igazságot, gondolatait nem rejtette véka alá.

Életét gyermekkorától kezdve végig kísérte a vallásosság, mely megmutatkozott a SZETA miskolci csoportjának megalapításában, írásaiban, a KÉSZ Nemzeti Estélyein való közreműködésében. Tagja volt a Kossuth utcai református gyülekezetnek, az Eszmék és Értékek Alapítványnak, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportjának, ahol aktívan tevékenykedett. Élete minden cselekedetében ott volt Isten szeretete. Akik ismerték és szerették egyaránt nagyszerű, szeretetre méltó, korrekt gondolkodású embernek tartották. Elvszerűen, keményen és következetesen volt protestáns, úgy, hogy közben nem volt katolikussal szembe fordított. Egy szerette így nyilatkozott „Másképpen gondolkoztunk, de mégis jóban voltunk”. Ebben a mondatban benne van az elfogadás, hiába különbözött a másik ember véleménye az övétől, mégis szerette, elfogadta, jóban volt vele, megmutatkozik benne a feltétel nélküli szeretet.

2018. június 15-én az avasi református temetőben helyezték örök nyugalomra.

A SZEMERE-SZALON PROGRAMJAI 2018

2018. szeptember 6. (csütörtök) 17 óra

Vér Eszter Virág történész (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

„...Elvárják, hogy mindig szépen és kifogástalanul nézzek ki...”

ADALÉKOK ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÖLTÖZKÖDÉSI SZOKÁSAINAK

MAGYAR VONATKOZÁSAIHOZ

Előadásomban arra kívánok választ keresni miben és mennyiben tért el Erzsébet öltözködéskultúrája, illetve esetlegesen vásárlási szokásai magyarországi tartózkodásai idején, milyen specifikumok jellemezték – később a történeti anekdoták sorába emelt – magyaros jelleget kapó (viseletek terén is gyakorta látványosan megmutatkozó) magyarországi jelenléteit, illetve pest-budai nyilvános szerepléseit a Monarchia más területein való megjelenéseitől. Esetlegesen e tekintetben a korábbi udvari hagyományokat követve milyen differenciáltság jelenhet meg, valamint milyen különbözőségeket, illetve hasonlóságokat mutat e sajátosságos nemzetépítéshez is kötődő stratégia követése az egyes városok, valamint a későbbi nyugalmasabb politikai miliőben. E külsődleges, szimbolikus eszközök mentén való felidézése a magyar nemzeti érzületnek – az udvari reprezentáció részeként – mennyiben válik meghatározó mozzanattá később rögzülő Erzsébet-kultusz kanonizált elemeinek sorában.

2018. szeptember 21. (péntek) 17 óra

Bukszár Zsannett történész (Tomory Lajos Múzeum, Budapest)

FERENC JÓZSEF MISKOLCI LÁTOGATÁSAI (1857, 1881)

„Történelmi napok ezek a Clóó bizonyára nem fogja elmulasztani felvélni a történelem ércztáblájára azon nevezetes momentumot, hogy dicsőséges uralkodó Királyunk: Első Ferenc József császár és Magyarország dicsőséges uralkodó apostoli királya, hét napokon által innét ez igénytelen helyről, alattvalóinak hí szeretetétől övezve, kormányozta birodalmát.” Ferenc József osztrák császár és magyar király két alkalommal látogatott el Miskolcra. Vajon hogyan készült a város az uralkodó fogadására? Miért nem ment el Ferenc József a tiszteletére adott színházi díszelőadásra? Tényleg felköszöntötte a díszében az orszárczt? Többek között ezekre a kérdésekre is választ kapnak az előadás során az ide látogató kedves vendégek.

2018. október 5. (péntek) 17 óra

Szatmári Judit Anna divattörténész (Kiscelli Múzeum, Budapest)

A HOSSZÚ 19. SZÁZAD PÁRIZSI DIVATHÁZAI ÉS HATÁSUK

A HAZAI DIVATRA

A század első felében a textiliparban nagy technikai fejlődés ment végbe, így gépekkel előállíthatóvá vált szinte valamennyi textília és díszítés, melyekhez korábban hosszás és drága kézimunka volt szükséges. Az olcsóbb előállítási lehetőséggé tette, hogy egy szélesebb réteg – az ekkor meg erősödő polgárság – hölgy tagjai is divatosan öltözködjének. Párizs évszázadokon át irányító központja volt a divatnak, és ebben az átalakulásban is vezető szerepet játszott. A céhes szabóipar helyét egyre inkább művészként alkotó tervezők vették át, akik ugyanakkor jó üzletemberek is kellett, hogy legyenek. Charles Frederick Worth divatház-tulajdonos nyomán szervezetteren kezdték terjeszteni a nagy párizsi házak a szalonként megújuló divatot Európában, a külföldi szabók számára tehát elengedhetelenné vált a párizsi utazás és beszerzés. Ez a rendszer a II. világháborúig működött, miközben a világ – és benne a nők helyzete – hatalmas változáson ment keresztül.

2018. november 9. (péntek) 17 óra

Szentesi Réka divattörténész (Nemzetközi Mod'Art Divatiskola, Budapest)

BEFŰZVE – A DARÁZSDERÉK ÉS A FŰZŐ A 19. SZÁZAD NŐI DIVATJÁBAN

„Láttam [...] egy fényképet, melyen egy gyönyörű szépségű fiatal leány volt bemutatva. A nézők szerfölött csodálkoztak azon, hogy meglehetősen gömbölyded termete ellenére miként lehet e szépségnek oly kétségbeesítően vékony dereka, holott a nyaka is jó vastag volt?” (Takácsi S.A.R.: A rajzoló és chemikus fényképész. In Fényképezési lapok. 1882. június VII. sz. 106.)

Az 1882-ből, egy fotóművész tollából származó kérdésre igen egyszerű a válasz: a korabeli „photoshop”, azaz a retouche. Igen gyakran megesett ugyanis, hogy a hölgyek a kor szépségideáljának megfelelően deréktájon erősen retusált portrékat rendeltek magukról. Előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy mikor és hogyan vált a korabeli női öltözködés egyik alappillére a fűző viselete, valamint hogy a természet adta darázsderék hiányában hogyan és legfőképp miért csaltak a kor hölgyei az alakjukat illetően. Feldolgozott forrásokon keresztül megszólaltatom azokat, akik a fűző mellett érveltek, azaz a korszak divathölgyeit, valamint azokat, akik ellene voltak: férfiakat, orvosokat és feministákat. A különböző vélemények ütköztetésével kirajzolódik előttünk a korszak legnagyobb divatvitája: a fűzőt és a szoros fűzés gyakorlatát övező polémia.

A műsorváltoztatás jogát fenntartjuk!

HERMAN OTTÓ MÚZEUM, MISKOLC, PAPSZER 1.

Helyreigazítás

Az előző, 54. lapszámunk 67. és 68. oldalán felcserélődött a Jáger Artilla által készített két fényképfelvétel évszáma és a képpár ezáltal éppen az üzenetét veszítette el. A 68. oldalon szereplő kép készült 1981-ben, amely egy szép, stílusos, rendezett Homoród menti telket, lakóházat, csúrt és sütőházat ábrázol, amely joggal lehet a megörökített gazda büszkesége. A 67. oldalon szereplő kép készült majd 30 évvel később, 2007-ben ugyanarról az épületről. A telek a töredékére csökkent, a csűr, a sütőház, a melléképületek már nem léteznek. A hajdan gyönyörű, példaértékű lakóház ebek harmincadján, vándorcigányok által lelakottan. Éppen ezért volt, van és lenne értelme az épített örökség még létező emlékei összegyűjtésének és számbavételének a határokon túli területeken, ahol a hatalom éppen ezek eltüntetésében, tagadásában érdekelt.

A fenti kép 1981-ben, a lenti 2007-ben készült ugyanarról az épületről

A szerkesztőség kíváncsian várja az Olvasók észrevételeit, visszajelzéseit, melyeket a szerkesztőségi üzenetek rovatunkban közlünk, amennyiben közérdeklődésre tarthatnak számot. Elektronikus leveleiket a

jzsugyel@lutheran.hu

címen fogadjuk

E számunk szerzői

Dr. Boleratzky Lóránt nyugalmazott ügyvéd, egyetemi magántanár

P. Forrai Tamás Gergely SJ jezsuita szerzetes, plébános

Gátas Judit újságíró

Gróf Lajos újságíró

Dr. Gyulai Gergely egyetemi docens, Testnevelési Egyetem

Hangóné Birta Melinda református lelkipásztor

Lajbóné Tóth Andrea szociális munkás, Görögkatolikus Roma Szakkollégium

Dr. Linczenbold Levente teológiai tanár, érseki bírósági helynök

Dr. P. Patsch Ferenc SJ jezsuita szerzetes, a római Gergely Egyetem tanára

Dr. Racs Csaba teológiai tanár, katolikus plébános

Dr. P. Szabó Ferenc SJ jezsuita szerzetes, teológus, költő

Dr. Szalipszki Péter történész, muzeológus, miskolci Hermann Ottó Múzeum

Vámosi Katalin művészettörténész, muzeológus, miskolci Hermann Ottó Múzeum

Dr. Várhelyi Krisztina titkár, Éltető Lélek Alapítvány

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter,
Gróf Lajos, Papp András, Rácsok András, Sasvári István,
Üveges Tamás, Várhelyi Krisztina,
Zsugyel János (főszerkesztő)*

Lapalapító: *Gróf Lajos*
Tipográfia: *Keglovics János*

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával.
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

**Olvasóink a folyóirat megjelentetését
az Eszmék és Értékek Alapítvány
Korona Takarékszövetkezethnél vezetett
54500181-10024656
számlájára történő átutalással támogathatják.
Hozzájárulásukat köszönjük!**